

„Să nu ne mai facem inimă rea și spaimă gândindu-ne că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu; neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă, nu e până-acuma dospit cumsecade.”

I.L. Caragiale

Se distribuie GRATUIT

An VIII Nr. 55 Octombrie 2017

CLIPA

Magazinul actualității culturale românești

Director fondator: DINU SĂRARU

Editor: Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște Țărani” și Arhiepiscopia Râmnicului

Acad. Dan Berindei

A governa

Guvernarea este o știință și o artă în același timp. Cel care intră într-o formațiune ministerială pentru a dobândi mulțumirile celor care l-au ales și mai ales pentru a rămâne în memoria posterității trebuie să corespundă așteptărilor celor care i-au acordat încrederea. În situația în care se găsește este o obligație și o răspundere

deosebit de mare. Este extrem de dificil să guvernezi un tot alcătuit din componente atât de diferite. Judecata vine din partea celor care l-au ales, ca și din partea opozanților și a celor care s-au rezervat și ea reflectă poziția social-politică a fiecăruia, dar și în fapt *măsura* în care actul de guvernare în cauză este considerat benefic sau nociv. În consecință, cel cărui i-a revenit o răspundere ministerială îi revine să judece cu *înțelepciune* și *măsură* toate acțiunile sale, care n-au doar un impact asupra propriei persoane, ci prin funcția pe care o deține asupra întregii societăți. El își pune la încercare prin cel mai mic gest al său nu numai prezentul în care acționează și viitorul său, dar și al țării.

Cel cărui i se încredințează o funcție guvernamentală nu trebuie să fie doar un ales politic al unui joc de culise, ci în primul rând trebuie să fi demonstrat în jociera sa de până atunci însușirea de bază de a corespunde sarcinii care i se încredințează, ba chiar mai mult decât atât, de a fi recomandat prin capacitate și realizări. Remanierile și înlocuirile au consecințe negative nu numai asupra celor în cauză, ci asupra actului de guvernare în sine și a țării. Deci, oricare formație ministerială trebuie profund și responsabil pregătită, iar cei mai buni trebuie preferați în desemnare – evitându-se candidaturi întemeiate doar pe criteriul politic, uneori de conjunctură – și căutându-se să se opereze o selecție în care valoarea reală și capacitatea trebuie să fie temei al alegerii.

Trecând la actele de guvernare, acestea trebuie să fie bine și multilateral gândite și să fie rodul, pe cât se poate, al unei opinii colective a guvernanților.

Continuare pe pagina 5

Ion Andreescu, Pădurea de fagi, detaliu

† Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului Maica Domnului – scară către Împărăția lui Dumnezeu

Textele liturgice ale Bisericii Ortodoxe, mai ales cele din cadrul Vecerniei și Utreniei, folosesc o serie de numiri și imagini pentru persoana Maicii Domnului. Foarte multe dintre acestea sunt referințe sau aluzii la persoane, obiecte sau evenimente istorice din Vechiul Testament¹. Astfel, corabia lui Noe, rugul aprins, vasul cu mană, scara lui Iacov, toiagul lui Aaron, poarta închisă din profeția lui Iezechiel (*Iezechiel* 44, 2), sunt toate imagini-simbol, icoane narative ale Maicii Domnului. Sfântul Grigorie Palama consideră că toate preînchipuirile și prefigurările din Vechiul Testament care se referă la persoana Născătoarei de Dumnezeu reprezintă profunzimi hristologice și soteriologice, și în același timp toate sunt căi și modele în încercarea de experiență a virtuților.

Sunt interpretate ca prefigurări ale

Născătoarei de Dumnezeu mai ales tipuri veterotestamentare care cuprind în ele sfințenia: *vasul de mană, vasul vrednic al Stăpânului, norul luminos, tronul lui Dumnezeu, templul Său și cortul sfânt*. Ea este chivotul Legii și lăcașul însușit al lui Dumnezeu. De aceea ea poate fi numită și Cer sau *mai încăpătoare decât Cerurile* întrucât cuprinde în trupul său pe Dumnezeu Cel necircumscriș care Se circumscrie în ea.

Continuare pe pagina 8

Dinu Săraru

O învățătură a lui Cato cel Bătrân

Cato cel Bătrân, Înțeleptul, spunea, mi se pare, dar s-a uitat cu desăvârșire:

„*Mai degrabă prefer ca oamenii să se întrebe de ce nu am o statuie, decât să se întrebe de ce am una.*”

Sunt azi și la noi în atâtea forumuri personaje înțepenite până la o sută de ani în jilțuri diriguitoare, rămase așa uitate și uitându-se uneori și ele însele așa și ținându-se cu amândouă mâinile de brațele jilțului, devenind statuia despre care vorbea **Cato Înțeleptul**, lipsite cu alte cuvinte de demnitatea de a face loc viitorimii.

Eu nu voi întreba totuși niciodată de ce au aceștia statuia în care s-au transformat și ei înșiși.

La 14 octombrie anul acesta, 2017, împlinște 88 de ani **Niculae Gheran**

romancierul, istoricul literar, memorialistul, editorul și binecunoscutul autor al unui monument unic în literatura și în cultura română, ediția definitivă, repet, unică, a întregii opere a lui **Liviu Rebreanu** – 23 de volume (plus două).

Continuare pe pagina 5

Mircea Radu Iacoban

Vă mai amintiți povestea lui Andersen? O biată copilă era trimisă, în toii iernii, să vândă chibrituri la colțul străzii. Nu cumpăra nimeni. N-având curaj să se întoarcă acasă fără barem o cutie vândută, a rămas în frig și-n noapte să aștepte cumpărătorul salvator. Într-un târziu, învinsă de ger, a cutezat să aprindă un chibrit, barem să simtă o clipită adierea căldurii. Cât a ținut flăcăruia s-a văzut într-o mirabilă sufragerie caldă, la masa încărcată de bucate. Repede, chibritul s-a stins. Aprinde altul: minune, își îmbrățișează bunica, singura din familie ce-i arătase o fărâmă de iubire. Iar bunica murise de mult... Plină țara de fetițe cu chibrituri. Și nu le vedem! În afara finalului trist, care a stors lacrimi atâtor generații, povestea lui Andersen li se potrivește mânășă. Iată-le, în veacul XXI, păpuși-santinela postate caraulă la răscrucele dintre rafturile de la Kaufland, Carrefour, Billa, Auchan... Fie că te invită să gusti gratis microscopice porții din bucate minune care, altfel, costă nu știu cât (plus, obligatoriu, 99 de bani) fie că-ți taie calea spre a-ți înmâna reclame ce le arunci înainte de a le citi, fie că-ți oferă ziare greu vandabile – toate arborează același zămbet fals, umil și stingherit. Firma le îmbracă „haios” (în preajma anului nou, toate arborează scufie roșie și devin „Crăciunițe”...); stau în picioare ore în șir, pentru nu știu ce amărâtă retribuție, că-s plătite, cu siguranță, „la bucată”: fiind

minore, n-au contract de muncă, așa că n-au parte nici de bietul salariu minim pe economie. Nu cred că vreo mamă ce-și împinge căruciorul cu cumpărături prin preajma odraslei postată țepăpă „la locul de muncă” încearcă vreo fărâmă de mândrie: „iat-o, admirați-o, asta-i fata mea!” Aș zice mai degrabă că dimpotrivă, familia, pentru care și bruma de bănuși astfel adunați contează, ocolește magazinul cu pricina. Deși, la urma urmei, nici o muncă nu-i de rușine (românii mai au mult până vor accepta ideea!) și a încuraja tinerimea să se încadreze unde și cum izbuteste ține de-o mentalitate veche și sănătoasă. După terminarea liceului sucevean, la 16 ani, am lucrat ca paznic de noapte la depozitul de bușteni IFET de la Ițcani. Din prima leafă, 415 lei, (ilegală în felul ei, fiindcă un minor nu putea avea gestiune, dar prin 1956, astea erau considerate mărunțșuri) mi-am cumpărat un măreț pulover ornat cu patru cerbi bogat încornorați, fiind cât se poate de mândru: „e din munca mea!” Am adăugat astfel, cum-necum, poate prea timpuriu, o anume experiență de viață utilă, pe care, desigur, și-o însușesc și și-o adaugă fetițele cu chibrituri de la Kaufland. Mă-ntreb, însă, ce văd ele atunci când aprind chibritul imaginației: desigur, nu numaidecât sufragerii calde și mese pantagruelice. Poate, mai degrabă, primesc aplauze în lumina reflectoarelor, pe scena unui mare teatru,

ori se plimbă în ținută de gală pe nu știu ce Rivieră, sau, mai simplu și mai terestru, se închipuie împingând ele însele cărucioare vârfuite cu bunătăți scumpe în magazinul cu pricina. Cale lungă de la vis la realitate, dar, nu-i așa, vorba chinezilor, fiecare drum lung începe cu un prim pas. Au de făcut față și mărunțșilor șicane care, credem, nu credem, întunecă viața oricui și oriunde. O biată vânzătoare de gazete din parcare magazinului X (cumpăram cu toții, spre a-i putea face uitat restul) era bine știută datorită zămbetului vesel și sincer arborat non-stop cu adevărată și senină inconștiență. Imbrăcată ca vai de ea, dar totdeauna curat și îngrijit, slabă ca o arătare, nu uita să ne ureze, indiferent de ziua săptămânii, „sănătate și un vichend plăcut!” Am re-descoperit-o în parcare altui magazin, tocmai la periferia orașului, unde, cu siguranță, nu mai are nici pe departe amărâtul dever de altădată. N-a vrut să-mi spună de ce a trebuit să plece de la fostul „loc de muncă”, dar bănuî că și-n universul ignorat al parcarilor funcționează adversități, ierarhii și brutale reguli ale locului. A izgonit-o cineva, a trebuit să se aciuze unde și cum a putut. Ieri, adică miercuri, mi-a înmănat ziarul pe care, de fapt, îl aveam, și mi-a urat, desigur, „vichend plăcut” Era fericită că și-a regăsit unul dintre clienții de altădată.

Amărâtă viața fetițelor cu chibrituri!

De ochii lumii

Ana-Maria Păunescu

Când te-am scris ultima oară,
Abia reușai să mă privești,
Atât de mică era lumea,
Atât de tineri, noi.
Aud astăzi o chitară zvârcolindu-se tandru,
Undeva, la granița dintre fals și surd,
Ca o poezie care încearcă să traverseze țări,
De la nord la sud
sau invers.

Când te-am strigat ultima oară,
Aveai ochii un pic mai căprui decât acum,
Acum, când nu mai știu eu să strig.
Te bucurau peisajele de iarnă
sau voiai să mă faci să cred
Că, între atâtea alte mari iubiri,
Începe și una pentru anotimp.
Văd astăzi un soare banal și tomnatec
cu sufletul aruncat în pridvor,
Născocind o mie de motive
Ca să ne uităm liniștiți
și ca să dăm nume uitării. Despărțire.
Când te-am căutat ultima oară,
Știai, cred, că e ultima oară.
Poate așa se explică absența răspunsului
tău
și lacrima așteptării mele.
Mă resemnasem.

Până azi,
Când am anulat tot ce a fost ieri,
Bun și rău,
Căutându-te din nou
și făcând ca întregul zbcium cu care
m-am hrănit câteva vieți să se lipsească de
sens.

Până azi,
Când mi-ai răspuns pentru prima oară
Și mi-ai promis pentru prima oară
Și, precaut, m-ai rugat să scriu
(altfel)
Această poezie.
De ochii lumii.

O frumoasă surpriză

2016, vară de foc, după-amiaza la Slătioara sub munții Căpățânei. Un telefon al prietenului meu mai tânăr, Lilian Zamfiroiu, ambasadorul nostru la Luxembourg, îmi anunță „în câteva minute o mare surpriză”.

Nu trec bine cele câteva minute și în cadrul ușii înalte a sufrageriei casei mele slătioarene statura unui septuagenar sportiv, provocator infipt în viață.

– Tu ești?! întreb siderat – alt cuvânt nu găsesc.

Întind mâna pentru un salut bărbătesc dar el se transformă pentru amândoi într-o acoladă amicală ca și când abia săptămâna trecută ne despărțisem. Nu ne mai văzusem atât de aproape și firește nici nu discutaserăm, cu două excepții, de aproape patruzeci de ani. Excepțiile se petrecuseră, prima la premiera lui Richard al III-lea, pe scena din Sărindar, spectacol văzut de el apoi de încă trei ori

la rând, a doua, la mijlocul lui decembrie 1989, la premiera recitalului de poezie al Vedetei Teatrului Mic, Valeria Seciu.

Îl prezint musafirilor mei aflați dinainte în sufragerie.

– Academician Nicolae Manolescu!

Au urmat două ore de calde amintiri prietenești rămnicene, scriitoricești și teatrale, mai ales privind solidaritatea lui cu Teatrul Mic. La sfârșit, în pridvorul casei, alte povești, alte amintiri și oferirea de către mine a celei de-a XV-a ediții, album de artă, a romanului **Niște țărani**.

Iată cum... „viața bate filmul”!

D.S.

P.S. Au urmat, firește, și alte întâlniri la Slătioara, tot vara trecută, și vara asta și o întâlnire tot de suflet cu prietenul nostru Lilian Zamfiroiu la Căineni, la aniversarea unui sfert de veac de la căsătoria ambasadorului.

Bustul Sfântului Ierarh Martir Ivireanul, Păstorul Eparhiei Râmnicului din perioada 1705-1708, a fost așezat miercuri, 20 septembrie, în fața Prefecturii Râmnicu-Vâlcea, în prezența † Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului, a primarului frumosului oraș, Mircea Gutău, a președintelui Consiliului Județean, Constantin Rădulescu și a prefectului județului, Florian Marin. Evenimentul cultural-duhovnicesc a fost inițiat de către Înaltpreasfințitul Părinte Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului.

Mulțumim
Sponsorilor noștri:

ROMGAZ

CONPET
TRANSPORT PETROLIER PRIN CONDUCTE ȘI CF

„Adevărul barat”¹

Cât de reali suntem în mulțimile „Străzii”?

Termenul folosit pentru a caracteriza mișcările urbane de la începutul acestui an a fost cel de „Stradă”. S-a sugerat, altfel spus, că există o realitate socială semnificativă, care trebuie numită. În plus, prin darea de nume, fenomenul a fost personalizat, adică a fost trecut în clasa unor realități cu nume și deci recognoscibile, demne de a fi luate în seamă, de a relaționa cu ele ca și cum ar fi „persoane colective”, precum sunt sindicatele din spatele grevelor ori partidele din spatele alegerilor electorale etc. Fenomenul acestor răbufniri imprevizibile, care scot zeci de mii de oameni în stradă, majoritatea tineri, a fost denumit, pur și simplu, „strada”. Președintele a crezut chiar că „strada” are exponenți și că poate vorbi cu „reprezentanții străzii”, deci cu prezumații exponenți ai acestei revărsări sociale, așa cum, în demonstrațiile unor grupuri profesionale ori în greve, se discută cu reprezentanții sindicatelor ori ai organizațiilor profesionale. În mintea multora dintre noi s-a strecurat ideea că strada cu mulțimile ei are o realitate (morală) mai înaltă decât partidele, sindicatele, parlamentele, guvernele. Să aibă „strada” mai multă realitate (citește: „reprezentativitate”) decât partidele, parlamentele, guvernele? Este necesară, iată, examinarea statutului de realitate al unui fenomen precum cel denumit cu termenul „Stradă” (precum era cel de „baricadă”, consacrat de mediul revoluțiilor pașoptiste). Numai dotați cu un ghid teoretic putem răzbate la o dreaptă înțelegere a unor asemenea fenomene neobișnuite, în frunte cu cel la care ne referim (în Ucraina a fost denumit „Euromaidan”, adică „Euro-piața”, Euro-Strada, „insurecția celor care au orientare proeuropeană” și care au ocupat locul public numit „Piața mare” determinând alungarea președintelui etc., etc.). Primul lucru pe care trebuie să-l re-examinăm este cel ce vizează însăși definirea substratului social al unor atari fenomene, adică a *realității sociale* însăși, fiindcă aceste fenomene se nasc și ele din frământul societății. Dacă răspundem corect la întrebarea „ce este societatea”, devine posibil și răspunsul la întrebarea ce este „Strada”, adică toate fenomenele de tip *Occupy* (care, de fapt, sunt un fel de protuberanțe ale societății binealcătuite). În plus, vom lămurii o chestiune pe care aș încadra-o în epistemologia cunoașterii jurnalistice, esențială pentru latura morală a comunicării publice. Vom atrage atenția, mai întâi, asupra faptului că, mai ales în sociologie, observarea și deci definirea realității este dependentă de *organul observării*. Altfel spus, noi avem acces la realitate, așa cum este ea socialmente definită, adică ne mișcăm permanent *înălăuntrul definițiilor sociale*². Dacă cineva este întrebat ce este familia, el va răspunde dinlăuntrul propriei sale *experiențe familiale*, în și prin care s-a precristalizat *definiția familiei* pentru el. Trei aspecte sunt evidențiate de teoria definițiilor sociale: a) orice situație este definită și redefinită de către cei aflați în cadrul ei, astfel că manifestările lor preiau respectivele autodefiniri; b) definițiile sociale sunt produsul percepțiilor subiective, al interpretărilor subiective și deci al cognițiilor experiențiale ale actorilor sociali (individii și grupuri); c) orice definiție socială influențează acțiunile actorilor sociali, încât prezentul este în mare măsură produsul definițiilor sociale. Lucrul acesta a fost spus cu adâncă profunzime de către sociologii americani Thomas I. Williams și Thomas Dorothy prin cunoscuta teoremă a lui Thomas,

care sună astfel: „Când oamenii consideră o situație ca reală, ea devine reală prin consecințele ei”³ (adică tocmai prin efectul redefinirii sale sociale). Ceea ce punem noi în discuție pornește tocmai de la faptul că realitatea definită este realitatea la care avem acces prin *raportările noastre funcționale*, deci prin activitățile noastre, prin manifestările noastre etc. Tot ceea ce putem spune despre *realitatea socială*, la acest nivel experiențial, se cuprinde în sfera acestor *relații funcționale* cu ea. Despre o persoană aflată în fața noastră, chiar dacă are un deficit de auz, n-am putea spune altceva decât că este „normală”. Abia când începem să i ne adresăm, să comunicăm cu ea, aflăm, eventual, că nu aude, că are, altfel spus, o dizabilitate, un deficit, care o scade din categoria persoanelor cu capacități „normale”. Realitatea ei ni se descoperă

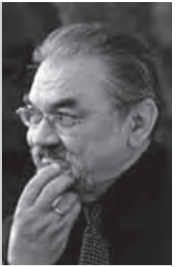
numai *înălăuntrul relației funcționale* cu ea, altfel acea realitate ne rămâne ascunsă. Prin urmare, realitatea percepută (din cadrul percepțiilor noastre) este o realitate *strict funcțională* și dincolo de ea *cunoașterea noastră simțuală* nu răzbată. Cunoașterea experiențială este, la acest nivel, gradientul realității noastre, cadrul și măsura ei (de realitate). Câtă *trăire simțuală* atâta *realitate* și tot *atâta cunoaștere*.

Despre un lucru oarecare spunem că este real pentru că ne place ori ne displace. Câtă plăcere ori dezgust ne provoacă atâta realitate are el pentru noi. Aceasta este realitatea lui funcțională. Și totuși realitatea lui nu se epuizează în experiența și deci în cunoașterea sa funcțională. Dincolo de pragul acestei cunoașteri simțuale răzbat, însă, cunoașterile de gradul 2 și 3 și odată cu acestea se extinde și se aprofundează și realitatea lucrului experiat și a persoanelor adiacente. Cunoașterea de gradul 2 este cea datorată construcțiilor noastre cognitive-raționale (teorii, opere artistice, sisteme metafizice etc.), tehnologii, ideologii, sloganuri, stereotipuri, prejudecăți, *fake news*, adică „făcături”, și *false news*, falsuri pur și simplu), adică o cunoaștere la care avem acces prin *memoria* rațiunii noastre, a acelei părți din actele noastre mentale numită *memorie socială*. Prin urmare, dacă cineva este întrebat ce este familia sau ce este clasa politică sau societatea etc., el *va căuta în memoria lui socială* elemente disparate din care rațiunea lui va compune un răspuns, adică va elabora un *construct* pe care, apoi, însul îl va traduce în enunț, într-un tip de răspuns la întrebare (acel răspuns este, evident, desprins din constructul cognitiv-rațional al memoriei sale)⁴. Când cineva ne întreabă „ce este un tată”, noi vom răspunde având în gând și deci în

cuvintele răspunsului memoria tatălui nostru, figura sa, așa cum s-a păstrat ea în amintirea noastră. Prin urmare, cunoașterea a doua este în mare măsură *amintire, memorie*, adică *parte a minții noastre* și nicicum a vreunei relații concret-funcționale cu vreo realitate concretă, empirică. Realitatea se recom-pune pentru noi când trecem de la cunoașterea simțuală la cea îndatorată memoriei noastre și deci funcțiilor rațiunii, ale minții. Desigur, se ridică întrebarea, pe care a formulat-o constructivismul sociologic (ca cel ilustrat de teoria lui Robert Cottone), dacă adevărurile sociale (adică cele împărtășite de membrii unei comunități prin faptul apartenenței și deci grație memoriei comune) se reduc la o experiență închisă sau includ experiențe mai profunde, comune cu ale speciei

în t r e g i. Oricum am privi lucrurile, este evident că realitatea este mai adâncă și mai cuprinzătoare la acest al doilea nivel. Dar ea este încă una *l i m i t a t ă*. Adevărul ei este unul „parantetic”, „cuprins între parantezele” (*Bracketed Absolute Truth*, cu sintagma lui Robert Cottone) puse de hotarele sau marginile unei comunități (*a l e a p a r t e n e n țe i* la un grup dat sau la un cerc al experiențelor comune și repetate, împărtășite). Limitele ei pot fi depășite abia printr-o a treia cunoaștere, care ne și mijlocește accesul la cea mai deplină realitate⁵. Această a treia cunoaștere este datorată deciziei divine, adică aceluși tip de cunoaștere revelată, îngăduită de Dumnezeu și deci circumscrisă de și prin ceea ce am putea să denumim *definiții divine*, respectiv *divino-umane sau teandrice* (datorate cooperării omului cu Dumnezeu, cu îngerii și cu sfinții Lui, nu doar cu ceilalți semenii). Aceste definiții le completează, prin incluziune și implicit prin *corecție restauratoare*, pe cele sociale, *definițiile sociale*. Acestui tip de cunoaștere îi datorăm accesul la *fundamentele lucrurilor*, la relația cu Dumnezeu, la *amintirea originilor*, și deci la *memoria primară* etc., în genere la ceea ce se organizează sub forma *învățăturilor spirituale, a înțelepciunii, a dreptărilor divine* din toate lucrurile și din toate tipurile de *manifestări confirmative, care adevers, altminteri spus, ordinea divină a toată existența*. Această cunoaștere se derulează înălăuntrul omeilor capacități latente ale sufletului omenesc numite *daruri*. Omul este înzestrat, așadar, cu simțuri, cu instincte, cu rațiune etc., dar și cu *daruri*, care sunt *latențe* al unor capacități înălăuntrul cărora și numai prin actualizarea cărora el va descoperi o față mai deplină și mai

Prof. univ. dr.
Ilie Bădescu
Membru AOȘR
Directorul
Institutului de Sociologie
al Academiei Române
Rectorul Universității
Târnăvești „Dimitrie Gusti”

înaltă a realității, necognoscibilă altfel. Dacă un om dăruit cu talent la matematică nu va rezolva probleme de matematică nu-și va cunoaște niciodată nici darul său și nici realitatea numită matematică. Iona, cel ce-a refuzat *darul proorocii*, a fost înghițit de întunericul chitului oceanic și numai acceptarea darului, adică actualizarea lui, l-a scos din pântecul chitului redându-i vederea lumii cu toate semnele ei, și cu cele ale zilei și cu cele ale viitorului. Omul are, iată, *acces gradual la realitate*, adică numai dacă urcă treptele sau nivelurile cunoașterii, altfel realitatea lui este una deopotrivă limitată și „inferioară”. Pragul cel mai de sus și completitudinea divină a realității îi sunt mijlocite de cunoașterea revelată, adică de relația cu Dumnezeu, mijlocită de accesul la învățăturile dumnezeiești, la dreptarele pe care Dumnezeu le-a așezat în lucruri și-n toată firea și de rugăciune. De aceea socotim că oricine, sub orice motiv, ar lupta pentru bararea accesului omenesc, individual și colectiv, la memoria socială și la amintirea de Dumnezeu (adică la cunoașterile suprasimțuale, memorată și revelată) ar provoca o „distrugere” în real, o deficitare a realului, ceea ce ne-ar îngădui să așezăm asemenea manifestări sub termenul de *nihilism*. Acesta este adevărul barat al existenței celor ce-l resping pe Dumnezeu ori îl necunosc. Ei nu pot elimina un asemenea adevăr din structura existenței, dar îl pot bara înălăuntrul experienței lor. Aceasta este experiența și viața cu adevărul barat. Cei ce optează pentru o viață cu adevărul barat sunt marcați de un deficit teribil, un handicap ontologic, o tragică incapacitate de accesare a experiențelor spirituale înalte, duhovnicești (așa cum oligofrenia înseamnă inabilitatea accesării gândirii abstracte). Toată epoca modernă prin pedagogia schismogenetică a îndrumării omului să se rupă de Dumnezeu (esența secularizării), să consimtă la totala separare a statului de biserică, la totala rupere a științei de religie, a cunoașterii imanente de cunoașterea revelată sau transcendentă, să se facă adversar al credinței și al bisericii este o epocă de înflorire otrăvitoare a nihilismului, al unei viețuiri cu *adevărul barat*. Lucrul cel mai grav este că această „biruință” aduce după sine cel mai tragic declin al ființei umane și actul barbar de tragică deficitare a realului, un adevărat handicap ontologic. Un terifiant dezastru. Cum aplicăm aceste interpretări noologice la explicarea unor fenomene ca cel al străzii despre care tocmai vorbim? Este acesta integral negativ? Ce statut de realitate are, altfel spus, strada? Vom lămurii în numărul viitor.

NOTE:

¹ Din ciclul de „Prelegeri emausine” dedicate războiului nevăzut și susținute în cadrul ciclului de lecții organizate prin curricula comună a Universității Târnăvești și a Universității virtuale Emaus (online). Aceste prelegeri vor fi editate în cartea *Noopolitica războiului nevăzut (Despre puterea gândirii)*, în curs de apariție la Mica Valahie, 2017.

² Cf. W.J. Thomas și Fl. Znaniecki, (cf. Janowitz, Morris (1996). *W.I. Thomas On Social Organization and Social Personality*, The University of Chicago Press, Chicago) cf. și: 1918-1920 (with Florian W. Znaniecki): *The Polish peasant in Europe and America. Monograph of an immigrant group*.

³ *The Child in America: Behavior Problems and Programs*. W.I. Thomas and D.S. Thomas. New York: Knopf, 1928: 571-572 (*If men define situations as real, they are real in their consequences*).

⁴ Asupra constructivismului social se poate consulta dincolo de lucrarea devenită clasică a lui Berger și Luckman (*Social Construction of Reality*) și Cottone, R.R., conform căruia un adevăr este asumat într-o colectivitate ca absolut dar dincolo de hotarele ei este considerat drept unul relativ. În acest sens, el propune conceptul de *Bracketed Absolute Truth* (care de fapt este fundamentul consensualității). Adevărurile sunt, altfel spus, constructe ale comunităților, așezate între marginile lor, care acționează ca niște paranteze, ceea ce-i permite lui R.R. Cottone să le considere drept „Adevăruri Parantetice Absolute” cf. Cottone, R.R., *Paradigms of Counseling and Psychotherapy*, 2012.

⁵ Acest nivel este subtilizat de toate ramurile constructivismului sociologic și/sau filosofic și poate fi încadrat în ceea ce s-ar putea denumi constructivism noologic, în care și prin care devine comprehensibilă „a treia cunoaștere”.

Edvard Munch, *Anxietate*, 1894

Acad. Alexandru Surdu

Despre începutul și etapele filosofiei românești

Diogenes Laertios, unul dintre cei mai calificați istorici ai filosofiei antice grecești, în ciuda mândriei, justificată pe deplin, a grecilor față de toate celelalte popoare antice, recunoaște că au existat și „Unii autori care afirmă că studiul filosofiei a început la popoarele străine”. Printre înțelepții dintre care au fost selecționați apoi pe diferite liste cei mai cunoscuți se numără și patru traco-geți: Salmoxis, Orfeus, Pittacos și Anacharsis. Despre toți patru deținem date multiple și, în contextul primilor înțelepți, cu certitudine „străini” față de greci, adică raportați la egipteni sau babilonieni, de exemplu, putem conchide că reprezentau populații numeroase, sedentare și civilizate, care aveau o anumită cultură materială și spirituală; o limbă aparte în care puteau să exprime sentimente memorabile traducibile în limba greacă, prin care au și fost menționați alături de ceilalți înțelepți.

În legătură cu Salmoxis și Orfeus se cunosc relatări remarcabile psihi-co-medice (chiar și la Platon) care îndreptătesc considerarea lor ca întemeietori, dacă nu de școli filosofice, cel puțin de secte (salmoxismul și orfismul) cu inițieri specifice și ritualuri adoptate și de greci, comparabile, chiar de către autorii antici, cu cele pitagoreice.

Există date arheologice și istorice care dovedesc faptul că în zonele acestea au existat primele încercări de scriere cu mult înainte de cea sumeriană, că populația traco-geți avea așezări de tip rural, cetăți, centre comerciale și erau pricepuți în ignotehnică, în tehnica extragerii și prelucrării mineralelor;

că micenienii în sud și scandinavii în Nord aveau spade (rapiere) cu semnul spiralei, simbolul faurilor traco-geți din Transilvania.

Cei patru înțelepți, pe care i-au cunoscut grecii, au fost numai o mică parte dintre cei mulți care erau la conducerea acestor populații din zona boreală, inaccessibilă și necunoscută grecilor și nici romanilor până la colonizarea Daciei Pontice.

Populația daco-romană dinaintea năvălirilor barbare din secolul al VI-lea al erei noastre a fost continuatoarea celei traco-gețe și s-a menținut până în zilele noastre în ciuda condițiilor extrem de grele prin care a trecut. Din marele teritoriu al traco-geților, despre care vorbește Herodot, adică din Nordul Mării Negre până la Marea Adriatică și din Nordul Munților Carpați până în Peloponez și în Anatolia (Asia Mică), astăzi a rămas doar România, restul latinității orientale fiind exterminat sau asimilat cu pierderea identității naționale, a limbii, a obiceiurilor și a tradițiilor.

O istorie a filosofiei românești trebuie să meargă pe filonul istoriei până la primele începuturi, căci numai astfel poate fi explicată amploarea filosofiei românești din ultimele secole, nu ca un miracol născut din nimic, ci, dimpotrivă, ca rezultatul unui proces îndelungat de mare amploare, făcut de urmașii celui mai numeros popor din istoria Europei, cum o spune Herodot, care se făcuse vestit prin înțelepții săi chiar înainte de apariția filosofiei grecești.

Străromânii daco-romani s-au făcut însă vestiți și pe vremea primelor scrieri

teologice-filosofice din secolele III-VI d.Hr., care s-au păstrat în limba latină pe care o vorbeau aceștia la Dunărea de Jos. Scrierile lor au fost, pentru Occidentul care începea să fie creștinat, o călăuză spre viața monahală a dreptei credințe și a legăturii permanente cu Divinitatea, pe care n-au reușit niciodată s-o realizeze, cum au făcut-o și o mai fac, până în zilele noastre, isihăstria ortodoxă.

Dominația slavonă, grea și îndelungată, a pus la încercare tăria daco-romană aproape un mileniu. Mulți dintre noi au pierit sau li s-a pierdut urma. Dar unii au încercat și au reușit să răzbată în veșmintele unei limbi străine să-și facă auzite „învățăturile”, cum a făcut-o marele voievod Neagoe Basarab și toată preoțimea românească obligată să scrie în limba slavonă.

Cu timpul au păstrat numai scrierea chirilică pentru cele mai curate vorbe *den bețrani*.

Dar vremurile s-au întors, ca și noii stăpânitori ai Țărilor Române, și ne-am trezit din nou sub dominația grecească, din 1640 și până în 1821. Și marii noștri cărturari au început să scrie din nou în greacă și latină, cum o făcuseră străromânii. Cel puțin unul dintre aceștia, Dimitrie Cantemir, a fost ales, în 1714, ca membru al Academiei din Berlin. Dar vremurile grele au rămas, căci în același an, la Istanbul, un pașă săngeros l-a ucis prin tăierea capului, pe cel mai credincios, mai drept și mai cinstit dintre români, pe Domnitorul Țării Românești Constantin Brâncoveanu, pe cel care apucase să ridice, la Sâmbăta de Sus, Cetatea lui Dumnezeu (*civitas dei*,

despre care scrisese, în același an, filosoful german G.W. Leibniz).

În 1877 românii scăpară și de turci, dar au fost (în 1917) la un pas de a pieri pentru totdeauna de mânia tuturor vecinilor (germani, austrieci, unguri, bulgari și turci). Dar Bunul Dumnezeu le-a ajutat. Cu multe jertfe au realizat Marea Unire și firul istoriei noastre a început să fie țesut pe îndelete, în limba noastră românească, de care marii noștri filosofi, ale căror nume au intrat în legendă încă de pe când trăiau.

Dar fericirea n-a fost de lungă durată, ci numai de trei decenii. Veniră apoi vecinii de la Răsărit, la fel de răi și de păgâni. Mulți filosofi au fost persecutați, arestați și chiar uciși în pușcăriile comuniste. Mânia comunistilor a durat aproape o jumătate de secol. Abia din 1990 am început să ne refacem rândurile. Mulți n-au mai răspuns la apel, iar alții ne-au trădat. Au mai rămas însă destui filosofi adevărați printre români, conștienți de trecutul și de tradițiile lor, care sunt capabili să ducă mai departe năzuințele metafizice milenare ale latinității orientale, care este, din păcate, pe cale de dispariție.

Filosofia românească nu este însă altceva decât, vorba lui Hegel, rezultatul propriei sale istorii; o istorie frumoasă în felul ei, cu începutul pierdut în negura mitologiei, cu numeroase lupte, cu înfrângeri și victorii, dar mereu cu speranțe. O istorie, să nu uităm, stropită cu lacrimi și sânge, ca și istoria acestui popor care i-a dat naștere. O istorie care, cu voia Bunului Dumnezeu, nu s-a sfârșit încă.

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Membru AOȘR

Tatar-Bunar

diversiune pentru înființarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești

În perioada interbelică, Tatar-Bunar era un mic târg din județul Cetatea Albă, locuit în proporție de 70% de ruși și ucraineni. Localitatea a intrat în atenția opiniei publice interne și internaționale în septembrie 1924, când

a devenit centrul unei răzmerițe puse la cale de bolșevici.

Tatar-Bunar a reprezentat „prag critic” al provocărilor regimului sovietic la adresa României și preluatul inițierii Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (Transnistria).

Presiunile și manevrele au început încă din decembrie 1917, prin arestarea ministrului României la Petersburg, au continuat cu ruperea relațiilor diplomatice în ianuarie 1918 și confiscarea tezaurului românesc deus la Kremlin, cu contestarea actului Unirii Basarabiei cu România din 27 martie 1918 și a Tratatului de la Paris din octombrie 1920, care confirma, pe plan internațional, acest act de voință a poporului român.

Conducerea sovietică a contestat toate tratatele de pace încheiate la sfârșitul Primului Război Mondial, V.I. Lenin declarând în 1920: „Când Rusia Sovietică se va întări, praf și pulbere se va alege de tratatele de la Versailles”.

Statele aflate la granița europeană a Uniunii Sovietice, inclusiv România, au fost supuse unor permanente agresțiuni, care au îmbrăcat forme variate: propagandă ostilă – acestea fiind învinovățite

că au anexat teritorii străine; trimiterea de agenți – care să le destabilizeze din interior; impunerea lozincii „drepturilor popoarelor la autodeterminare până la despărțirea de statul existent” – propagată de partidele comuniste din aceste state (inclusiv de PCR); provocarea unor incidente de graniță – pentru a crea o stare de tensiune și a pregăti momentul intervenției armate etc.

La 4 februarie 1924, un grup de comunisti emigrați în URSS din România (mai ales din Basarabia), în frunte cu Ion Dic-Dicescu și Gr. Cotovschi, a întocmit un memoriu cu privire la necesitatea creării Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești în stânga Nistrului, care să constituie baza pentru „ruperea Basarabiei de la România”. Se aprecia că unirea teritoriilor „de pe ambele părți ale Nistrului ar servi drept breșă strategică a URSS față de Balcani (prin Dobrogea) și față de Europa Centrală (prin Bucovina și Galiția) pe care URSS le-ar putea folosi drept cap de pod în scopuri militare și politice”.

Memoriul a fost transmis CC al Partidului Comunist (bolșevic) spre examinare. La 29 iulie 1924, Biroul Politic al PC (b) a adoptat hotărârea cu privire la crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, în cadrul RSS Ucrainene. Pentru atingerea acestui obiectiv, în aceeași lună, Cominternul a adoptat un plan vizând declanșarea unei acțiuni armate de amploare împotriva României, mizând pe antrenarea populației din Basarabia la această rebeliune.

Conducerea de la Kremlin și anexa ei – Comitetul Executiv al

Internaționalei a III-a Comuniste (Comintern) – urmăreau să creeze o diversiune prin care să arate opiniei publice internaționale că basarabienii nu acceptau să facă parte din România și luptau pentru crearea unui stat propriu, care să facă parte din Uniunea Sovietică.

Ca urmare, la mijlocul lunii septembrie 1924, mai multe grupări înarmate au trecut Nistrul, ocupând localitatea Tatar-Bunar. După ce au omorât primarul și mai mulți oficiali, au desfășurat steagul roșu (bolșevic) și au proclamat, în ziua de 15 septembrie, Republica Sovietică Moldovenească. La 17 septembrie, armata română a intervenit în forță, lichidând această răzmeriță, iar făptuitorii prinși au fost trimiși în fața instanțelor de judecată. Dintre cei 85 condamnați, nici unul nu era român.

Imediat după aceste evenimente, sovieticii au desfășurat o extraordinară campanie mediatică împotriva României pe plan internațional, reușind să atragă de partea lor personalități marcante ale culturii europene. Între aceștia, Romain Rolland, George Bernard Shaw, Louis Aragon, Thomas Mann. Asemenea personalități condamnau România pentru intervenția armată, dar și pentru faptul că nu ar respecta drepturile și libertățile democratice ale cetățenilor săi. Cel mai activ s-a dovedit a fi scriitorul francez Henri Barbusse, care a asistat la procesul desfășurat la Chișinău și a publicat în 1926 cartea *Călăii*, un virulent atac împotriva României.

La numai o lună după Tatar-Bunar, în ziua de 12 octombrie 1924, Comitetul Executiv Central din Ucraina a adoptat hotărârea cu privire la crearea Republicii

Autonome Sovietice Moldovenești. Se preciza că granița de vest și sud-vest a acestei republici era granița de stat URSS. Nu se formula explicit, dar era limpede că, de vreme ce Kremlinul nu recunoștea unirea Basarabiei cu România, aceasta era pe răul Prut. De altfel, propaganda sovietică a desfășurat, în toată perioada care a urmat, o amplă campanie mediatică pentru „eliberarea” Moldovei dintre Nistru și Prut (unele documente includeau Moldova până la Carpați) și „întregirea” RASS Moldovenești, reușind să obțină sprijinul unei părți a opiniei publice internaționale.

În acest timp, reacția oficialilor români a fost palidă, sau a lipsit cu desăvârșire. Aceștia apreciau că, de vreme ce Sfatul Țării a decis unirea Basarabiei cu România, iar prin tratatul de la Paris s-a confirmat pe plan internațional acest act, nu era necesară o propagandă susținută pentru afirmarea dreptății sale istorice.

În septembrie 2017 se împlinesc 93 de ani de la acele evenimente. Istoria a demonstrat că Tatar-Bunar a constituit o repetiție pentru ceea ce avea să urmeze peste 16 ani – notele ultimative sovietice din iunie 1940, urmate de ocuparea Basarabiei și nordului Bucovinei de către URSS.

Diversiunile și-au avut și își au rolul lor, indiferent în ce parte a țării ar avea loc. Din păcate, politicienii români, de ieri și de astăzi, nu le tratează cu atenția cuvenită. Tatar-Bunar este o „carte de învățătură” pentru cei care doresc să descifreze evoluția relațiilor internaționale, precum și rolul propagandei externe în promovarea (sau neglițarea) intereselor naționale.

Acad. Răzvan Theodorescu

Pornind de la un manual de legi (II)

Continuare din numărul trecut.

„Bizantinul impenitent” venit la București din Egeea, alcătuită în 1765, 1766 și 1775-1777 trei manuale de legi răspândite în numeroase manuscrise (între care cel aici editat a ajuns în 1908 în fondurile Bibliotecii Naționale din Paris), tălmăcite – unul dintre ele, de fapt – în românește, în 1869, probabil de George Barozzi, poetul ușor exotic, dramaturgul, istoricul, romancierul „vulgarizator productiv ca o uzină”, după caracterizarea lui Călinescu. Cele trei manuale erau, în fond, tot atâtea proiecte de cod legislativ modern ce adunau, într-o sinteză juridică realizată pentru principii fanarioți din Muntenia, alături de jurisprudența locală, de dreptul domnesc, elemente ale dreptului imperial laic și ale celui nomocanonic din Bizanț, cunoscute țârilor noastre din veacul „întemeierii” încă. La nivelul unei noi receptări, foarte tardive, a dreptului bizantin, o atare încercare realiza, nu mai puțin, o unitate a dreptului românesc de la finele evului mediu și de la începuturile epocii moderne, textele acestea fiind de mult și pretutindeni știute de legiuitorii noștri. Fotino reproduce în aceste manuale, în plin început de „epoca luminilor”, legi bizantine, texte în greacă medievală și modernă, citează opere și autori clasici ai dreptului bizantin – Basilicalele, pe Blastares, pe Harmenopoulos –, încercând a adapta totul realităților românești, într-un efort meritoriu, dar care avea să se soldeze într-un fiasco eșec, prin incongruență cronologică și mentală. Se contura astfel, în deceniile șapte și opt ale secolului al XVIII-lea, un surprinzător bizantinism juridic – la câteva decenii numai de codificările în sens modern, ce aveau să utilizeze izvoare occidentale precum codul civil austriac –, parte integrantă a unei medievalități întârziate pe care, mai ales la miazăzi de Carpați, întreaga civilizație românească a veacului pare a o înregistra, indicând cât de mult, cât de atent trebuie nuanțată imaginea culturii noastre dintr-un timp pe care îl socotim, de altminteri, ca aparținând unui început de certă modernitate spirituală. Un bizantinism care putea să afirme, de pildă, statutul principelui cărmuitor, Fotino fiind, aidoma îndepărtaților săi strămoși bizantini, un adept și un doctrinar al puterii monarhice de origine divină, ceea ce era departe de a displice celor care erau, la rândul-le, adepți ai „despotei luminate”, precum nu

puțini dintre cultivații principii fanarioți ai celui de-al XVIII-lea secol.

În fond, lărgind puțin aria asupra căreia se oprește cartea, putem remarca faptul că într-o lume românească aulică ce nu neglija tălmăciri grecești din Bossuet și unde un Alexandru Mavrocordat, cărmuind în Moldova între 1782 și 1785, putea să se declare, înaintea lui Kaunitz și a Austriei imperiale, ca aparținând unei familii suverane și unei calități princiare într-un imperiu, fie el și otoman, ce succeda Bizanțului, apetența pentru întărirea juridice de rezonanță bizantină nu putea decât să crească. Mai mult, înșelați adesea de efemerele, fugarele și nestatornicele apariții pe tronurile românești ale unor principii din Fanar – unii înrudiți cu vechile dinastii medievale ale locului (cazul Mavrocordaților), alții cu strămoși domnind încă în secolul precedent (cazul Ghiculeștilor), alții, mulți alții, apropiați de familiile boierești autohtone – uităm poate prea lesne că nu au fost inexistente nici unele tendințe de timide întocmiri dinastice noi, de perpetuare în scaun a unui recent neam „princiar”, într-un sens tradițional, cu un substrat ce nu era străin nici el unor încercări de monarhie autocrată în cheie fanariotă, traduse prin câteva succesiuni în scaunul domnesc din tată în fiu, prin anii 1730-1760 (din nou Mavrocordații și Ghiculeștii, apoi Racovișteștii cei din neamul Calimachi), prin succesiuni în sânul aceiași familii (cazul Ghiculeștilor în Muntenia anilor 1765-1769), prin cărmuiri paralele ale unor domni înrudiți la Iași și București (Mavrocordații la sfârșitul deceniului al cincilea al secolului al XVIII-lea, într-un fel chiar Șușteștii la capătul extrem al secolului fanariot, imediat înainte de evenimentele din 1821).

Într-un moment în care, mai ales în Moldova, se citeau sau se cereau spre lectură, Fénelon, Kant, Rousseau, Metastasio și Lavater; în care se ziceau case și biserici după gust baroc târziu și neoclasic, înflorind – în ambele principate – și arhitecturi rezidențiale de tip modern; în care gustul heraldic pentru steme noi, precum cea a Dudeștilor sau pentru armoriale de familie de felul celui al Bălșeștilor, trădau o conștiință nobiliară europeană; în care reformele lui Constantin Mavrocordat și atâtea inițiative administrative și urbanistice ale unor Alexandru Moruzi și Grigore al II-lea Ghica începeau să schimbe treptat fața realităților românești, tradiția bizantină, cu rădăcini atât de venerabile în trecutul național, rămâne o constantă a civilizației noastre: în materie juridică,

așa cum o atestă manualele lui Mihai Fotino, dar și cutare hrisov bucareștean al lui Alexandru Scarlat Ghica din mai 1768, de care primul nu era străin, cu reglementări de drept orășenesc în materie de ctitorie aproape „burgheză”, cu referiri la străvechea legislație a Bizanțului timpuriu și la un tratat de arhitectură din secolul al VI-lea; în chestiuni de ceremonial și de viață cotidiană a curții domnești, așa cum o dovedește cunoscuta *Condică* a lui Gheorgachi alcătuită la Iași în 1762, unde alături de normele și de terminologia venite din Orientul turcesc sunt numeroase elemente de sorginte bizantină în legătură cu atâtea privilegii oficiale și cu sărbători ale calendarului tradițional, gustul pentru ceremonialul bizantin și pentru textele sale fundamentale fiind înregistrat la noi încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, odată cu stolnicul Constantin Cantacuzino și cu Hrisov Notara; în domeniul artelor vizuale, nu mai puțin, dominat de fastul nesăbuit, de „cheltuiala nebunească” pe care atâtea interdicții somptuare ale veacului al XVIII-lea zadarnic căutau a le stăvili, din principatele române unde călătorii rămăneau uluiți de strălucirea veșmintelor și a interioarelor, până în Franța lui Ludovic al XV-lea. Suntem într-un domeniu al ochiului și al spiritului în care, alături de imagini de ev nou, de tipologie barocă sau clasică, gravate și pictate de artiști occidentali sau de unii români școliți în Apus, erau cu mult mai numeroase imaginile de tip tradițional, răsărind din șirurile de voievozi, mitropoliți, episcopi, boieri, cupeți și țărani pictați în tablouri votive, în manieră pur medievală, efigii isocefale și prea puțin expresive, dar foarte decorative, ale unor ctitori din Oltenia de sub munte sau din inima târgului Bucureștilor, zugrăvite mai ales după 1750 și până către 1830, mărturisind prelungirea neversimil de târzie a canonului bizantin, a unor morfologii de ev mediu pe care mentalitatea și sensibilitatea timpului le depășeau, în fond, vertiginos.

Sensurile exacte ale unei asemenea persistențe fac parte din înșeși înțelesurile acestei epoci de răscruce în care și literatura – ca și arta, ca și politica, ca și întocmirile juridice – își are partea sa de medievală moștenire tardivă, cronicile sale rimate, textele sale populare întoarse către trecut, paginile cu iz ecleziastic sau de goală retorică. Mai bună deslușire a acestui timp cultural face parte, în cele din urmă, din mai lesnicioasa înțelegere a civilizației românești a celor două sute de ani ce au urmat, a noastră înșine în ultimă instanță.

Dinu Săraru

O învățătură a lui Cato cel Bătrân

Continuare de pe prima pagină

Niculae Gheran n-a vrut niciodată un premiu, nu l-a cerut, nu l-a cerșit, a refuzat de curând până și nominalizarea în *cârd* la o distincție literară.

El este, cum ziceam, autorul unui monument literar: ediția definitivă, unicat în literatura română, a întregii opere a celui mai mare prozator român, romancierul, nuvelistul, dramaturgul, cronicarul literar, cronicarul de teatru, directorul Teatrului Național de două ori în veacul XX, creatorul de reviste literare, de actor, de regizor, președinte al Uniunii Scriitorilor, memoraristul, epistolerul etc., etc., etc., repet: 23 de volume.

La încheierea monumentului, volumul al 23-lea, cu pălăria în mână, Niculae Gheran a bătut la toate ușile la care se putea bate în speranța tipăririi cărții, fără nici un rezultat, și nici de la Academia Română!

Printr-o întâmplare, am ieșit înaintea lui și astfel, fără niciun ajutor de la vreă instituție sau organizație anume, obștească, Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Nisete țărani” a subvenționat ea, ca un făcut, acest volum, închinat operii celui mai de seamă scriitor român inspirat de lumea țărănească.

Academia ar fi putut, cred, și s-ar fi onorat chiar, să-l poftască pe Niculae Gheran la 88 ani într-un jilț al ei, în care eu nu mă întreb – îngrijorat după înțelepciunea lui Cato cel Bătrân – cum stă cineva sau altcineva.

Tot anul acesta, la 28 septembrie, a împlinit 86 de ani profesorul universitar doctor Valeriu Răpeanu, criticul și istoricul literar și editorul și îngrijitorul operii lui Nicolae Iorga și al operii lui Gheorghe Brătianu, ca să nu mai spun editorul în timpuri grele al operelor fundamentale ale unor Gr. Cantacuzino, C. Rădulescu-Motru, Victor Papacostea, Alice Voinescu, Radu Rosetti, Ioan Lupas, N. Baltazar, Mircea Florian!

Nu s-a aflat nici pentru el un jilț care ar fi onorat de asemenea înaltul forum.

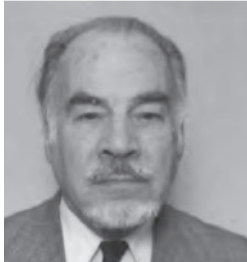
Să mai amintesc pe pictorii Ștefan Câlția, Sorin Ilfoveanu și Zamfir Dumitrescu, septuagenari, ale căror opere au intrat în istoria artei plastice românești sau pe criticii de artă Radu Varia și Grigore Arbore.

Se pare că – dacă nu cumva eu sunt un mistic întârziat – un spirit spelb, intruchipând cea mai rotundă mediocritate cu putință, domină de mulți ani viața noastră culturală și nu numai academică, ocupând și astăzi fotoliul de președinte de secție, de fundație, de director de institut, de consilier aulic, unde cu gândul nu gândești.

O asemenea împrejurare care consolidează o nefericită tradiție pare să justifice până astăzi și respingerea acum 100 de ani a candidaturii lui Caragiale la fotoliul de membru al Academiei Române.

Clipa se bucură să spună, din acest colț de pagină, LA MULȚI ANI! lui Niculae Gheran și lui Valeriu Răpeanu!

Articol apărut pe blogul „Adevărul”

Acad. Dan Berindei

A guvernă

Continuare de pe prima pagină.

Fără îndoială că și acțiunile spontane pot fi benefice, dar ele nu trebuie improvzate, ci multiform analizate înainte de a fi luate decizii pentru a nu se ajunge la situații limită ori chiar la retragerea măsurii în cauză sau la supărătoare „îmbunătățiri succesive”. Un act de guvernare întemeiat pe dezbateră sa în Parlament asigură un fond și o formă a sa susceptibile de a nu fi criticate și mai ales de a nu fi respinse de majoritatea societății. Dezbateră în presă a „proiectului de proiect” nu este benefică, uneori întemeiată doar pe „indiscreții”, ci dimpotrivă diluează problema și-i scade nivelul de

însemnătate; această dezbateră trebuie făcută la nivelul general doar când s-a ajuns în ceea ce privește actul în sine la forma finală supusă mandatului națiunii – Parlamentului – pentru a fi ratificată cu „retușurile” de rigoare, dar ea beneficiind în general de consensul majorității parlamentare. O dezbateră publică deslănată, care să dureze luni de zile, chiar dacă este vorba de o problemă de importanță primordială, nu ne ajută mersului înainte, deoarece o focalizare problematică excesivă riscă să producă efecte negative asupra procesului general de progres.

În actul de guvernare este necesară o atentă și judicioasă seriare problematice a ordinii de priorități, cunoașterea

profundă, de detaliu, a chestiunii în cauză, judecarea ei în contextul general, multă măsură, evitarea grabei care poate fi nocivă. Nimic nu poate fi mai dăunător decât o lipsă de hotărâre sau o soluție improvzată.

A guvernă este poziția de maximă responsabilitate a unui cetățean față de țara sa, față de societatea din care provine. A ocupa o înaltă funcție și a se îngriji de prezentul dar și viitorul națiunii înseamnă pentru cel în cauză prilejul de a se afirma față de concetățenii săi și de a dobândi o prețuire nu numai a celor de astăzi, ci și a celor de mâine și acest lucru nu trebuie să-l uite niciodată cei în cauză.

De la identități la identitate – națiunea

Identitatea este un ansamblu de particularități prin care se caracterizează ori se definesc o persoană, un grup de oameni, o comunitate. Ca sentiment al solidarității colective, identitatea pornește de la realitatea că omul este o ființă socială și că, prin urmare, nu poate trăi izolat. Grupurile de oameni au o tipologie a lor și se pot clasifica după anumite criterii care sunt: înrudirea, originea comună, teritoriul, credința, profesiunea, caritatea etc. Astfel, avem, ca grupări umane (comunități), familia (bazată pe legătura de sânge), ginta, tribul, poporul, națiunea (cu ideea, reală ori imaginară, de origine comună); parohia, mănăstirea, eparhia, creștinătatea (cu așezarea credinței în centrul vieții); satul, cartierul, orașul, provincia, statul (cu axa centrată pe teritoriu, pe pământ, pe suprafața locuită); breasla, uniunile profesionale, sindicatele (cu scopul apărării unor interese profesionale) etc. Există și posibilitatea de a împărți solidarizările oamenilor în funcție de durată. Astfel avem grupuri și identități durabile, chiar perene, față în față cu grupuri temporare.

Comunitățile bazate pe înrudire, origine, credință etc. aparțin timpului lung, pe când solidaritatea militară în vreme de război, echipa de cruciadă, clasa de elevi, grupul de studenți etc. au durată limitată. Un individ poate face parte și, de regulă, face parte din mai multe comunități concomitent și are mai multe identități în același timp. Prezența temporară sau definitivă a oamenilor în aceste comunități diferite generează mentalități și comportamente diferite și concomitente. Astfel, un individ din Europa secolului al XVIII-lea putea să fie în același timp tată de familie, burgund, francez, european, cetățean al universului, creștin, mason etc.

Despre solidaritățile și identitățile etnice (bazate pe origine, limbă, obiceiuri etc. comune) sunt mai multe opinii, pe care le putem reduce, în esență, la două tipuri și care se concentrează până la urmă pe națiune. Un set de astfel de opinii susține că aceste grupuri (și mai ales națiunea) s-au format în timp limitat și în mod conștient, prin eforturile unor lideri care le-au „inventat”, conform unor planuri preconceptuate și că, în acest moment (începutul mileniului al treilea) ele mor, se află în criză și în disoluție. Celălalt set pretinde că grupările etnice au o istorie îndelungată, pornită, dacă nu din Antichitate, atunci din Evul Mediu, că s-au format în mod organic, treptat, prin acumulări succesive și că mai au în față o lungă existență.

Primul set de opinii se cheamă modernism, iar celălalt primordialism ori perenialism. Între ele, se situează, deși nu suficient personalizat, etnosimbolismul care se dorește un fel de sinteză dialectică a primelor două curente¹.

Azi, mai ales după ultimele evoluții, tot mai mulți specialiști au căzut de acord că modernismul a fost mult prea entuziaș și ușor superficial când au pretins că etniile și formele superioare (națiunea) sunt create prin voința unor indivizi, temporare și pe cale de dispariție. Aproape toate schimbările politice-teritoriale de după 1989 au avut drept cauze ori pretexte naționale, urmărind destrămarea unor conglomerate (federații, uniuni, imperii camuflate) și refacerea (construirea) statelor naționale. Nu ne rămâne decât să le studiem și să le cunoaștem mai bine. Sunt națiunile realități malefice, create și susținute de forțe oculte, ca să-i îngenuncheze pe oameni, să-i transforme în unelte docile ori sunt realități firești, existente dincolo de voința indivizilor? Cei care condamnă națiunile o fac, de regulă, amintind numărul imens de conflicte

declanșate și purtate în numele acestora. Cei care preamăresc națiunile trec, de regulă, dincolo de simplul elogiu, individualizând propria națiune ca fiind excepțională și condamnând alte națiuni. Ambele poziții sunt greșite și sunt demne de condamnat. Crimele comise în numele națiunilor nu ne pot permite să blămăm națiunile în sine, ca realități. S-au comis crime și în numele iubirii, al familiei, al credinței, al bisericii, al libertății, al democrației etc. și nu avem cuvânt, numai din cauza aceasta, să interzicem ori să blămăm iubirea, familia, religia, libertatea etc. Aderența conștientă și entuziastă la o națiune (patriotismul, sentimentul național) nu trebuie să conducă nici la supralicitarea propriei națiuni (care este doar una între altele) prin naționalism și nici la condamnarea altor națiuni, la ura față de membrii altor națiuni (prin xenofobie) și la crearea unor ideologii de distrugere a altor națiuni (prin șovinism).

Cazul identității românilor nu face excepție de la regulă, dar are și propriul specific.

Românii sunt pomeniți ca popor prin secolele IX-X (anii 800-900, d. Hr.), în cancelarii bizantine, occidentale europene, dar și din Orientul Apropiat, cu numele de *Blaci*, *Blachi*, *Vlachi*, *Valachi*, *Olachi*, *Walachen*, *Wlachen*, *Blaqui*, *Oulagh*, *Ulag*, *Ilac* etc. Acesta demonstrează că, în acel moment, ei erau deja individualizați în raport cu vecinii lor, că erau percepuți ca având o anumită origine, o limbă,

comisie regală habsburgico-ungară (rege al Ungariei occidentale era Ferdinand I de Habsburg, care avea să ajungă și împărat romano-german) făcea o cercetare asupra cămării de sare din Maramureș și constata o mare primejdie care se ridica la orizont: „De fapt, fiindcă cea mai mare parte dintre locuitorii comitatului Maramureș sunt români, și deoarece se potrivește cu moldovenii la limbă, la religie și la obiceiuri, există pericolul să se întâmple ca acest comitat, încetul cu încetul, intrând pe furiș în Moldova, să se înstrăineze cu timpul, cu vreo ocazie, de regat [Ungaria habsburgică]. Așadar, deoarece nu vor fi puține astfel de ocazii, este în interesul majestății regești ca, la o nouă cercetare și discutare, să se îngrijească să fie trimiși și chemați oameni credincioși și zeloși”². Prin urmare, observatorii străini, stând printre maramureșeni, constată că aceștia ar putea uni Maramureșul cu Moldova nu din interese politice sau economice, ci pe baza unității de limbă, religie (confesiune) și obiceiuri dintre locuitorii din cele două provincii istorice, care erau cu toții români. Oficialii cezaro-craiești apreciază, de asemenea, că ocaziile unor astfel de acte de unitate ar fi nu doar una, ci mai multe³.

O altă acțiune similară este relevată cu ocazia intrării oștilor lui Mihai Viteazul în Transilvania, în octombrie 1599. Domnul Țării Românești proceda astfel în numele împăratului habsburg Rudolf al II-lea și al alianței

întregul său este apreciată ca „leneșă”, „murdară” și înclinată spre „tălării” și „prădăciuni”. Același cronicar observă alăturarea românilor transilvani la politica lui Mihai Viteazul și răscolul la țărănilor români contra nobililor odată cu intrarea oștilor „Valahului” în zona intracarpatică. El pune toate acestea pe seama solidarității de tip etnic: „Într-adevăr, la vestea luptei nefericite «de la Șelimbăr, din 28 octombrie 1599», care s-a răspândit foarte rapid în întreaga țară, națiunea românilor, care locuiește în fiecare din satele și cătunele Transilvaniei, complotând peste tot, s-a unit cu poporul venit «din Țara Românească» și, atât împreună cât și separat, au prădat în lungul și în latul țării. Căci încurajați de încrederea că aveau un domn din neamul lor [...], au ocupat drumurile și au ucis pretutindeni [...]. Acum, fiind încurajată nebunia lor de principele român și sporindu-le îndrăzneala din pricina războiului [...], cu atât mai multă cruzime au atacat cu acest prilej, cu cât anterior, când țara era liniștită, dovediți prin decizii judecătorești cu vreo faptă rea, erau pedepsiți cu cele mai grele pedepse. Peste tot, spânzurătoarele, butucii, securile, cărligele, funiile și toate locurile de osândă erau pline mai mult de români”⁴. Opinii asemănătoare au exprimat și cronicarii Somogyi Ambrus (Ambrosius Simigianus) și Georg Krauss, cronicarul anonim de la Prejmer și alții. Somogyi subliniază că s-au răscolat români, care-i prindeau și-i jefuiau pe unguri, iar Krauss vorbește despre „românii murdari, hoți, ucigași, răsculați în acel timp, deoarece Tiranul era de națiunea lor, adică un român”. Mikó Ferenc spune că nobilii maghiari erau „îngrozii de stăpânirea românească” a lui Mihai Viteazul⁵. Cu alte cuvinte, românii transilvăneni s-au solidarizat cu românii veniți de peste munți. Observatorii menționați nu mai văd țărani răzvrătiți contra nobililor, ci români ridicați la luptă contra ungușilor, stimulați de plasarea în fruntea Transilvaniei a unui principe din neamul lor.

O scrisoare emisă la 2 septembrie 1629⁶, de către patriarhul ecumenic de la Constantinopol, Kiril Lukaris, cuprinde răspunsul celui mai important ierarh al lumii ortodoxe la planurile principelui maghiar al Transilvaniei, Gabriel Bethlen (1613-1629), de calvinizare a românilor de sub puterea acestuia⁷. A fost un patriarh *sui generis*, deschis dialogului interconfesional și acuzat chiar de tendințe calvinizante, mai ales după apariția lucrării „Mărturisirea bisericii ortodoxe”, publicată sub numele său la Geneva, în martie 1629⁸. În scrisoarea analizată aici însă, Kiril Lukaris se dovedește un apărător ferm și luminat al credinței și bisericii sale. Înaltul ierarh cunoștea bine situația românilor și a țărăilor locuite de ei⁹. În 1601, Lukaris, pe atunci singhel al Patriarhiei ecumenice, era chemat de Meletie Pigas (patriarhul Alexandriei), care-și simțea aproape sfârșitul. În drumul său din Polonia (unde se afla în misiune ca exarh patriarhal) spre Constantinopol, Lukaris se opri la Iași, loc în care avea să rostească unele predici. În septembrie 1601, tânărul monah era ales patriarh al Alexandriei, funcție în care avea să rămână până în 1620. Între anii 1612-1615, înaltul ierarh va sta mult timp la Târgoviște, la curtea principelui Radu Mihnea, la București și la Iași. În toamna anului 1614, el va participa în capitala Valahiei la sfințirea mănăstirii Radu Vodă, reconstruită de Radu Mihnea. În această ambianță, în 1615, urmașii Buzestilor închinău mănăstirea Stănești, din județul Vâlcea, Patriarhiei din Alexandria. În 1620, an în care face o nouă călătorie în Țările Române, Kiril Lukaris este mutat în

Hartă veche a României, realizată de Ioan Honterus în 1542

obiceiuri comune. Deja din secolele XIII-XIV, avem mărturii scrise despre originea romană a românilor, despre limba lor neolatină, despre credința lor religioasă bizantină, despre tradiții, obiceiuri, veșminte etc. Treptat, românii și-au format conștiința lor de grup, percepându-se și ei pe sine ca fiind deosebiți de cei din jur. Firește, azi este foarte greu de știut în ce fel se simțeau românii de demult români, cum își manifestau identitatea și chiar solidaritatea. De regulă, istoricii epocilor recente și cei care nu sunt istorici au o rezervă în a accepta că românii erau solidari unii cu alții înainte de 1800. Sau, dacă acceptă existența unor forme de solidarizare, le văd la nivel local/regional, în niciun caz peste provinciile istorice ori peste lanțul Carpaților.

Să detaliem chestiunea prin trei exemple luate de dinainte de secolul al XVIII-lea.

În luna septembrie a anului 1547, când Maramureșul (vechiul voievodat românesc transformat spre anii 1400 în comitat al Regatului Ungar) se afla sub o temporară dominație a Habsburgilor și când domnea în Moldova Iliș Rareș (1546-1551), o

antiotomane numite Liga Sfântă, reflex aproape final al Cruciadei Târzii, menite să-l alunge pe otomani din Europa. Este cunoscut faptul că Mihai Viteazul – privit de unii contemporani drept un posibil eliberator al Constantinopolului, nu a urmărit atunci, la 1599-1600, să făurească o Românie, să realizeze statul național unitar, ci doar să aibă, pe fondul etnic comun al celor trei țări, o bază puternică de luptă, care să-i asigure succesul în întreprinderile sale. Și totuși, reflexele de solidaritate etnică din timpul acestui act sunt evidente. Astfel, cronicarul umanist Szamosközy István sau Zamosius care, înainte de intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania, îi lăuda pe români ca urmași ai romanilor și-l prezenta pe domnul român ca pe un erou creștin, nu-și poate ascunde ura și disprețul față de aceștia, după octombrie 1599. El nu poate înțelege și accepta domnia în Transilvania a unui principe român, adică de aceeași etnie cu disprețuții valahi, cu iobagii, cu truditorii, cu locuitorii de mână a doua. De aceea, după înfrângerea armatei princiare la Șelimbăr, Mihai este numit de acest cărturar „Valahul” și „Tiranul”, iar populația românească în

scaunul constantinopolitan, devenind patriarh ecumenic. Din acest moment, legăturile înaltului ierarh cu lumea românească sunt tot mai intense: în 1623, el – împreună cu alți patriarhi – confirmă satul Izvorul Alb, din Mehedinți, dăruit de principele Radu Mihnea postelnicului Pătrașcu, fiul lui Petru Cercel, fost principe al țării Românești (1583-1585); în 1628, confirmă închinarea mănăstirii principelui Moldovei, Miron Barnovschi (1626-1629, 1633), din Iași către Sfântul Mormânt; în 1630, întărește scutirea de dări a locuitorilor satului Poieni, dăruit de Leon Vodă Tomșa (1629-1632) – domnul Țării Românești – Sfântului Mormânt etc. Cum se vede, Kiril Lukaris cunoștea bine, din interior, societatea românească, el petrecând mult timp în ambianța principilor, ierarhilor, cărturarilor și boierilor români de la Târgoviște, București și Iași. Pe de altă parte, patriarhul s-a aflat din tinerețe în strânsă legătură cu lumea protestantă, cu personalitățile (David Höschel, Friederich Sylberg, Cornelius Haga, Jan Uytenbogaert, David Le Leu de Wilhelm, Antoine Leger, Thomas Roe și alții) și scrierile din mediul protestant¹⁰. De aceea, răspunsul său la scrisoarea (scrisorile) și soliile principelui transilvan Gabriel Bethlen este în cunoștință de cauză. Patriarhul ecumenic, fin cărturar și abil diplomat, apreciază „bunăvoința și protecția” principelui față de „acest popor demn de milă” al românilor, dar consideră că prețul cerut – adică atragerea acestor români la calvinism – nu se poate plăti, din mai multe motive. Între acestea, trei sunt importante pentru tema noastră: a) opoziția românilor înșiși, care nu ar putea să fie înduplecați spre a îmbrățișa de bună voie calvinismul; b) legătura de sânge și de simțiri care trăiește, deși în mod tainic, dar cu atât mai puternic, între români din principatul Transilvaniei și locuitorii țărilor Valahiei și Moldovei (...*sanguinis, affectuumque nexus, qui inter Valachos ditio-nis Transilvanicae, ac incolas terrarum Valachiae, Moldaviaeque, clancularius quamquam, ast arctissimus tamen viget*); c) poziția principilor români extracar-patici, care, fără îndoială, nu vor fi de acord niciodată cu aceasta și vor pune în mod absolut sigur piedici, dacă nu cu armele atunci cel puțin prin îndem-nuri tainice (*In id sane principes vicini dictarum terrarum nunquam concedent, obicesque, si non armis, saltem occultis suggestionibus certo certius ponent.*). Cu alte cuvinte, atragerea românilor transilvăneni la credința calvină nu se putea realiza datorită unității ortodoxiei românești, unitate bazată pe originea comună („legătura de sânge”), dar și datorită intervenției în Transilvania a domnilor Țării Românești și Moldovei, cu armele și/sau cu „îndemnuri tainice”.

Cele trei episoade rezumate mai sus se înscriu într-un interval de timp de aproape un secol (1547-1629), situat la începuturile Epocii Moderne. Ele au câteva caracteristici comune. Toate marchează acțiuni desfășurate sau pe cale de a se desfășura (posibile) în numele identității și solidarității românilor. De asemenea, în fiecare dintre ele nu este vorba despre indivizi care acționează în nume românesc, ci de grupuri, de comunități, de entități românești: la 1547, românii maramureșeni s-ar putea pregăti de unirea cu moldovenii; la 1599, țărani români ardeleni, uniți cu românii din Țara Românească, se revoltă contra stăpânilor maghiari; la 1629, românii din Transilvania nu ar putea fi atrași la calvinism, datorită identității lor religioase și etnice românești. În al treilea rând, toate cele trei episoade se raportează la românii din interiorul arcului Carpaților care se solidarizează cu românii extracarpatici sau invers (românii din Țara Românească și Moldova se alătură celor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș).

Cu alte cuvinte, românii trăgeau la români cel puțin încă din secolul al XVI-lea (sunt mărturii ale unor astfel de acțiuni încă din secolele XIII-XIV). În secolul al XVII-lea, Grigore Ureche și Miron Costin, ca și Constantin Cantacuzino Stolnicul

arată unitatea de origine, de limbă și de credință a românilor extracarpatici cu cei transilvăneni. La începutul secolului al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir este primul savant român de talie europeană care face cunoscută latinitatea și unitatea românilor cu argumente științifice, în lucrări de mare anvergură, scrise în limba latină. În secolul al XVIII-lea începe lupta de emancipare națională a românilor din Transilvania, desfășurată pe plan religios (unirea cu Biserica Romei), pe plan politic (memoriile adresate Curții de la Viena și altor cancelarii și foruri europene; mișcarea *Supplex Libellus Valachorum*), pe plan social (Școala lui Horea), pe plan cultural (Școala Ardeleană). În această etapă a luptei naționale din Transilvania și poate fi vorba, firește, de unirea Transilvaniei cu România, fiindcă nu exista încă România. Este vorba, de aceea, de obținerea în Transilvania și Ungaria

Țara Românească, pe Florian Aaron ca profesor al lui Bălcescu și apoi al Universității din București, pe călugărul maramureșean Gherman Vida, ca învățător al lui Kogălniceanu și Alecsandri pe baza cronicii lui Șincai, pe Ioan Maiorescu la Craiova, pe Damaschin Bojincă ca profesor la Academia Mihăileană din Iași, pe Bănuțiu, pe Ștefan Micle, pe Laurian, pe Papiu-Ilarian și pe toți care au pus temelie Academiei Române. Mișcarea de unire a Transilvaniei cu România a putut prinde contur abia după formarea României și mai ales după afirmarea României independente, devenite, la scurtă vreme, regat.

Astfel, dacă românii nu au luptat „de secole pentru unitatea națională”, ei s-au înscris în mișcarea europeană care promova statele naționale împreună cu celelalte națiuni. Nu au făcut acest lucru nici mai bine și nici mai rău ca alte națiuni. În secolul al XIX-lea și la

însă, înainte de a releva excepțiile, aspectele marginale, curiozitățile din trecut, are obligația profesională de a preciza liniile magistrale ale mersului societății. Sau, dacă nu se ocupă de aceste constante ori linii predominante, atunci are datoria morală și intelectuală să le enunțe, pentru a nu da impresia că lumea ar fi putut sau ar fi trebuit să facă ceea ce, de fapt, nu a făcut. Menirea primă a istoricului de meserie este să studieze ceea ce a fost, nu ceea ce ar fi putut să fie, dacă nu s-ar fi întâmplat cutare lucru. Istoria contrafactuală – în vogă astăzi – poate oferi necunoscutorilor convingerea unor realități fictive, imaginare, inventate.

Linia magistrală a istoriei românilor la începutul secolului al XX-lea, în ajunul Primului Război Mondial, era făurirea statului național unitar român, prin unirea cu România a tuturor provinciilor istorice care aveau majorități etnice românești. Același ideal, de făurire a statelor lor naționale, îl nutreau toate popoarele din regiunea central-sud-est europeană, care se aflaseră de secole sub stăpâniri străine. Românii din Transilvania s-au identificat treptat cu idealul libertății și al unității naționale, ideal pe care l-au trăit, în forme și cu intensități diferite, începând cu finele Evului Mediu și du debutul Epocii Moderne. Ca și românii din Vechiul Regat, ca și basarabeni și bucovinenii, românii ardeleni s-au înscris în marea lor majoritate pe traiectoria formării României întregite, considerând, prin educația oferită de liderii lor, că cel mai bun cadru de organizare, coordonare și protejare a națiunii era statul unitar român. Acest ideal s-a împlinit în urmă cu nici un secol, iar realitatea care a rezultat în urma marelui efort de-atunci – România – nu și-a dat încă măsura deplină a valorii în Europa și în lume.

NOTE:

¹ Vezi Sorin Mitu, *Perennialism, Modernism, Ethno-symbolism: Ideological Conflict or Changes in the Scientific Paradigm?*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Historia, vol. 50 nr. 1, June 2005, p. 1-11.

² *Allegant nobiles, se illos montes et sylvas in generali quadam congregatione, tempore Ludovici Regiae Bachtiae habita, pro se ipsis hereditibusque et successoribus suis ex communi consensu/ omnium Regnicolarum impetrasse. Cuius rei nullum evidens/ testimonium extare creditur. Et potest iure de facto dubitari/ propterea quod illi montes et sylvae, ut dictum est, terminj/ sunt Moldaviae et Rvssiae, quos expedit potius Regie/ Maiestati quam privatis personis esse subiectos, sicut similes et plane/ contemini montes subiecti sunt arci vicine Munhach, que/ eodem quo Hwzth, iure ad Regem et Corona pertinet. Nam/ cum incolae comitatus Maromarusiensis maxima ex parte/ Walachi sunt, et cum Moldavis lingua et religione ac moribus convenient, periculum est ne iste comitatus Moldavis/ ut fit paulatim subintranibus, cum tempore aliquo casu a/ Regno alienatur. Cum itaque non parvi momenti res sit/ intererit Maiestatis Regiae, ut ad eius revisionem et discussionem/ homines fideles atque industrios transmittendos et adhibendos curet.* Österreichische Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv Wien, Hoffinanz Ungarn, Rote nr. 2 (1545-1549), Jahr 1547, fol. 93.

³ Vezi comentariul integral la I.-A. Pop, *Transilvania – starea noastră de veghe*, Cuvânt înainte de Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 2016, p. 97-116.

⁴ Ștefan Pascu, *Mișcări țărănești prilejuate de intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania*, în „Studii și materiale de istorie medie”, I, 1956, p. 132.

⁵ I.-A. Pop, *Identity and Alterity in Transylvania during the Confrontations of 1599-1601*, în „Transylvanian Review”, IV, 1995, nr. 4, p. 173.

⁶ Szilády Aron, Szilágyi Sándor, *Török-magyarokri államokmányár*, vol. II, Pest, 1869, p. 137-140 (text latin); Ioan Lupaș, *Documente istorice transilvane*, vol. I (1599-1699), Cluj, 1940, p. 177-179. Cele mai bune ediții din România ale textului scrisorii patriarhale de la 2 septembrie 1629 - cu traducere în românește - au fost date de Nicolae M. Popescu, *op. cit.*, p. 19-24 și de Ioan Vasile Leab, *Ortodoxia transilvană între Reformă și Contrareformă, sec. XVI-XVII*, în vol. „Teologie și cultură transilvană în contextul spiritualității europene în sec. XVI-XIX”, îngrijit de Ioan Vasile Leab, Cluj-Napoca, 1999, p. 144-151.

⁷ Vezi Germanos, Metropolitan of Thyateira, *Kyriillos Loukaris, 1572-1638. A Struggle for Preponderance between Catholic and Protestant Powers*, London, 1951, passim; George A. Hadjiantoniou, *Protestant Patriarch. The life of Cyril Lucaris (1572-1638), Patriarch of Constantinople*, Richmond (Virginia), 1961, passim.

⁸ Lucrarea a fost republicată în 1633. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până la 1918*, Cluj-Napoca, 1992, p. 151-153; Ioan Vasile Leab, *op. cit.*, p. 143.

⁹ Prezent în țările Române încă din 1594, Lukaris a revenit de mai multe ori la București, Iași, Târgoviște, mănăstirea Bistrița, unde a ținut slujbe, predici, a elaborat lucrări și s-a aflat în legătură cu principii, ierarhi și demnitari ca Ieremia Movilă, Radu Mihnea, Ștefan Tomșa, Gheorghe Movilă, Luca Stroici, boierii Buzzești. Vezi Nicolae M. Popescu, *Chiril Lucaris și ortodoxia română ardeleană*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an. LXIV, 1946, nr. 7-9, p. 5-15; Aurel Jivi, *Orthodox, Catholics and Protestants. Studies in Romanian Ecclesiastical Relations*, Cluj-Napoca, 1999, p. 64-99.

¹⁰ Aurel Jivi, *op. cit.*, p. 100-119.

¹¹ O dovadă mai puțin cunoscută vine chiar din ambianța Bisericii Române Unite cu Roma, menite, conform unor dintre exegeți, să rupă „legătura de sânge și de simțiri” dintre românii ardeleni și cei extracarpatici. Este vorba despre un înscris, un contract („o tocmală”) din 26 mai 1737, încheiat de episcopul Ioan Inochentie Micu cu Ștefan Zugravul de la Ocenele Mari („din Țara Românească cea de dincoace de Olt”), pentru pictarea iconostasului bisericii din curtea castelului episcopal de la Blaj: „Cum numitul zugrav toată tâmpla sau catapeteasma bisericii, împreună cu două sfetnice mari și două mici, cu mare cuvânt, precum în Țara Românească, la Cozia și la Hurez se află, să o zugrăvească...” (Zenovie Păclisanu, *Istoria Bisericii Române Unite (Partea I-a, 1697-1751*, ediția a II-a) *Geschichte der Rumänischen Unterten Kirche* (Teil I, 1697-1751, 2. Auflage), în „Perspective”, nr. 65-68, iulie 1994-iunie 1995, anul XVII, p. 271-272, nota (541).

Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017

a drepturilor politice naționale ale românilor din Transilvania și Ungaria, numai acolo unde acești români alcătuiau majoritatea populației. Nu este vorba despre drepturi preferențiale ale acestor români, ci pur și simplu despre egalitatea lor cu membrii națiunilor oficiale și ai confesiunilor recunoscute („recepte”). Totuși, legăturile între românii transilvăneni și cei olteni, munteni și moldoveni sunt continue¹¹.

În secolul al XIX-lea se desfășoară mișcarea de emancipare națională a provinciilor aflate sub dominație străină și de formare a statului național unitar. Toată acțiunea era bazată acum pe ideologia daco-românismului. În această mișcare panromânească, românii din interiorul Carpaților au jucat un rol fundamental: astfel, îi găsim pe Gheorghe Lazăr, care introduce limba română la Sfântul Sava, în

începutul secolului al XX-lea cele mai progresiste mișcări erau cele menite să elibereze națiunile de sub robia imperiilor multinaționale și să le îndrepte spre formarea statelor naționale unitare. Cea mai puternică mișcare de emancipare națională a românilor din provinciile aflate sub stăpâniri străine s-a desfășurat în Transilvania. Astfel, se vede clar că ideile de unitate și luptă pentru emancipare națională și unire nu s-au născut între români în mod spontan și instantaneu, prin imitație sau prin efortul unor lideri exaltați sau interesați. Că nu a fost unanimitate în aceste procese, că au fost și șuvoaie abătute, că intelectualii și oamenii politici au potențat ideile de unitate românească, că poporul a fost dirijat și condus de liderii săi, acestea sunt lucruri cunoscute, recunoscute și labile în istoria tuturor popoarelor. Istoricul

† Î.P.S. Dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului

Maica Domnului – scară către Împărăția lui Dumnezeu

Continuare de pe prima pagină.

Cel nemărginit Se mărginește în ea. Iarăși și iarăși este vorba de faptul că în ea se împlinește taina: finitul capabil să cuprindă infinitul². Dumnezeu Cel necuprins Se face om, pentru a îndumnezei ființa umană.

Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu este aceea care întrupează toate cele câte au fost vestite prin profeții și le transpune în vremea harului ca exemple întrupate. Conform învățării Sfântului Grigorie Palama întreaga Scriptură inspirată în chip divin a fost scrisă din pricina Fecioarei care va naște pe Dumnezeu. Vechiul Testament în care stă ascuns cel Nou prefigurează prin profeții săi chipul Fecioarei Maria, al celei care a cuprins în pântecul ei necuprinsul: *Veseliți-vă dreptilor, ceruri bucurați-vă, săltați munți, Hristos născându-Se, Fecioara șade asemănându-Se Heruvimilor, purtând în brațe pe Dumnezeu Cuvântul întrupat; păstorii slăvesc pe cel născut, magii aduc Stăpânului daruri, îngerii cântând zic: Acela ce ești neajuns, Doamne slavă Ție!*³.

Toate aceste prefigurări au fost comentate și aprofundate de Sfinții Părinți ai Bisericii și scriitorii bisericești.

Dintre aceste toate preînchipuiri, în articolul de față ne vom ocupa de cea a Maicii Domnului ca scară, foarte multe texte liturgice folosind această imagine pentru a o înfățișa pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu: *scară și turn, scară către Rai, scară cerească, poartă a Raiului și scară duhovnicească*. Izvorul acestei prefigurări este visul lui Iacob, relatat în capitolul XXVIII al cărții *Facerea*.

Iacob, obținând binecuvântarea tatălui său Isaac în locul lui Esav printr-o șiretenie sugerată de mama sa, Rebeca, spre a scăpa de mânia fratelui său, Esav, îndemnat și de părinții săi, Isaac și Rebeca, a plecat din Beer-Seba în pribegie spre Mesopotamia, în Haran. *„Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfințise soarele. Și luând una din pietrele locului aceluia și punându-și-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Și a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atinge cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea. Apoi, S-a arătat Domnul în capul scării și i-a zis: «Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, și Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ți-l voi da ție și urmașilor tăi. Urmașii tăi vor fi mulți ca pulberea pământului și tu te vei întinde la apus și la răsărit, la miazănoapte și la miazăzi și se vor binecuvânta întru tine și întru urmașii tăi toate neamurile pământului. Iată, Eu sunt cu tine și te voi păzi în orice cale vei merge; te voi întoarce în pământul acesta și nu te voi lăsa până nu voi împlini toate câte ți-am spus»» (Facerea XXVIII, 11-15).*

Primul dintre scriitorii bisericești care s-a ocupat de tâlcuirea acestui capitol din Sfânta Scriptură a Vechiului Testament este Clement Alexandrinul, care în *Pedagogul*, accentuând folosul nevoiței aspre în creșterea duhovnicească, scria: *„Iacob s-a culcat pe pământ și o piatră îi era pernă, și atunci a fost învrednicit să vadă o vedenie mai presus de cer»»*⁴. Dumnezeiescul Ioan Gură de Aur aprofundează în scrierile sale această coordonată, spunând: *„Uită-te la bărbăția lui Iacob! S-a folosit de o piatră în loc de pernă și s-a culcat pe pământul gol. De aceea, pentru că avea*

suflet de filosof și cuget de bărbat, pentru că era desprins de orice viață luxoasă, Dumnezeu l-a învrednicit și de vedenia aceea minunată. Așa-i Stăpânul nostru! Când vede că un om are suflet simțitor, că nu face multă vorbă de cele de aici, are de el nespuse de mare grijă [...]. Uită-te, dar, la dreptul acesta! Doarme pe pământul gol și vede vedenie! Dar mai bine spus, e învrednicit de vederea lui Dumnezeu. «Și a visat, spune Scriptura. Și iată o scară era sprijinită al cărei vârf ajungea până la cer; și îngerii lui Dumnezeu se suiau pe ea. Și Domnul stătea pe ea». Uită-mi-te aici la covârșitoarea purtare de grijă a iubi-

ceva asemenea învățării despre Fericiri pe care ne-o dă și nouă acum Cuvântul și care ridică mereu pe cei ce urcă prin ea spre înțeleșurile mai înalte. De fapt, acolo se închipuiește, socotesc, viața cea întru virtute, în chipul unei scări, ca să învețe și el și să spună și celor de după el că nu e cu puțință să se înalțe cineva spre Dumnezeu altfel, decât privind mereu la cele de sus și având dorința nesfârșită a celor înalte, încât să nu iubească și să rămână la cele dobândite, ci să socotească drept pagubă neridicarea la ceea ce e mai presus. Deci și aci înălțimea Fericirilor ce urmează una după alta îi pregătește pe cei

Maica Domnului, Catapetasma, Mănăstirea Surpatele, Vâlcea

*torului de oameni Dumnezeu! Pentru că l-a văzut că la sfatul mamei sale a pornit la drum de frica fratelui său, pentru că l-a văzut că a pornit la drum ca un pribeg, fără să aibă de undeva vreo mângâiere, ci s-a lăsat cu totul în voia ajutorului de sus, Dumnezeu, vrând chiar de la început să-i dea curaj pe cale, i se arată»*⁵. Ascultând de mama sa, Patriarhul Iacob ajunge să o vadă pe Maica Domnului, ca unul ce a stat în ascultare de mamă. O vede pe Maica Domnului în chip minunat ca scară, arătându-se că Maica Domnului este cea care va înălța firea umană la cea dumnezeiască, născându-L ca Om adevărat pe Fiul lui Dumnezeu Adevărat.

Sfântul Grigorie de Nyssa compară scara lui Iacob cu *Fericirile* Noului Testament, accentuând faptul că aceasta este o alegorie la viața virtuoasă ce îl conduce pe credincios către Dumnezeu: *„Poate învățătura primită de Iacob, printr-o vedenie, ca printr-o ghicitoră, când a văzut scara ce străbate de la pământ la înălțimea cerului și pe Dumnezeu, întărit pe ea, e*

ce tinde către Dumnezeu, ascensiunea nesfârșită a omului duhovnicesc.

Sfântul Grigorie ne dă aici o înșiruire proprie a virtuților. Ele sfârșesc în rugăciune, deși rugăciunea nu lipsește nici pe treptele virtuților mai de jos. De altfel, pe orice treaptă ea se află legată într-un anumit grad cu toate virtuțile, crescând împreună. Sfântul Grigorie, punând rugăciunea cea mai intensă și neîntreruptă la vârful virtuților sau pe treapta în care se află concentrate în mod desăvârșit toate, arată cum virtuțile sunt trepte spre unirea cu Dumnezeu. Căci, în rugăciune, omul «duhovnicesc e unit cu Dumnezeu. Scara virtuților duce spre unirea cu Dumnezeu, care se trăiește veșnic în starea de rugăciune. Muntele virtuților e rugăciunea, sau Dumnezeu cunoscut în starea de rugăciune plină de iubire»⁶.

Sfântul Grigorie al Nyssei se întreabă într-una dintre scrierile sale *„Care e deci scara lui Iacob? Ce car de foc vom găsi, ca să ne înălțăm la cer asemenea proorocului Ilie, ca ridicându-ni-se inima la minunile de sus, să se scuture de povara aceasta pământească?»*⁷.

Textul liturgic, preluând învățătura Sfinților Părinți și adâncind-o mult în înțeleșuri, răspunde acestei întrebări: Maica Domnului este o adevărată scară cerească și singura care face posibil urcușul omului către Dumnezeu. Ea este cea care îl urcă pe om în Împărăția lui Dumnezeu, făcând posibil acest fapt, prin înomenirea Fiului lui Dumnezeu. Ea este ușa Vieții, pentru că Viața Hristos prin ea a intrat în lume: *„Scară înțelegătoare și munte din care s-a tăiat piatră fără de mână de om, și ușa prin care a trecut Hristos, ceata proorocilor cu dumnezeiască cuviință, mai înainte te-a numit, grăind: Bine ești cuvântat Dumnezeu părinților noștri»*⁸.

Sfântul Maxim Mărturisitorul accentuează acest fapt în *Viața Maicii Domnului*, arătând că ea este *„scara ce urcă la cer, pe care a coborât Dumnezeu pe pământ, podul ce duce pământul la cer, uimirea îngerilor»*. Maica Domnului se dăruiește deplin Cuvântului, nu numai prin Cuvânt, ci prin deplina jertfire a sa pentru Acesta: *„Podul vieții se naște astăzi, prin care oamenii câștigând ridicarea din căderea iadului, pe Hristos dătătorul de viață cu laude îl slăvesc»*⁹.

Sfântul Nicolae Cabasila, rezumând învățătura Părinților despre Maica Domnului ca scară către Cer, scria: *„A făcut pământul cer, a golit iadul de cei legați în el, a făcut cerul să fie locuit de oameni, a unit pe îngeri cu oamenii, a armonizat un singur cor al celor cerești și celor pământești în jurul Celui ce este amândouă aceste lucruri: unul Dumnezeu fiind, iar altul om făcându-Se»*¹⁰.

NOTE:

¹ Cf. Paul Ladouceur, *Old Testament Prefigurations of the Mother of God*, „St. Vladimir's Theological Quarterly”, 50, 1-2/2006, p. 5.

² Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței eclesiale. Îmnoirea teologiei ortodoxe contemporane*, Ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 145.

³ Sthira la Laude, Luna Decembrie, ziua a douăzeci și cincea, *Mineiul pe Decembrie*, București, 1927, p. 454.

⁴ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, IX, 78, 3, în *Scrieri*, col. PSB, vol. 4, Ed. IBMBOR, București, p. 275.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la facerea* (II), col. PSB, vol. 22, Ed. IBMBOR, București, 1989, p. 208.

⁶ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre Fericiri*, VI, în *Scrieri*, Partea I, col. PSB, vol. 29, Ed. IBMBOR, București, 1982, pp. 368-369.

⁷ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rânduiala cea după Dumnezeu a vieții și despre nevoia cea adevărată*, în *Scrieri*, Partea I, col. PSB, vol. 29, p. 477.

⁸ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre Fericiri*, VI, p. 384.

⁹ Cântarea a șaptea a Canonului, Ziua a opta, Luna Septembrie, în *Mineiul lunii Septembrie*, Ed. IBMBOR, București, 1984, p. 112.

¹⁰ Cântarea I-a a Canonului, Ziua a opta, Luna Septembrie, în *Mineiul lunii Septembrie*, p. 105.

¹¹ Nicolae Cabasila, *Cuvânt la preaslăvita Naștere a Fecioarei Maria*, în *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV*, Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceii, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 474.

Prof. univ. dr. Paul Dobrescu

„Învățați limba germană” Puterea Berlinului și viitorul Europei

Rămăsesem datori cititorilor noștri cu promisiunea unui articol consacrat Europei. De ce Europei? Pentru că în materialele anterioare am vorbit despre constituirea, încet, încet, a ceea ce s-a numit „troica internațională”: SUA, China, Rusia.

Discutam, recent, cu un înalt demnitar român. Ar fi interesant de știut, remarca interlocutorul, care este poziția adevărată a SUA și a Chinei față de Europa. Evident, era vorba despre o analiză care nu este dată publicității, dar care ghidează politica statelor respective. Dificil să ai acces la asemenea documente. Pentru noi, formulele care sintetizează pozițiile puterilor respective sunt următoarele: „Unde te uiți în Europa dai de Germania” preciza recent Donald Trump. Și mai adăuga cu referire la excelența comercial impresionantă al Germaniei atât pe relația cu SUA, cât și cu multe alte țări: „Este rău”. China nu a mai avut o astfel de formulă de când liderul țării a spus cu câțiva ani în urmă: „puneți-vă casa în ordine”. Îndemn care nu și-a epuizat actualitatea. Și care ne amintește de întrebarea cheie pusă de Kissinger: „Dacă trebuie să dau un telefon în Europa, unde sun?”

Întrebarea aceasta începe să-și găsească răspunsul. Apare din ce în ce mai limpede că telefonul de care vorbea Kissinger trebuie dat la Berlin, sediul real al puterii la nivel european. Cu o condiție, totuși: convorbirea respectivă va avea o greutate decisivă, dar nu este bine să fie invocată. Telefonul „oficial” va trebui dat, în cele din urmă, la Bruxelles. Dar după ce aprobarea Berlinului este obținută. Aceasta este starea Uniunii în acest moment.

Chiar în 1990, semnatarul acestor rânduri a publicat în revista „Societate și Cultură” un articol intitulat *Învățați limba germană*. Aveam în vedere, atunci, consecințele reunificării germane și potențialul pe care economia germană, deja situată pe primul loc în Europa, îl va dobândi după absorbția fostei RDG. În noiembrie 2011, Volker Kauder, liderul grupului parlamentar creștin democrat declara în Bundestag: „Now suddenly Europe is speaking German”. În fața reacției europene, parlamentarul a precizat că a fost vorba despre o exprimare figurativă, dar mesajul fusese deja transmis.

Anul acesta, fostul ambasador al Marii Britanii la Berlin, Paul Lever, a publicat o lucrare intitulată *Berlinul conduce*¹. Titlul fixează ideea de bază a lucrării. Ținând cont de faptul că e scrisă de un ambasador britanic, lucrarea are un coeficient de interes indiscutabil. Am parcurs-o, mărturisim, cu o curiozitate pe care nu o puteam reprimă. De ce? Pentru că, între altele, ne-a oferit un răspuns avizat la întrebarea care ne preocupă: care va fi evoluția Europei și a Uniunii Europene în perioada următoare? Lucrarea despre care vorbim sugerează, cu delicatețea limbajului diplomatic, să ne interesăm, mai întâi, de evoluția Germaniei. În alte situații, limbajul diplomatic face loc unei analize severe și unor afirmații lipsite de ambiguitate: „Mărimea Uniunii Europene, puterile și politicile sale vor reflecta alegerile și prioritățile guvernului german; iar acestea, la rândul lor, vor fi produsul istoriei germane, a structurilor sale politice și sociale și, mai presus de toate, a intereselor sale economice. Orice previziune referitoare la cum va arăta UE în următorii 20 de ani, să spunem, se cere ancorată în conștientizarea acestor interese; în înțelegerea nu doar a ceea ce oamenii politici germani spun despre Europa, ci și a modului în care acționează în cadrul ei”.

Lăsăm cititorului dreptul de a examina o asemenea poziție. Simțim nevoia unor nuanțări, după opinia noastră obligatorie. Că Germania este puterea detașată

a Europei nu este nici un fel de îndoială. Cum a ajuns Germania la această poziție? Prin forțele, efortul și inteligența sa, dar și prin slăbiciunea Uniunii, prin indecizia ei prelungită. Germania strălucește și prin forța contrastului cu economii și societăți care nu și-au găsit cadenta.

Va trebui să înțelegem că Europa după criză nu mai este Europa purtată pe aripile succesului. Este structurată în jurul altor axe. O Europă oarecum stagnantă, fără avântul de la începuturi. Este o Europă care a suferit o traumă din care își revine cu greu. O Europă, am putea spune, în căutarea unui nou model. Nimeni nu spune deschis acest lucru, dar toată lumea îl împărtășește. Statele Uniunii își dau seama că ceva nu merge, dar, din diferite motive, nu agreează o țintă comună. Așa că Europa va stagna ca formă de organizare și este într-o căutare – nemărturisită – de model. Până să se decidă, ea va intra, încet, încet în corsetul modelului german. Fără bucurie. Chiar murmurând, dar altă cale nu se întrevește. Cine s-a împotrivit tratamentului aplicat Greciei? Acolo și atunci a fost examenul adevărat al Uniunii. După aceea, evoluțiile au fost mai ușoare, nu mai clar împărțite, dar mai ușoare. Statele europene s-au obișnuit cu ideea. Și merg înainte pe acest drum. Se pot acumula nemulțumiri, dar este puțin probabil că se va ajunge la o masă critică a nemulțumirii. În momentul de față întrebarea cardinală este: Germania are mai multă nevoie de

șase noi landuri. Instituțiile RFG au continuat să funcționeze fără nici o schimbare. Cele ale RDG au dispărut. Nimic, dar nimic din fosta Germanie de Est nu a fost menținut ca parte a unei moșteniri comune. Nici o realizare nu este amintită, nici o personalitate nu este venerată, nici o tradiție conservată. Ca și când această țară nu ar fi existat”.

Efortul care a urmat a fost mai mult decât impresionant. Sute și sute de milioane de mărci au fost investite în fosta RDG pentru a o aduce la standardele părții vestice a țării. Am călătorit în Germania acelor ani. Șoselele au fost refăcute complet, uzine, de altfel prestigioase, rețehnologizate complet, totul a fost transformat radical. Încât ne întrebam: chiar era necesar acest lucru? Treptat, ne-am dat seama că întrebarea era nepotrivită: fusese stabilit un scop și acel scop trebuia realizat integral. Adică sută la sută. Faptul că Germania a fost în anii 1990 „omul bolnav al Europei” se datorează și acestei încordări autoimpuse, pe care nu știm să o mai fi întâlnit în alte cazuri și la asemenea proporții.

Al doilea „examen” trecut cu bine de Germania este cel reprezentat de răspunsul dat piețelor financiare. „Fie ne modernizăm noi înșine, și prin aceasta înțeleg economia socială de piață, fie ne vor moderniza alții, și prin aceasta înțeleg forțele necontrolate ale pieței care, pur și simplu, vor mătura elementele sociale”, iată ca-

acel atu, consimțind să plătească un preț pe termen scurt pentru un avantaj pe termen lung. Lucru pe care nu-l fac decât țările care privesc spre viitor. În plus, cum subliniază și Paul Lever, succesele Germaniei din perioada post Războiul Rece se datorează faptului că a urmat întotdeauna un *traseu propriu*, adaptat condițiilor din această țară. Într-o epocă a globalizării, Germania nu s-a grăbit să importe modele și rețete, ci și-a construit singură strategiile de evoluție. A făcut cumva abstracție de particularitățile globalizării? Nicidecum! Dovadă că este țara cu cel mai mare excedent comercial din lume, circa 300 miliarde dolari în 2016. Dar a știut când să valorifice avantajele globalizării și când să evite dezavantajele aceluiași proces.

Ca să ne dăm mai bine seama de anvergura realizării, să menționăm opinia unui autor de talia lui Mervyn King, fost guvernator al Băncii Angliei. Într-o lucrare recentă², menționa că în anii care au trecut de la încheierea Războiului Rece, s-au prefigurat două tipuri de victorii: SUA și Marea Britanie sunt câștigătorii politici ai acestei perioade, iar Germania și China sunt câștigătorii economici. Ele au imense surplusuri comerciale. Mari surplusuri comerciale implică mari deficite comerciale din partea altor țări. Ceea ce reprezintă o sursă majoră de dezechilibru la nivelul ansamblului. În condițiile în care cererea mondială se menține scăzută, surplusurile comerciale masive își amplifică efectul negativ asupra sustenabilității economiei mondiale. De aceea, spune Mervyn King, este necesar să se încheie un nou Bretton Woods, un nou Tratat de pace, care să încorporeze această „jumătate de victorie” obținută de țările cu mari surplusuri comerciale și să așeze relațiile dintre state pe alte baze. Altminteri, o nouă criză poate veni cât de curând. „Mai curând mai devreme decât mai târziu”.

În încheierea acestor însemnări, supunem meditației cititorului o problemă care merită a fi examinată și reexaminată. Ne imaginăm cu 20 de ani în urmă că Germania se va afla la conducerea UE într-o manieră așa de categorică? Ne imaginăm că, în același fel, China va deveni liderul detașat al Asiei, luând cu asalt chiar poziția de primă putere a lumii? Sunt două salturi pe care nimeni nu le prevedea la proporțiile la care ele s-au realizat astăzi. Războiul, preciza Clausewitz, este continuarea politicii cu alte mijloace. Iată că, de data aceasta, două „superputeri economice” au realizat prin mijloace politice ceea ce, altădată, nu putea fi realizat decât prin mijloace militare. Căpătăm, astfel, o idee și despre durabilitatea și impactul acestor realizări. Mijlocul militar poate asigura o victorie netă, dar supusă riscului provenit din contestare. Mijlocul economic asigură o victorie de mult mai mare durată. Contestarea se poate face în termeni morali și chiar politici, dar adevărata „revanșă” nu poate fi prilejuită decât de o performanță economică la fel de mare. Aici este particularitatea de fond a epocii care începe. Războiul există, dar el se poartă cu alte mijloace, cu mijloacele economice.

Puțină lume – iar aici trebuie inclusă și România, și inclusă la loc de frunte! – înțelege acest lucru fundamental. Nu din lipsa unor capacități intelectuale, ci din pricina efortului, încordării extraordinare pe care o presupune o realizare economică de excepție. Este mai comod să ne legănăm în iluzii, în lozincile pe care noi înșine le-am creat ca să putem dormi mai liniștiți...

NOTE:

¹ Paul Lever, *Berlin Rules, Europe and German Way*, I.B.Tauris, London, 2017.

² Mervyn King, *The End of Alchemy. Money, Banking and the Future of the Global Economy*, Little, Brown, London, 2016.

Poarta Brandenburg Berlin

Europa, ori Europa de Germania? Fiecare are nevoie de cealaltă, însă fără forța și autoritatea Berlinului, probabil că Uniunea s-ar fragmenta văzând cu ochii.

Forța Germaniei nu constă atât în mărimea economiei sale, cu 20 de procente superioară celei franceze sau britanice; sau în ponderea pe care o deține în ansamblul GDP-ului UE (puțin peste o cincime); nici măcar în faptul că este principalul contribuitor la bugetul comun european. Ci în prestigiul modelului pe care l-a îmbrățișat, care a ajutat-o să treacă bine examenul crizei. A fost nu doar un examen al robusteții economice, ci și unul al prestigiului. De aceea, autoritatea de care se bucură Berlinul la nivelul Uniunii este mai mare decât cea pe care ar îndreptăți-o puterea sa economică.

Sunt câteva momente decisive în afirmarea Germaniei în perioada post Războiul Rece. În fiecare dintre acestea a prevalat regula, iar în cultura germană regula înseamnă *respectarea sută la sută a standardului*. Nu 99 la sută. Reunificarea germană și efortul care a urmat a reprezentat o probă în acest sens. Iată cum portretizează autorul englez momentul reunificării. „Reunificarea nu a fost o contopire, cu atât mai puțin o contopire a unor părți egale. A fost o absorbție convenită (*agreed take over*). Republica Democrată Germană a votat să se dizolve și să facă parte din Republica Federală a Germaniei, care a crescut în mărime cu

racterizarea făcută de Gerhard Schroeder Agendei 2010. Lansarea acestui document, în 2003, reprezintă momentul în care Berlinul își propune să se smulgă din strânsoarea piețelor financiare, să-și construiască propriul traseu de evoluție. Vorbim astăzi de avantajul comparativ al emergențelor de a avea forță de muncă ieftină. Prin acest program Germania a construit un asemenea atu, convenind cu sindicatele să mențină salariile la niveluri modeste pentru a câștiga în competitivitate. Chiar ne întrebam, când citeam lucrarea diplomatului englez, ce anume a transmis domnia sa din capitala germană în momentul lansării Agendei 2010? A surprins importanța documentului, faptul că reprezenta un program de creștere a competitivității ale cărui roade le culege astăzi Berlinul? Ce o fi transmis domnia sa și alți diplomați acreditați în capitala germană? Temerea noastră este că mai nimic. Astfel, Germania s-a înscris pe un traseu al dezvoltării iar Europa a rămas să discute problemele ei clasice...

Astăzi, multă lume vorbește despre faptul că euro a devenit „noua marcă europeană”. Că având o competitivitate net superioară celorlalte țări europene, Germania are un avantaj comparativ clar în schimburile comerciale cu partenerii continentali. Așa este, iar semnalele de nemulțumire vin din mai toate țările europene începând cu Franța, Italia etc. Problema este că Germania și-a construit

Marian Nazat

Basmul fotbalului - Fragment de roman -

Ce înalt e cerul aici, la Islaz! Și înșesat de stele, cum or încăpea atâtea în fundul ăla de câmpierie? Nicăieri nu este mai misterios ca aici. Carul mare și-a schimbat osiile, și loitrele, și șuşlețul, toate strălucesc ca nou-nouțe... Mi-e dor să zbor, ca în copilărie, una, două îmi scoteam aripile de sub căpătăiul umplut cu paie și tuști!, mă înălțam ușor pe deasupra duzilor, a acoperişurilor fuguite până ce ajungeam la Lună... Mai târziu am aflat că și fotbaliștii, îndeosebi cei brazilieni, sunt stele care mai de care...

Pelé a fost prima dintre ele. **Edson Arantes do Nascimento**, pe numele său din certificatul de naștere, în care este menționată și data nașterii: 23 octombrie 1940. Un copil sărac, poreclit *Dico* sau *Belé*, ridicând praful cu mingea pe străzile din Bauru, acolo unde viața îl aruncase pe tatăl său, Dondinho¹, retras prematur din activitatea fotbalistică din cauza unei accidentări. Puștiul era vedeta cartierului, așa că Brito (participant la Cupa Mondială din 1938), care o antrena pe Bauru Athletic Club, îl duce la Santos Football Club². Este adoptat imediat, iar la 7 septembrie 1956 – Ziua Independenței Braziliei –, într-un amical cu Corinthians São Paulo, debutează, înlocuindu-l pe Del Vechhio. Peste zece luni va debuta și în *națională*, în locul aceluiași... Del Vechhio. Era 7 iulie 1957 și gazdele întâlneau Argentina. La pauză, oaspeții conduceau cu 0-1, dar nou intratul înscrie imediat (primul gol din cele 77 marcate în tricoul *auriverdi*). Deși incomplet refăcut, N. Santos, Bellini și Didi – *greii naționale* – insistă să fie inclus în lotul pentru Cupa Mondială din 1958, unde va face senzație. Ușor, ușor, industria de publicitate îl transformă în vedetă planetară. I se găsește și un supra-nume – *El Rey*, *Regele*. Mitul Pelé înnebunește globul, i se dedică melodii, poezii, filme documentare și artistice, transferul său în SUA, la Cosmos New York, capătă dimensiunea aselenizării din 1969.

În anul nașterii mele, în 1961, pe un zid al stadionului *Maracana* a fost montată o placă pe care scria: *A placa do gol*. Povestea acesteia este relatată de Castilho, portarul selecționatei Rio în partida aceea memorabilă cu São Paulo: „Mă bizuiam pe sprijinul apărării de la Fluminense, unde antrenorul Zeze Moreira se lăuda că a construit un «beton» de toată frumusețea. Dar îl aveam în față pe temutul Pelé și când era vorba de el, trebuia să fi cu ochii în patru. Știam că stă mereu la pândă.

Tocmai primise mingea aproape de centrul terenului, «în țara nimănui». Acum alerga spre stânga, arborând mina plictisită a omului care nu reușește să-și găsească un partener căruia să-i paseze balonul. Deodată, parcă atins de un șoc electric, a apăsat pe accelerator, pornind ca un bolid spre poarta mea. Driblingurile sale măturau toate obstacolele ivite în cale. L-a driblat pe primul adversar, apoi pe al doilea, pe al treilea, pe al patrulea, pe al cincilea și pe al șaselea. Când m-am trezit cu el, la trei pași de poartă, n-am mai știut ce să fac. Eram paralizat pur și simplu. Am mai zărit doar balonul zburând pe lângă mine, izbindu-mi plasa și, în acel moment unic, stadionul Maracana s-a cutremurat din temelii, conectat la rețeaua entuziasmului indescriptibil.

De atunci, acest gol de legendă a fost imortalizat printr-o placă comemorativă, care va rămâne săpată în tribunele Maracanei, atâtea vreme cât ele vor dăinui prin ani. Iar Zeze Moreira, asistând la înscirerea acestui gol, s-a decis să renunțe pentru toată viața la apărarea beton.³

Eu l-am văzut jucând în 1970, în Mexic, cât am putut să înțeleg eu fotbalul atunci, la numai 9 ani. Știu doar că personalitatea lui în joc trecea prin ecran, intrat era de puternică. Părea un uriaș între pitici, deși alături de el evoluau Rivelino, Jairzinho, Tostão, Gérson, Clodoaldo... Apoi l-am zărit sporadic la FC Cosmos, la finalul carierei, și în câteva partide demonstrative. Ca să-l înțeleg cu adevărat, am cumpărat niște casete video și abia așa mi-am dat seama că a fost de mare... Dincolo de dimensiunea marketingului fabulos, desigur, al cărui prim produs mondial este.

Mă impresiona ușurința cu care alerga,

explozia plecării și virtuozitatea cu care mângăia mingea. Imperial în jocul aerian, avea o tehnică de a lovi balonul unică, de o inteligență scăpărătoare, n-aveai cum să nu-l adori. După un meci de pregătire cu URSS, prin 1965, Ioan Chirilă scria că asistase la „Concertul pentru Pelé și orchestra...”.

Portarii adversarilor îl omagiau și ei. Costa Pereira, de la Benfica Lisabona, povestește că „Primul gol mi l-a înscris dintr-un unghi imposibil, cu un șut surprinzător de tare și plasat, iar al doilea l-a realizat de o manieră extraordinară: primind o minge în fața careului, el simula că ezită, privind spre zidul aglomerat al apărătorilor noștri. Credeam că va trimite balonul spre margine, unde exista o zonă mai puțin aglomerată. Dar, deodată, ca acționat de o furie, Pelé porni perpendicular spre poarta mea. El se infiltra cu o rapiditate neobișnuită, atacând frontal zidul de oameni din fața sa. Fenta, sărea peste picioarele care îi barau drumul și apoi, cu balonul legat parcă de gheată, apărea în fața mea. N-am mai putut schița niciun gest, căci el îmi și aruncase mingea în dreapta, exact în plasa porții.

Al patrulea gol avea să poarte tot «eticheta Pelé», stopând o minge pe piept, execută o fentă într-o direcție, dar în realitate se înșurubă spre poarta mea. Am auzit mingea suierând, dar am reușit s-o resping spre linia albă a autului de poartă. Pelé însă o ajunse și acolo și cu un splendid efort, dintr-un unghi denumit «imposibil», paralel cu poarta, trimise cu piciorul drept mingea în plasă.

FC Santos pleca ducând Cupa Intercontinentală peste Atlantic. Dar în fața unui jucător ca Pelé trebuia să-ți scoți... șapca de portar.⁴

„Ferrero zburătorul”, de la Botafogo, își amintește și el că „Fusese acordată o lovitură liberă spre poarta mea, de la o distanță de 30 de metri. Mă gândeam că nu e niciun pericol. Am privit deci fără teamă spre locul de unde urma să pornească balonul. Atacantul advers așeză tacticos mingea, respiră adânc de parcă ar fi vrut să tragă în plămâni tot aerul stadionului și apoi, cu mâinile în solduri, lângă balon, așteptă câteva clipe, nehotărât. Toți credeam că o să paseze, pentru că el nu se depărtase de minge pentru a-și lua elanul necesar unei lovituri directe.

Derutați, nici apărătorii mei nu se prea înghesuiau încă să organizeze zidul. Iar eu mă foiam în stânga și-n dreapta, neștiind ce-o să se mai întâmple. Am auzit fluierul arbitrilor și m-am întregat: «Ce face oare el acolo, pentru că nu s-a mișcat de lângă balon?»

Și imediat am primit răspunsul la întrebare: balonul se zbătea în plasa mea, sus la vinclu, ca un pește pe uscat.

Fără niciun elan, de la 30 de metri, atacantul de la Santos expediase cu un șut magistral mingea drept la «păianjen».

Cine altul ar fi putut să mă pedepsească în acest fel, decât «vrăjitorul» Edson Arantes do Nascimento sau, mai pe scurt, Pelé? El, numai el era în stare să inventeze acest șut de pe loc!⁵

Și mai tîn minte secvențele din 19 noiembrie 1969, „Ziua Pelé”, când legendarul personaj a înscris golul cu numărul 1,000, dintr-un penalty, în meciul cu Vasco da Gama. În spatele porții adverse se strânseseră parcă toți fotoreporterii din lume, presimțind clipa istorică, nici nu se mai vedea tribuna.

Meciul s-a oprit apoi, câteva minute, momentul trebuia sărbătorit, făcut *breaking news* și transmis peste mări și țări, spre o posteritate mereu recunoscătoare norocosului brazilian⁶.

Un scriitor uruguyan celebru, Eduardo Galeano⁷, remarcă uimit că atunci „Când juca Pelé și se oprea pe teren, adversarii se rătăceau în labirinturile pe care le construiau picioarele sale.” Iar Nicolae Rainea îl caracterizează simplu: „Știa tot ce se poate ști din fotbal. Făcea cu mingea, manevrând-o cu piciorul, ceea ce mulți nu pot face nici cu mâna. (...) Era perfecțiunea în tot și în toate.”⁸

Rămâne însă de neuitat discursul rostit de Ronald Reagan, cu ocazia primirii

„Perlei negre” la Casa Albă: „Mă numesc Ronald Reagan, sunt președintele Statelor Unite ale Americii. Dar tu nu ai nevoie de introducere deoarece toată lumea știe cine este Pelé.” Iar în 1967, invitat fiind în Nigeria, țara sfâșiată de războiul civil, timp de 48 de ore beligeranții au încetat ostilitățile. Motivul? Toți voiau să-l vadă pe „O Rei”, și trupele guvernamentale, și armatele de rebeli... Așa că autoritățile braziliene au decretat: Pelé este parte din tezaurul național... Iar Romário va pune punctul pe i: „Nu am avut vreodată idoli, dar cred că acest sport, în loc de a se numi fotbal, ar trebui să poarte numele lui Pelé.”

În 1969, apărea cartea lui Petre Cristea – *Pelé, Brazilia, fotbalul și... samba*. Cam tot pe atunci o citeam și eu, mama cumpăra orice publicație sportivă, îi intrase în sânge microbul ăsta, și cum așchia nu sare niciodată departe de trunchi... Mi-au rămas în memorie fraze întregi și dorința de aventură, de adulmecare a legendei ce se înfripa... „Drumul de la São Paulo la Santos, cale de 76 km, m-a purtat printr-un peisaj de basm. Confortabilul autobuz alerga pe șoseaua șerpuită, peste viaductele aruncate deasupra unor prăpăstii care mă nelinișteau. Autostrada care leagă cele două orașe este una dintre cele mai frumoase din lume, cum este prezentată Via Anchieta în toate ghidurile turistice. (...)

L-am zărit puțin mai înainte pe Pelé zvâcnind în careul de 16 metri, după ce-și presărase pe drum ultimii doi adversari și atunci l-am placat în toată regula pentru a-l împiedica să suteze. Am auzit fluierul arbitrilor, vuietul aprobator al celor din tribune și am înțeles că s-a acordat penalty.

– Pelé, Pelé!

Toți de pe Maracana pronunță acum numele lui. Toți vor ca el să execute lovitura de pedeapsă, pentru că azi Maracana, Brazilia și lumea întreaga așteaptă al 1,000-lea, gol al «Fabricii Pelé».

Dar «Perla neagră» refuză onoarea. De obicei penalty-urile echipei Santos cad în sarcina lui Carlos Alberto. Acum, însă, Carlos insistă și îl odată cu întregul stadion care repetă mereu același nume:

– Pelé, Pelé! El rey, El rey!

Toți par complicitii lui, toți așteaptă de la el «golul jubiliar». Iar eu, bietul Andrade, crucificat între cei trei stâlpi ai porții, singurul care ar vrea să încerce să spună «veto». Dar cum? E oare posibil?

Iată, Fideles, înaintașul meu, s-a decis să-mi dea o mână de ajutor. Îl văd cum se apropie de punctul de 11 metri și scormonește intenționat iarba, pentru a denivela terenul. Pelé, însă, calm, așeză din nou mingea acolo unde vrea el, iar arbitrul Antonio do Passo îl muștră pe Fideles.

Inima îmi bate în piept ca un ciocan pneumatic, gata să-l spargă. Ah, dacă aș reuși să apăr această lovitură de sărbătoare. Măine, numele meu ar ajunge celebru. Aș fi cel care a izbutit să apere penalty-ul lui Pelé, omul care a oprit al 1,000-lea gol al «panterei negre».

Îl zăresc acum retrăgându-se câțiva pași, în vreme ce eu caut să mă fixeze undeva pe linia porții. Pelé evită să mă privească direct. Probabil că este și el foarte emoționat, așa cum nu l-am văzut niciodată. S-a făcut liniște deplină în tribune. Pe Maracana poți auzi și firul ierbii crescând. Toți s-au ridicat în picioare. E un moment solemn. Simt inima în gâtlee, parcă gata să iasă afară.

În spatele lui Pelé au rămas doar echipierii mei, plantați în afara careului. Colegii de la Santos s-au retras departe, la mijlocul terenului. Vor să-l lase singur cu triumful lui! Ah, Doamne, de-aș reuși să împiedic acest gol epocal. Viața mea s-ar schimba din clipa aceea. Toți reporterii ar năvăli spre mine, toate «blitz»-urile lor s-ar declanșa, iar numele meu ar fi pe milioane de buze...

Arbitrul fluieră. Pelé își pleacă o secundă capul în pământ. La ce se gândește? Desigur că la golul cu nr. 1,000! Apoi trage din nou aer în piept și pornește spre balon, accelerând ritmul din ce în ce mai mult. În fața mingii, frânează brusc și apucă să vadă că a lovit-o cu latul bocancului. Mingea zboară spre direcția mea. Sar, mă întind până-mi aud toate oasele trosnind și o clipă

am impresia că am atins-o cu vârful degetelor. Înnebunesc la gândul că am reușit s-o deviez în corner. Dar sfera de piele cu carouri alb-negre a vrut doar să mă amăgească. Ea își continuă drumul spre plasă, amuzându-se că a făcut o glumă bună cu mine. Explozia de entuziasm a stadionului mă trezește la realitate.

Am primit gol! Cel de-al 1,000-lea gol al lui Pelé. Nu-mi pot stăpâni un val de deznădejde. Lovesc în ciudat pământul cu pumnul care n-a reușit să stopeze zborul balonului și simt apoi lacrimile furiei și umilinței brăzdându-mi obrăjii. Toată lumea se bucură, numai eu plâng ca un copil care n-a reușit să obțină jucăria mult dorită.

Îl zăresc însă, ca prin ceață, pe Pelé alergând spre mine cu brațele ridicate spre cer. El culege mingea din plasă, mă bate consolator pe umeri («Nu fi trist, Andrade, la sărbătoarea mea!»). Apoi începe să sărute balonul cu frenezie și, în culmea exaltării, se reazemă de plasa porții, de plasa aceea zguduită de o mie de ori de loviturile sale de virtuoz.

Acum a luat mingea și o arată Maracanei ca pe un trofeu. Toți spectatorii sunt copleșiți de emoție și de înflăcărare. Unii agită steaguri, aruncă petarde, răd cu gura până la urechi, alții plâng pur și simplu. Fanfara începe să cânte un marș. Pelé aleargă acum spre echipa sa care îl așteaptă la mijlocul terenului. Arbitrul consimte să întrerupă partida câteva minute pentru a da frâu liber entuziasmului. Carlos Alberto îl ridică pe brațe pe «El rey». În sunetul fanfarei, convoiul traversează terenul care e invadat de sute de oameni. Pelé îl sărută acum pe micuțul Edu, cel mai tânăr jucător din echipa Santos-ului:

– Vouă vă datorez totul. Vouă.

«El rey» plânge cu hohote. Iar eu, portarul Andrade, înțeleg că lacrimile tristeții mele sunt fără importanță față de lacrimile imense bucurii ale «Perlei negre»!

Epilog (N.A.: A doua zi, Pelé dispăre din Rio de Janeiro. După îndelungate investigații, i se dă de urmă la casa părintească din Tres Coracoes. Aici, Pelé a dăruit zece mingi de fotbal puștilor din mahalala copilăriei sale și apoi s-a apucat să joace cu ei o miuță de două ore, încheiată cu un scor egal: 22 - 22.

La trei zile după serbările triumfale organizate în cinstea «Golului 1,000», la meciul F. C. Santos – Atletico Mineiro, arbitrul Hamilcar Perreira îl elimină pe Pelé de pe teren pentru proteste la decizia sa. «El rey» pleacă la vestiare, FC Santos pierde meciul cu 0-2, iar arbitrul părăsește cu mare greutate stadionul, după trei ore, într-o mașină blindată, protejată de circa 800 de polițiști.) (George Mihălaș, *De fi-ar spune poarta mea*).

Ne apropiem de marele port al Braziliei, Santos. Și aici soarele sudului scaldă cu dărnice țărnițele modelate de apele oceanului. În acest oraș trăiește și este înconjurat cu mare cinste de concetățenii lui cel mai mare fotbalist al tuturor timpurilor. Vă imaginați că nu-mi trebuia nici cel mai mic efort pentru a ajunge la locuința lui. Avenida Worhenge Luiz 540 este poate adresa cea mai cunoscută nu numai în Brazilia. Ajung în fața unei splendide vile, cu o mică oază de verdeață. Încep să se fărâme multe legende țesute în jurul a tot ce este legat de Pelé. Casa nu este păzită de polițiști (citeam cândva că Pelé are o gardă personală, că are mașină cu dungă galbenă pentru a fi protejată în timpul circulației etc., etc.). Simple povești născute poate din dragoste pentru acest om. Până la locuința lui, am mai văzut destule case frumoase. Lui Pelé nu-i place, după cum aveam să-mi dau seama, extravaganța și tocmai de aceea casa lui este făcută cu bun gust, fără să iasă din comun. Singura mare deosebire este că la adresa de mai sus stă Pelé⁹.

Cândva, când o să cresc, o să merg și eu la Pelé acasă, mi-am zis în gândul de copil. Îmi plăcea să visez, stărnit nu de Setilă sau Flămânzilă, ci de Dumitrache ori Pelé... Și m-am mărit, m-am tot urcat în etate, fără ca vișul să dispară.

Într-o vară, în anul 2013⁹, am aterizat la São Paulo, iar de acolo, cu mașina, până la Santos. *Via Anchieta* e spectaculoasă, peisajul îți ia, adesea, respirația. Ne oprim

brusc, mergem bară la bară, tensiunea crește. „Ce este, ce s-a întâmplat?”, întreb în stânga și-n dreapta. „Un accident”, mi se răspunde în cele din urmă. Pe carosabil, la mică distanță, trupul unui bărbat, învelit cu o bucată de pânză. De sub capul cadavrului se prelinge sânge, roșu și cald. O băltoacă de viață irosită, alături, motocicletă ucigașă.

Altădată, la Istanbul, stăteam pe țărmul mării, la o terasă. Deodată, lumea s-a strâns și a devenit curioasă. Am privit în larg. Printre valurile înspumate, un cadavru plutea în depărtare, dar apa l-a adus la mal. Mai demult, mă duseseam cu doi polițiști în satul Cuca, din județul Argeș. Căutam un criminal, aveam informații că se ascunde acolo. Șeful de post ne-a ieșit în cale, transpirat și agitat. „Dom' procuror, am o crimă aici, singura în ultima jumătate de secol, habar n-am să fac cercetarea la fața locului”, ni s-a văitat plutonierul. „Stai blând, te ajutam noi”, l-am liniștit și am trecut la lucru, în fundul ăla de lume înșepenită. Uneori, am senzația că moartea

mare fotbalist din toate timpurile. Zic unii, păreri sunt împărțite. Mașina aleargă pe faleza oceanului, priveliștea e superbă. Cartiere exclusiviste, locuri destinate doar culegătorilor de soartă bună, nicidecum părliților. Rătăcim pe străduțele pitorești și adâncite în tihnă, ne învățăm, ne oprim și ne interesăm unde locuiește „Perla neagră”. Ne alegem cu nesuferite ridicări de umeri. Au trecut totuși 50 de ani de la povestea scrisă de Petre Cristea, lumea s-a schimbat și nici Pelé nu mai e ce a fost. În sfârșit, un bătrânel ne scoate din impas și ne arată o casă. Una imensă, semn că între timp, legendarul fotbalist și-a schimbat gusturile. Am senzația că mă aflu în fața unei unități militare, cu ziduri de apărare înalte de vreo doi metri. Pe deasupra se înalță fel de fel de antene, ca la STS-ul nostru, de lângă Politehnică. Curtea este imensă, ar încăpea în interiorul fortăreței câteva terenuri de fotbal. Apăs timid pe sonerie. Totul, în jur, a încremenit, nu se aude țipenie de om. Un papagal se răstește la mine dintr-un coco-

Și pământul l-a făcut,
Sus cerul l-a ridicat:
Patru stâlpi l-a răzemat,
Patru stâlpi tot de argint;

Mai frumos l-a mpedobit,
Tot cu stele
Mărunțele,
Mai pe sus cu mai mărele,
Soarele cu razele,
Luna cu luminele!¹¹

Iar vorbele lui Pelé sună altfel sub un așa cer: „Dacă ești primul, ești primul. Dacă ești al doilea, nu ești nimic.”

NOTE:

¹A jucat la Atletico Mineiro.

²În 1956, Santos și Jabacura și-au disputat titlul de campioni la juniori, dar primii au pierdut. Povestește portarul învingătorilor cum a apărut penalty-ul decisiv: „M-am uitat cam chiorăș la băiatul care trebuia să mă execute (niciun portar nu se va uita altfel în asemenea ocazii, vă rog să mă credeți). Era un mulatru negricios, cam firav, cu dinți foarte lați de lup tânăr. Antrenorul meu, Armaldo, îmi strigă de pe tușă:

⁹Mi-am notat atunci, și textul apare în cartea *Sufflet în exil*, următoarele impresii: „Pelé locuiește în Santos?” îl întreb deodată pe taximetrist, înghiontit de un gând năstrușnic. „Nu, s-a mutat în apropiere, la vreo 70 de kilometri, mă interesez de îndată”, mă lămurește bărbatul de la volan. „Du-mă la el”, îl rog, după ce află adresa cu precizie. Cândva, prin 1970, am citit cartea lui Petre Cristea, Pelé, Brazilia, fotbalul și... samba, și poveștile de atunci mă zoresc să-i cunosc personajele mereu actuale. Cotim pe faleză, lungă și spectaculoasă, încărcată de duos romantism, o replică a vestitei Copacabana. Oceanul mușcă nervos din fărmi și se sparge în talazuri înspumate, sub privirile verzi ale palmierilor muți. E sfârșit de iarnă în Brazilia, lumina și întunericul se împart egal acum în sîta zilei. Plaja, largă și melancolică, se scurge în apa involburată și tace supusă. Pe nisipul umed se bărjonesc cete de tineri, stărniți de primăvara ce plutește în aerul sărat. Intrăm în Guarujá, traversând canalul cu un bac, și urmăm coasta, de un pitoresc fremătător. Ajungem în Pernambuco, cartierul îmbogățitorilor din zonă. Locul e mai degrabă un colț de rai, cu vile de-o frumusețe încremenitoare, pitite în dosul vegetației luxuriante. Străzile laterale sunt neasfaltate, din pământ gălbui, netede și patriarhale. Ne învățăm în nimerirea locuinței, iscodind în stânga și-n dreapta. Sunt oarecum surprins, mă așteptam ca orice muritor întâlnit în cale să știe conacul lui Edson Arantes do Nascimento. În cele din urmă, un muncitor ne indică zăbind casa „Regelui” de abanos. Avenida Rosalades nr. 50, aici își trăiește tihna omul-instituție al fotbalului mondial. Intr-o adevărată cazemata, cu

Pelé executând celebrul „bicycle kick”, în meciul din 1986 împotriva Belgiei

e cu mine mereu, nu-mi dă pace deloc, și mă trezesc cu ea ba în Brazilia, ba în Turcia, ba la Cuca Măcării! Moartea, ca vocație a criminalistului de odinioară...

Dar ce mult m-am abătut de la *Via Anchieta!* Orașul-port mă decepționează, e un imens șantier naval. Strâmb din nas. Trec de zona *favelor* și ajung în centru. Parc sunt altundeva, două orașe în unul singur. Sărăcie și opulență, mizerie și lux, cocioabe și vile. Acum îmi este limpede, mai limpede ca oricând, de ce localnicii consideră, ca și riocanii, că „*Tenho un amigo na Favela para viver eu Rio de Janeiro*” („Trebuie să ai un prieten în mahala ca să supraviețuiești în Rio”). Capitalism sud-american. Mă simt ca acasă, în capitalismul balcanic. Caut un taxi. „La Pelé, Avenida Rosalades nr. 50!”, îl rog pe tânărul de la volan. Tipul rămâne năuc. „Nu știu unde stă”, și se uita la mine cu niște ochi înduioșători. Se interesează prin stație, cere lămuriri colegilor, dar nimeni nu e în stare să dezlege misterul adresei celui mai

tier, tocmai când o voce îmi răspunde la difuzorul interfonului. O fi menajera? Ori secretara? Îi spun ce vreau. „Domnul Pelé nu este în țară, se întoarce peste o săptămână, vă rog să reveniți!”, mă îndeamnă politicos femeia de dincolo de palisade. Sunt trist și bosumflat, ca un copil plecat la capătul Pământului să-și întâlnească idolul negăsit. Papagalul își deschide aripile și sare pe altă creangă. Țipă întruna, parcă m-ar certa. S-a înserat, zarea e vânăță și turbure. Cât de aproape am fost de Pelé, ne-a despărțit un zid de cazemata. Și ghinionul. Nu la fel s-a întâmplat și cu Dobrin, în 1982, când trebuia să joc împotriva lui?

Oricum ar fi, Pelé mi se pare un produs artificial, prima creație a marketingului fotbalistic. Seamănă cu personajele din filmele americane, un fel de *Rambo*, uneori simt că mi se strepezesc dinții¹⁰. Să mă înșel?

Ce înalt e cerul aici, la Islaz! Și spuzit de stele... Aud din depărtare un colind vechi...

„Când Dumnezeu s-a născut

—N-avea teamă. Trage afară copilășul ăsta. Micuțul mulatru auzise insulta antrenorului. Îl fulgeră o clipă cu privirea, se dădu înapoi câțiva pași, își luă elan și deodată simții sfera de piele cum își face cuib drept în palmele mele primitoare. «Copilașul» trăsese cum nu se poate mai prost. În tribune se stărni un vacarm teribil. Toți suporterii Santosului își vărsau mânia pe nefericitul care ratase copilărește. Torente de fluierături și insulte aveau să-l copleșească de acum înainte ori de câte ori atingea balonul. Santos pierduse titlul de campion național la juniori. În drum spre vestiar, am văzut o ușă deschisă. Micuțul mulatru scâncea într-un colț:

— Sunt un neîndemânatic. Nu voi ajunge niciodată fotbalist!

Abia mai târziu aveam să aflu că acel «copilaș» se numea... Pelé! (George Mihalache, *De țî-ar spune poarta mea*).

³George Mihalache, *De țî-ar spune poarta mea*.

⁴Idem.

⁵Ibidem.

⁶Povestește Andrade, portarul de la Vasco da Gama: „Chiar acum câteva secunde am auzit clar cum întreaga Maracana s-a cutremurat parcă din temelii de explozia entuziasmului.”

⁷Eduardo Galeano este autorul romanului *Venele deschise ale Americii Latine*, opera de căpătâi a Americii de Sud.

⁸Fotbalul și cavalerii fluierului.

ziduri uriașe, acoperite cu iarbă măruntă și deasă. Curtea are întinderea a două terenuri de fotbal și este păzită cu strășnicie de ochii vigilenți ai camerelor de supraveghere. Sun cu șfială la ușă, visând la un autograf. Îmi răspunde o voce de femeie. Mă prezintă încurcat, un român de nicăieri venit să-și încerce norocul. „Ne pare rău, Pelé se întoarce din vacanță săptămâna viitoare”, mă trezește la realitate glasul dindărătul gardului. Îmi ling tristețea și plec îmbufnat ca un copil cărăuia și se refuză darul răvnit. Se lasă seara, Guarujá se pregătește de culcare.

¹⁰De pildă, în timpul C.M. din Argentina, brazilianul a fost reprezentantul unei firme de băuturi răcoritoare, povestește Ioan Chirilă: „Deschid televizorul. Din nou, Pelé. Apare, grațios, filmat cu încetinitorul, în spatele unei porți de fotbal. Filmarea «artistică» are în prim plan plasa porții. Pelé zămbește mioros, cu dinții săi albi, puternici. Apoi, rostește: «Eu, care am participat la patru campionate mondiale, vă pot spune că Argentina va fi campioană». Și ridică degetul mare în sus. În aceeași clipă, o sticlă de Pepsi-Cola îi ia locul...”. (*Ar-gen-ti-na!*) Iar un gazetar grec, tot atunci, spunea că ori de câte ori „se uita la Pelé, nu mai vedea un jucător cu 10 pe spate, ci o uriașă sticlă de Pepsi-Cola” (idem). Culmea, *El Rey* era și comentator, însă la un meci al italienilor „a lăudat mereu jocul lui Facchetti”. «Cum adică, Facchetti?». «Da. Facchetti». «Dar nici nu figurează în lot». «Cred că l-a confundat cu Benetti. Ce importanță are? Bani să iasă». (ibidem).

¹¹Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui*.

Ștefan Mitroi

Zice că-l cheamă Valentin și că e din București.

D-asta și este așa de înalt!

Aproape că-l întrece pe Ivan Lungu, care-l întrece pe tata.

Sunt ditamai vlăjganii amândoi, fără să fie niciunul. Din București, vreau să spun.

Încep să cred că d-asta se duce tata de câteva ori pe an la București. Ca să fie înalt! Cum de este și Ivan Lungu, nu știu. Că el nu se duce niciodată.

Și eu îmi doresc să merg la București. Dar mai încolo, cu toate că mi-ar plăcea să fiu înalt încă de pe acum.

Sunt sigur însă că n-o să am cum să-l ajung pe Valentin.

Căci eu n-o să fiu niciodată din București. Dar nu-mi pare rău. Îmi convine de unde sunt.

Poate mi-ar conveni mai puțin, dacă aș avea un tată mărunț. Eu semăn la înălțime cu el, nu cu mama, care e mai scundă decât mine. Oare cum o fi mama lui Valentin?

Toți ne uităm cu mare admirație la el. Adică la Valentin. Până și la ruda lui, care e Sanda lui Cioară, ne uităm aproape la fel. Nu-i mai zicem Ciunga, ca până zilele trecute, deși mâna din cauza căreia îi zicem așa i-a rămas tot scurtă și răsucită la spate.

Îi spunem tanti Sândica acum! Întrucât e rudă cu Valentin, fapt ce poate părea de neînchipuit dacă e să ne luăm după mâna defectă.

Oamenii din București n-au, mai mult ca sigur, niciun defect. Și așa ar trebui să fie și rudele lor. Uite că Sanda lui Cioară nu e! Dar Valentin n-are nicio vină. Așa cum n-are, dacă mai e cazul să spun, niciun defect.

Să fi fost de la noi din sat, fetele de la școală s-ar fi uitat numai după el. Bine că nu e!

Se uită și așa. Începând cu Florina, sora lui Ionel și verișoara lui Florin. Apoi, Romița, care stă în spatele casei lui Florin și e colega mea de bancă. Zici că e fata Sandei, care n-are copii, întrucât are și ea un defect, unul mic, dar nu la mână, ci la picior. Zici că se leagănă când o vezi mergând pe drum. Parcă s-ar pregăti să adoarmă, ca atunci când era mică și-o legăna maică-sa pe picioare. Doar că acum se leagănă pe picioarele ei. Singură, cum ar veni, cu toate că e fată de școală.

Îi aruncă și ea pe furie câte o privire lui Valentin.

Păi ce, e șchioapă la ochi? zice Leana lui Țeapă, care le observă din fața porții ei pe toate. Dacă era ca omul să vadă cu picioarele, mai ziceam, dar așa... zice tot ea, petrecând-o cu privirea pe Romița. Și mai era și Petruța, fata tușii Lisandra, pe care am văzut-o în timpul școlii intrând de mai multe ori în cancelarie. Am înțeles după ghiozdan ce căuta acolo.

Se ducea să-i arate domnului director Cătrună cuvintele de pe zidul casei lor. Adică scrisul meu, care dispăruse.

Își umplea dimineața ghiozdanul cu el și-l deșerta în fața directorului, ca să-l convin-gă să-mi scadă nota la purtare.

Până la urmă, mi-a scăzut-o, chiar dacă doamna învățătoare i-a zis tatei că e din cauză c-am furat într-o noapte caise din curtea școlii.

Era din cauza ploilor duse de Petruța în ghiozdan! Deoarece, imediat după terminarea școlii, ele au spart geamul cancelariei și s-au năpustit peste sat.

Începuse vacanța de vară și ploua în neștire.

Ploua de necaz că eu nu luasem la serbarea de sfârșit de an niciun premiu. Aș fi luat dacă nu-mi strica media nota primită la purtare.

Și numai Petruța era de vină. Suferea din cauza ei tot satul.

Pe mama o convinsesem să se oprească. Tataie Gheorghe și mamaia Nicula scâldau câmpurile de dincolo de pădure.

Tata era cel mai pornit dintre toți. Răpăia deasupra satului întruna. A ținut până spre mijlocul verii supărarea lui. Mai precis, până în ziua când a apărut în sat Valentin.

Tata a fost nevoit să bată în retragere când a văzut că băiatul venit din

București îl întrece în înălțime. Mie mi-a părut rău la început. Căci voiam ca pe tata să nu-l întrecă nimeni la nimic. După aia mi-a părut bine. Pentru că a stat ploaia. Dar și mai mult pentru că-i trecuse tatei. Supărarea vreau să spun.

Și și mai mult, fiindcă Valentin a ales ca prietenul său cel mai bun să fiu eu. Ziceai c-am crescut în înălțime, deoarece mă puteam uita la toată lumea de sus de când mă împrietenisem cu Valentin. Dar nu crescusem deloc. Nu știu cum de puteam să mă uit. Știu doar de ce mă uitam. Pentru că puteam!

Valentin putea să se uite și mai de sus decât mine. Și putea fiindcă era foarte înalt. Atât de înalt încât, dacă se sălta nițel pe vârfuri, vedea casele din București. El zicea că le vede și fără să se înalțe. Ba chiar când stătea jos în iarbă le vedea. Zicea că le zice blocuri, nu case, ca la noi. Și mai zicea că urci cu liftul în ele. Adică în pod? l-am întrebat.

La etaj, mi-a răspuns el.

Trebuia să fie tot un fel de pod. Etajul, adică. Numai că-i spuneau altfel. Doar că nu-mi venea să cred când am auzit că un bloc poate avea opt sau zece etaje. Zece poduri, adică?!

M-am gândit îngrozit cum ar fi fost să aibă atât de multe poduri casa noastră.

Dar, încet, încet, a început să-mi placă un astfel de gând.

Păi n-ar mai fi avut nimeni din sat o asemenea casă.

Nimeni, din toate satele din jur, vreau să spun.

Adică nici din Răzmirești, unde locuia unchiul Dudică, nici din Vitănești, pe unde o luam cu căruța în drum spre bălci, nici din Puținți, unde era măritată tușa Aritina cu unchiul Costică, nici din Gabru, unde erau tataie Gheorghe și mamaia Nicula.

Nu văzusem nici măcar la oraș, adică la Alexandria, careia îi spuneam cu toții la oraș, nu Alexandria, case cu mai multe poduri.

Poate că opt erau de ajuns pentru casa noastră. Zece însemnau, totuși, prea multe. Dar dacă îmi cerea vreunul dintre colegii de clasă să-i spun la ce ne trebuiau atâtea? Uite la ce:

În primul pune mama la păstrat, ca și-n asta de acum, săpunul de casă. Ziceai că sunt felii de dovleac. Doar că în loc să facă plăcintă din ele, le folosea la spălat. Întâi pe noi, după care rufe. Începea cu tata, care se vâra primul în albie, în timp ce eu mă întorceam cu fața la perete, fiindcă era mai mare rușinea să se uite un copil la un om mare despuiat, pe când omul mare care era tata se putea uita în voie la mine, căci după el venea rândul meu la scăldat, însă tata nu se uita niciodată, cu toate că putea, se trân-tea pe pat lângă sobă și adormea imediat.

Împărțeam lumina lămpii pe din două. Jumătate pentru mine, care citeam cu perna sub cap. Jumătate pentru mama, care mai avea să se spele pe ea, neavând cine, se spală întotdeauna singură, iar la sfârșit de tot, rufe. Le întindea mai întâi afară, pe sârmă, să le prindă gerul, apoi le aducea înăuntru țepene, întinzându-le pe sobă.

Cămașa tatei era atât de înghețată încât stătea singură în picioare, cu toate că n-avea decât mâini. Mâneci, mai precis. Și era plină de petice.

Mă miram cum de putuse mama să treacă acul cu ață prin gheața din care era croită.

Pantalonii mei de școală stăteau și ei în picioare, gata parcă să plece de acasă. Deși era duminică și mai era și vacanță.

Dintre toate sloiurile de gheață de pe sobă, basmalele mamei miroseau cel mai frumos. A busuioc și a izmă. Credeai că a venit primăvara când începeau rufele puse la uscat să se dezmoțescă.

Mirosul ciorapilor tatei, care n-o lua niciodată înaintea mirosului basmalelor mamei, cum n-o lua vara înaintea primăverii, era de drum lung și de miriște.

Cămașa tatei mirosea a cealaltă cămașă a lui, că două avea de toate.

Când se pune viscolul, de ziceai c-o să ne ia cu casă cu tot pe sus, mă trăgeam lângă mirosul acesta și-mi trecea frica.

Cea mai mare frică era atunci

când o vedeam pe mama venind cu părul alb de afară.

Credeam c-a îmbătrânit. Iar cămașa tatei nu putea să mă apere de frica asta.

Însă mama își scutura capul de câteva ori și părul i se făcea negru la loc. E de la ger, zicea apoi.

Adică bătrânețea? voiam s-o întreb.

Dar mi-aduceam aminte de unchiul Costică din Puținți, care zisese odată râzând că bătrânețea vine de la trecerea omului prin timp.

De ce răsese el, nu știu, că nu era nimic de râs. Dar îmi plăcea să-mi aduc aminte, fiindcă era vorba de mama, care trecuse numai prin ger.

Cum să îmbătrânească?

Și mai zisese ceva unchiul atunci. Ceva despre albie, căci ne pomenisem cu el într-o sămbătă pe la mijlocul verii și mama tocmai mă spăla pe cap.

Când suntem copii de față stăm culcați în albie. Doar că i se spune troacă. Pe urmă creștem mari cu pâinea frământată în ea. Atunci i se spune copaie. Iar când vine vremea s-o luăm din loc, se pune un capac deasupra și i se zice...

Cum i se zice, unchiule? Spune! am ridicat eu curios capul din albie.

Fugi d-aci cu prostiile tale! a scăpat mama codrul de săpun din mână. Nu știu cum îi zisese. Unchiului Costică sau mie?

N-am îndrăznit niciodată s-o întreb.

În afară de săpun, mai avea mama de pus în primul dintre cele opt poduri ale casei ceapa și fasolea pentru iarnă, lăna, pe care n-o dusese încă la darac, și strugurii pe care-i întindea pe foi de ziar. Strugurii cu pâine erau felul de mâncare ce-i plăcea mamei cel mai mult. Se păstrau de la culesul viei până aproape de Crăciun.

Asta dacă nu era lăcomia viespilor prea mare, căci le plăceau și lor strugurii, pe care-i hăpăiau goi, fără pâine, adică. Se făceau câteodată criță de la atăta hăpăit! Le vedeam bulucindu-se în gura podului mahmure, spre deosebire de mama ce era mahmură de la supărare.

Al doilea pod ar fi pentru viespi, ca să-i rămână mamei strugurii întregi.

Într-o toamnă, am găsit strugurii jumuliți de boabe, fără să găsim vre o viespe prin apropiere.

Înseamnă că fusese altcineva. Dar cine?

Te pomenești că oamenii din poza peste care erau așezați strugurii! Căci aveau buzele roșii. Și se observau și stropi de must pe bărbile lor!

Să știți că ei te-au lăsat fără struguri, i-am spus. Însă ea nu m-a crezut, deși eram cât se poate de sigur că am dreptate.

În cel de-al treilea pod m-aș piti eu de mamaia Tudora, cu toate că ea n-ar putea să mă găsească nici în curte.

Stai că pun eu mâna pe tine, zice atunci când vin, păș-păș, în spatele ei, iar ea simte, dint-odată, un câine străin apropiindu-se, și începe să creadă c-o s-o muște câinele ăla de picior, dar mă aude în clipa următoare pe mine stricându-mă de râs.

Într-o zi, am venit, tot așa, pe furiș, și i-am strigat cururigu la ureche.

Lua-te-ar Samodiva de cocoș! a țipat ea, căutând pe băjbăite un retevei, dar, când și-a dat seama cine era cocoșul ce-o trezise din picoteală, s-a oprit.

Picotea stând în picioare, cam la fel cum am auzit că picotesc berzele în zbor.

Într-o altă zi, m-am cocoțat în dudul sub care îi plăcea ei să șadă la umbră și am strigat de sus cu vocea schimbată c-am venit s-o iau.

Voiam s-o fac să creadă că-i vorbește un inger, cu toate că n-auzisem niciodată vre un inger vorbind. Cred că n-auzise nici ea. Dacă nu m-aș fi grăbit să-i spun că sunt inger, poate că nu m-ar fi crezut.

Înger? s-a mirat când i-am spus. Să vedem dacă-ți mai dă mâna să spui și acum ceva de Samodiva, am râs în gând.

Nu-i mai dădea. Dovadă că-și făcea cruce. Apoi și-a potrivit cimberul pe cap și-a zis doar atât:

— Ia-mă, dacă asta ți-e voia.

După care s-a ridicat în picioare, îndreptându-și privirea oarbă spre cer. Dar

n-a luat-o nimeni.

Mamaie, așa vorbești tu cu îngerii? am vrut s-o întreb. Dar mă dădeam de gol dac-o întrebam. Așa c-am tăcut. Și-am tăcut pentru că-mi venea să plâng... Și-mi venea să plâng pentru că mă gândeam că așa o să fie și atunci când...

...Va veni un inger, care nu va spune nimic, iar ea, crezând că sunt eu, va rupe un dumatic din pâinea ce-o ține în mână și i-l va întinde, spunând:

— Ia și tu!

Îngerul îl va lua, fără să scoată o vorbă. Cu mâna cealaltă o va lua pe mamaia de mână, pornind amândoi la drum. Dar în niciuna dintre direcțiile de pe pământ. Ci în sus, printre crengile dudului.

— Unde vrei să mă duci? o să întreb dumneaie, când va simți că începe să calce pe aer.

Îngerul n-o să-i răspundă.

Crezând în continuare că sunt eu, mamaia îl va urma, spunând: Să știi c-o să te spun lui taică-tu! Să nu zici că nu ți-am spus.

— De ce nu deschizi ochii să vezi cine sunt? va vorbi ingerul într-un târziu.

— Lasă că știu eu cine ești, afurisitul! va zice ea.

— Chiar nu vrei să-i deschizi?

— Știi bine că sunt oarbă. Nu ți-e rușine să râzi de mine?

— Oarbă zici? Privește în fața dumitale și spune-mi ce vezi!

Mai întâi să-mi amintesc ce e ăla privit, va zice mamaia în gând. Și-și va aminti. Apoi chiar va deschide ochii și va privi, văzându-l în fața ei pe tataie. Sub formă de stea, nu de om.

N-o să-i vină să creadă că este el, cu toate că i-a recunoscut vocea.

— Eu sunt, femeie, va încerca el s-o liniștească. Apoi se va apropia cu blândețe de ea și-i va spune: Acum ai ajuns și tu la fel. Adică stea.

Și-or să se lumineze nopți în șir unul pe altul, iar pe urmă casa noastră și casa unchiului Ivan.

Și eu o să mă uit de jos la lumina lor pusă la un loc și-o să știu că sunt ei. După care o să le fac semn cu mâna și-o să strig, dar nu prea tare, ca să nu m-audă tata:

— Te rog să mă ierți, mamaie, pentru atunci când am fost câine și cocoș.

Despre atunci când am fost inger n-o să scot niciun cuvânt. E mai bine pentru amândoi să nu afle că ingerul de atunci am fost eu.

În cel de-al patrulea pod o să dolesc salba cu turtă dulce când mă întorc de la bălci.

Podul cu numărul cinci o să fie pentru sora mea, cucuveaua.

N-o s-o mai găsească nimeni aici, așa cum se întâmplă acum, când e gonită de peste tot.

Zice că din cauza ei, a cucuvelei adică, l-a înjunghiat Catriș Gâlceavă pe fratele lui Ion Corcilă, mai demult, când eu nu mă născusem încă.

Maria lui Marin Țeapă zice. Și mai zice tot ea c-a auzit în noaptea dinainte cucuveaua cântând pe acoperișul casei lor. Ca să știe moartea în ce curte să intre. Așa zice nevasta lui Țeapă, că moartea se ia după cântecul cucuvelei.

Ion Corcilă, care a fost de față, zice că nu.

Iar el a văzut mai mulți oameni murind decât a văzut Maria. În anii petrecuți pe front.

Și n-a auzit nicio cucuvea pe aproape. Zice că moarte știa ea singură pe cine să înhațe. N-avea nevoie să-i spună cineva pe cine.

Așa o fi fost acolo, se împotriva mama Leanii, dar aici, la noi în sat, e altfel. Cucuvelele dau dinainte de știre cine o să moară.

Dacă era să conteze cântecul cucuvelei ce-mi este soră, tușa Ivana era de multă vreme dusă de pe lumea aceasta.

Uite însă că nu este.

Unchiul Ivan iese noaptea din casă și avârle cu bulgări de pământ în dudul din grădina noastră.

Zice s-o pună pe fugă. Pe soră-mea, cum ar veni.

Ea fuge nițel, până când pleacă el din bă-tătură, apoi se întoarce în dud, de unde își ia tâlpășița abia în zori. Pentru ca seara să vină înapoi.

Sorin Mihăilescu

Scrieri cu lumină

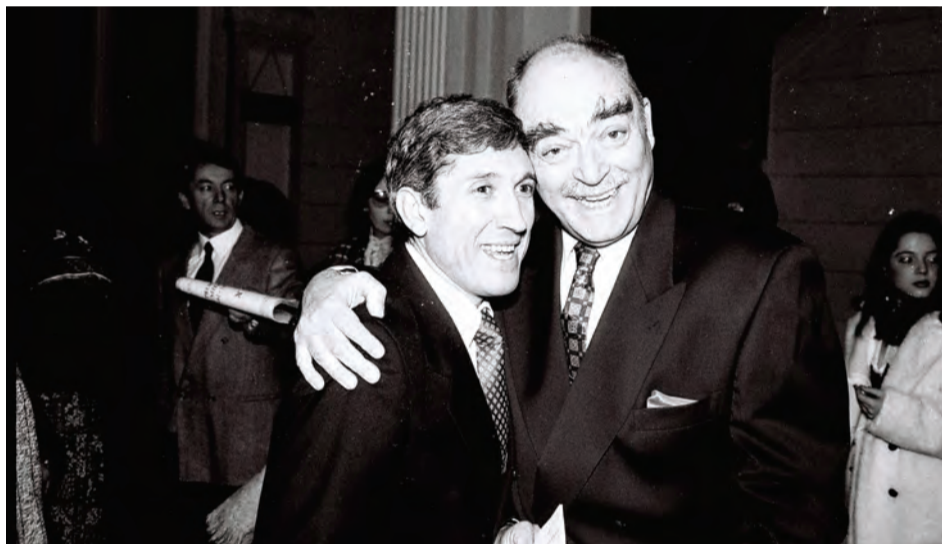
După 25 de ani...

Memoria peliculei de celuloid a fost confiscată brutal de digitalizarea fotografiei. Și totuși, am răsfoit cu

emoție și cu mândrie, arhiva filmelor realizate în urmă cu 25 de ani. La loc de cinste, consider mărturia unei fascinante prietenii între scriitorul Dinu

Săraru și poetul Adrian Păunescu. Apoi, o familie fericită – actorul Ștefan Iordache și Mihaela Iordache Tonitza, marii actori Mircea Diaconu, Mircea

Albulescu, Leopoldina Bălanuță și criticul Valentin Silvestru. Fotografiiile din 1992 vorbesc mai mult decât o mie de cuvinte...

Proiect cultural F.N.Ț. „Viața la țară în 2018”

Fundația pentru Civilizație Rurală „Niște țărani” a participat la sesiunea de proiecte culturale deschisă de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) pentru 2018. Fundația a propus proiectul „Viața la țară în 2018”, care urmărește familiarizarea cu mijloacele de fotografiere și filmare digitală a elevilor din zone rurale din cele 4 regiuni istorice. Proiectul ia în considerare momentul simbolic care se apropie, întrucât în 2018 vom sărbători 100 de ani de la Marea Unire.

Proiectul Fundației „Niște țărani” își propune stimularea creativității și aptitudinilor artistice ale elevilor de 10-14 ani din 4 comunități rurale, câte una pentru fiecare din cele 4 regiuni istorice ale României - Țara Românească, Transilvania, Moldova și Dobrogea.

Elevii participanți vor beneficia de un curs intensiv de fotografie și videografie, vor învăța că arta nu este un domeniu îndepărtat și inaccesibil, ci un mod de a privi lumea, care poate face parte din viața lor de zi cu zi. În urma cunoștințelor tehnice și artistice acumulate, elevii participanți vor realiza o serie de fotografii și clipuri video al căror subiect va fi: Viața la țară în 2018, la 100 de ani de la Marea Unire.

Premiile naționale anuale

Fundația Națională pentru Civilizație Rurală „Niște țărani” a organizat marți 18 iulie 2017 ceremonia de decernare a premiilor anuale ale fundației, la Biserica Vioarești renumită pentru celebra „Friză

a Potecașilor”, monument intrat în patrimoniul UNESCO, din comuna Slătioara / Vâlcea, în prezența scriitorului Dinu Săraru, fondatorul fundației, a președintelui fundației gl.lt.(r) Olimpiodor Antonescu, a Î.P.S. dr. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului și a altor membri din conducerea fundației, cât și a unui public numeros, a unor personalități locale și județene, ziaristi.

Primvicepreședintele Fundației, poetul Nicolae Dragoș și actorul Mitică Popescu, laureatul premiului pentru artă teatrală și cinematografică

Actualul președinte Olimpiodor Antonescu a acordat cea mai înaltă distincție, **Marele Premiu de Excelență „Niște țărani”**, scriitorului Dinu Săraru, cel care a conceput, a nominalizat și a decernat 19 ani la rând, Premiile Naționale, „Părintele spiritual al fundației pentru nobila dăruire și strălucita coordonare a fundației”.

La Academia Oamenilor de Știință din România, domnul academician Vasile Cândea, președintele de onoare al Academiei, a primit Marele Premiu „Niște țărani” care i-a fost adus de către vicepreședintele fundației ing.Sorin Mihăilescu.

Cu emoție în glas, domnul acad. Vasile Cândea ne-a declarat:

„Dinu Săraru înseamnă mai mult decât cred foarte mulți, pentru că ne leagă o prietenie in-des-truc-ti-bi-lă!!! Sunt deosebit de impresionat de gestul lui Dinu Săraru. Eu sunt academician. Are dreptul și el să fie academician, ca și mine, pentru că are mulți prieteni și mulți dușmani.

Dar el a renăscut din propria-i cenușă de fiecare dată. Pentru mine, repet, este deosebit de impresionat gestul lui, pentru că ne leagă o prietenie de ani mulți, am făcut multe concedii împreună, am mers pe la mănăstiri și pe la Slătioara și vă rog să-i transmiteți mai multă sănătate.

S.M.: Mulțumesc, domnule academician. Să ne trăiți întru mulți ani fericiți ! Și dacă n-am putut să facem plicul aniversar „Vasile Cândea” la 85 de ani, poate îl facem la 90, la 95 sau la 100 ani. Vă dorim multă sănătate și să fiți alături de noi.

V.C.: Dragul meu, neamul meu a trăit mult și neamul lui Săraru la fel. Să nu ne dorim să ajungem la 100 ani, să ajungem la 90!

S.M.: Bine, la 90 ! Să ne trăiți, mulțumim foarte mult !

Gândurile actorului Dorel Vișan:
„Cred că unul dintre marile neazuri ale lumii noastre este faptul că ne-am

părăsit tradițiile. Tradițiile fac parte din legile pe care Dumnezeu le-a lăsat pentru a crea universul. Națiile, popoarele care își urmează tradițiile, își dezvoltă o altfel de gândire despre viață, despre frumos și despre adevăr. Eu mă bucur că această fundație absolut deosebită, care este făcută exact în sensul în care l-am amintit puțin mai devreme de către meșterul Dinu Săraru, pentru care am avut întotdeauna o mare admirație pentru tot ce a făcut în teatrul românesc.

A făcut din nimic un teatru ex-tra-or-di-nar! Dinu Săraru a scris nemaipomenit. A scris romanul după care s-a făcut filmul „Ticăloșii”, care poate verifica adevărul vieții și acesta este cel mai bun mod de verificare a unei opere de artă dacă corespunde adevărului vieții.

Al doilea nominalizat, actorul Dorel Vișan, la Centrul de reprezentare al Fundației

Mulțumesc domnului general și meșterului Dinu Săraru, în mod special, pentru că mai țineți aprinsă această lumânare care arde la căpătâiul valorilor acestui neam, și care nu sunt puține, dar care, din secundă în secundă, pâlpâie în acest sens. O țară care neglijează țărani și artiștii face primii pași spre moarte. Și n-aș vrea ! Aș vrea să fim minunați, așa cum a fost odată Teatrul Mic și cum am putea să fim și noi.”

Programul „Burse studentești”

Fundația Națională „Niște țărani” a organizat ceremonia celei de-a XI-a ediții a Programului „Burse studentești”. Bursele și diplomele de merit acordate studenților propuși de către Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca, Facultatea de Silvicultură Brașov, Facultatea de Zootehnie București, Facultatea de Inginerie a Petrolului și Gazelor Ploiești și Facultatea de Jandarmi din cadrul

Academiei de Poliție „A.I.Cuza” „declarați cei mai buni studenți proveniți din mediul rural la terminarea facultății și recompensați în cadrul Programului „Burse studentești” de către Fundația Națională „Niște țărani” în parteneriat cu Romgaz S.A. Mediaș”, au fost înmânate de vicepreședintele fundației ing.Sorin Mihăilescu.

De asemenea, diplome de merit au fost oferite și decanilor celor cinci facultăți care au făcut nominalizarea pentru bursele studentești.

Studentul Cocioartă Marius-Gabriel:

„Nu pot decât să salut gestul Fundației Naționale „Niște Țărani” și al Romgaz S.A. Mediaș de a acorda aceste burse studentești. Aceasta este o acțiune care duce imediat la competiție, la dorința studentului de a studia mai mult, reprezentând încă un scop pentru student de a-și da mai mult interesul cu privire la materiile studiate pe parcursul anilor de facultate.

Mă bucur enorm de mult că am făcut parte din cei cinci studenți care au beneficiat de aceste burse în 2017, fiind un motiv de mândrie, dar totodată și unul de responsabilitate.

În călătoria la Biserica Vioarești, Vâlcea, am descoperit oameni minunați, colegi minunați de la alte universități, prilej de a face schimb de opinii și păreri.

Am avut onoarea să-l cunosc pe Maestrul Dinu Săraru, un om de cultură, o personalitate pentru țara noastră, un om de la care simpla prezență îți impune să vrei mai mult, să nu te abați niciodată de la drumul tău, să fii onest, să oferi respect și niciodată să nu uităm să visăm.”

Plicul aniversar „Dinu Săraru 85”

Alături de cartea care găzduiește gândurile a 70 de personalități ale vieții culturale, un gest cu adânci semnificații a fost realizarea „Întregului filatelic, cu timbru tipărit – Dinu Săraru 85”, în cadrul ciclului „Oameni, fapte, valori”, conceput de Romfilatelia, tipărit de Fabrica de timbre și distribuit de Poșta Română.

Fundația Națională „Niște țărani” a acordat diploma însoțită de plicul aniversar „Dinu Săraru 85” tuturor personalităților distinse la festivitatea decernării premiilor naționale anuale ale fundației, studenților și decanilor din cadrul Programului „Burse studentești”, membrilor fondatori și membrilor de onoare ai fundației și unor distinși reprezentanți ai culturii, artei, științei românești.

La redacție, am primit scrisori de mulțumire, dintre care prezentăm gândurile domnului Florin Laurențiu Stoica, președintele Fundației Literar-istorice „Stoika”:

„Am primit cu deosebită bucurie „Plicul Aniversar – Dinu Săraru 85”, acordat pentru întreaga activitate, adresându-vă cu acest prilej sincere mulțumiri. Strădania depusă în susținerea eforturilor celor care promovează cultura românească autentică, merită toată admirația.”

Calistrat Hogaș clasic al literaturii de călătorie

Consiliul Județean Neamț, Complexul Muzeal județean și Uniunea Scriitorilor Filiala Neamț, în parteneriat cu Fundația Națională „Niște țărani”, au organizat la Muzeul Memorial „Calistrat Hogaș” din Piatra Neamț, în luna aprilie 2017, comemorarea a 170 ani de la nașterea și în luna august 2017 centenarului morții scriitorului și profesorului Calistrat Hogaș.

A avut loc conferința intitulată „Calistrat Hogaș și linia naționalismului românesc” a cărui invitat special a fost prof.univ.dr. Mircea Platon de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. În cuvântul de deschidere al evenimentului, rostit de către doamna Mihaela Cristina Verzea, directorul adjunct al muzeului a fost citit și mesajul transmis de către

fondatorul Fundației Naționale „Niște țărani”, scriitorul Dinu Săraru:

„Calistrat Hogaș este alături de Creangă și Sadoveanu un fermecător povestitor moldovean, cu o înrăurire de neprețuit asupra sufletului românesc, venind să împlinească o trinitate poetică în literatura română. Și totuși, Calistrat Hogaș rămâne, din păcate, mai mult în legendă decât în conștiința contemporanilor.

Centenarul pe care îl comemorăm azi pe numele lui Calistrat Hogaș va face oare dreptatea pe care o merită într-o ierarhie literară autentică?”

Donație de cărți

În data de 2 octombrie 2017 a avut loc întâlnirea dintre vicepreședintele Fundației Naționale „Niște țărani” domnul Sorin Mihăilescu cu domnul Mihai Neagu Basarab – directorul Bibliotecii Române din Freiburg – Germania, președinte al Universității Germano-române din Baden-Baden și membru de onoare al Academiei de Științe Medicale din România. Pentru Biblioteca Română și pentru comunitatea numeroasă de români din orașul Freiburg, fundația a donat un număr mare de cărți editate de către Fundația Națională „Niște țărani”, diferite numere ale revistei „Clipa – Magazinul actualității culturale românești” și volumele din ediția de lux a fondatorului fundației, scriitorul Dinu Săraru.

În semn de prețuire a unei prietenii de peste patru decenii cu scriitorul Dinu Săraru, domnului Mihai Neagu Basarab i-a fost înmănat de către vicepreședintele fundației „Plicul aniversar Dinu Săraru 85”. „Este o deosebită onoare pentru mine să vizitez sediul centrului de reprezentare al Fundației dumneavoastră și să primesc această distincție. Țăranii sunt baza oricărui stat și este regretabil că astăzi România nu mai are destui țărani care să-i asigure o perspectivă luminoasă.

Sperăm însă, că în condițiile actuale de modificare ale mersului și combustibilului pe care îl folosește societatea omenească, cu puținii țărani care au rămas, să reușim să ne menținem la un nivel european corespunzător și să sperăm că Dumnezeu ne va ajuta să întărim țărâniștea românească în anii și deceniile următoare.”

La mulți ani, Valeriu Râpeanu

1974. Lansarea romanului „Niște țărani” al scriitorului Dinu Săraru. Directorul editurii „Eminescu”, Valeriu Râpeanu consemna: „Titlul acestui roman a căpătat, cum se întâmplă numai cu cărțile reprezentative ale unei literaturi, valoarea unei efigii.”

O prietenie de o viață în spațiul cultural autentic și, cu osebire, în slujba literaturii române.

La ceas aniversar, scriitorul Dinu Săraru îl felicită pe prof.univ.dr. Valeriu Râpeanu la împlinirea frumoasei vârste de 86 ani.

Proiectul Monumentului „Columna Uniunii Naționale”

Fundația Națională „Niște țărani” a lansat un proiect național de aniversare a Marii Uniri prin care își propune realizarea unor creații artistice dedicate personalităților care au contribuit la înfăptuirea Unirii de la 1 Decembrie 1918. Impactul scontat ar trebui să fie de a conștientiza valorile neamului românesc și importanța creației artistice. Considerăm că vom provoca o emulație în rândul artiștilor, dar și în rândul autorităților locale, a celor care promovează turismul în țara noastră, prin folosirea operelor de artă întru cinstirea Marii Uniri înfăptuite acum un veac.

Până în prezent, am primit mai multe schițe, planuri, proiecte din partea unor artiști plastici. Dintre acestea menționăm proiectul „Columna Unității Naționale” realizat de un colectiv format din ing.Constantin Cocenescu, ing.Sorin Mihăilescu, arh.Vasile I.Popescu, arh.Iulius Rădulescu, arh.Liviu Mirică, ing.Cornelia Ion Arianda, care a realizat macheta monumentului, după o idee a sculptorului Constantin Sinescu. Monumentul este conceput sub forma cilindrică de columnă, pe o structură metalică, alcătuită din stâlpi cu încastrare în fundații de beton armat. Pe stâlpii fiecărui nivel se montează planșee alcătuite din grinzi metalice principale și secundare unde vor fi organizate muzee reprezentative: „Burebista - Dacii”, „Mihai Viteazul”, „Al.I.Cuza” și „Muzeul Uniunii Naționale 1918”.

„Uniunea Artiștilor Plastici din România va susține orice proiect serios de artă monumentală destinat spațiului public care ilustrează prin mijloace artistice contemporane ideea de unitate și de apărare identitară a națiunii române.” – ne-a declarat artistul Gheorghe Dică, vicepreședinte al U.A.P.R., partenerul nostru tradițional în organizarea expozițiilor de creație artistică la Galeria Contrast.

Așteptăm cu interes ideile, proiectele artiștilor, cât și sugestiile distinșilor noștri parteneri și colaboratori la Centrul de reprezentare al Fundației Naționale „Niște țărani” din bd. Basarabia nr. 9, cât și pe www.fundatianistetarani.ro

Pagini realizate de Sorin Mihăilescu

O aud în fiecare noapte cântând. Uneori iese și mama s-o gonească. Dar cu duhul blândeții, căci nu e deloc sigură pe cine are pasărea în vedere, pe tușa Ivana sau pe ea, întrucât dudul în care cântă e lipit de gardul dintre cele două curți.

Mama, despre care știu bine că n-o să moară niciodată, spune, din cauza faptului că simte tot mai des o arsură în coșul pieptului, că nu mai are mult de trăit. Dacă n-ar fi mama, i-aș zice la fel cum a zis ea atunci, când a găsit-o unchiul Costică spălându-mă pe mine în albie: Fugi d-aici cu prostiile tale!

Nu vrea să lovească în crăcile dudului cu bățul, ca să nu stărnească mânia cucuvelei, ceea ce mie îmi convine, deoarece îmi sunt rude bune amândoi.

Adică și cucuveaua, și dudul, cu toate că mama, care-mi este rudă și ea, chiar cea mai apropiată dintre toate, nu știe asta.

Așa cum n-o să știe nici că unul dintre poduri o să fie, măcar pe timpul iernii, al cucuvelei.

Podul următor, al șaselea, mă gândesc să-l folosesc atunci când o fi să începă vreun nou război.

Eu, și i-am spus și lui Ion Corcilă lucrul acesta, vreau să nu mai începă niciunul. Și vreau asta tot așa de mult cum vreau ca mama și tata să nu îmbătrânească niciodată. Și cum vreau ca după ploaie să răsară întotdeauna curcubeul. Și sfârșitul tușii Ivana să fie cât mai încolo. Și părul mamei Tudora să se facă iarăși negru într-o zi și ea să vadă cu ochii ei asta în oglindă. Dar cu ochii ei adevărați, nu cu cei ai închipuirii.

Și mai vreau, la fel de mult, ca într-o noapte să umplu Carul Mare cu trifoi proaspăt cosit și să-l plimb pe Valentin, înainte de a se întoarce la București, pe deasupra satului nostru adormit. Și să se țină după noi o stea luminoasă și eu să-i spun lui Valentin: E tataie Ion. El cunoaște toate cotloanele cerului. Are grijă de noi, ca nu cumva să ne rătimim!

Și lui tataie Gheorghe i-am zis de război.

Că nu vreau adică să mai fie. Fiindcă și el a văzut mulți oameni murind.

De aici înainte, toate războaiele să se poarte în cel de-al șaselea pod al casei noastre cu opt poduri. Nu pot încăpea decât războaie mici în el. D-asta m-am și gândit să le aduc pe toate aici.

Eu, părinții mei și ceilalți oameni din sat vom fugi din calea lor, ascunzându-ne în podul cu numărul șapte. O să iau și din alte sate câțiva. Pe tataie Gheorghe și mamaia Nicula, în primul rând. Apoi pe unchiul Florea și tușa Gherghina. Pe tușa Arintina și unchiul Costică. N-o să-l uit nici pe unchiul Dudică. Ca să nu mai zic de Valentin.

Poate c-o să fac o gaură mică în podea, ca să mă uit împreună cu Ion Corcilă și tataie Gheorghe la războiul de dedesubt.

Care sunt americanii, moș Ioane?

Aia din spatele dâmbului de colo!

Dar rușii?

Cei pe de câmp!

Noi cu cine ținem, tataie? Care sunt ai noștri?

Stai să vedem din ce parte bate vântul!

Păi ce treabă are vântul aici?

Are, tocmai asta e, că are!

Hm! Ar fi trebuit să-mi dau seama. În podul ăsta de acum suflă cam tare. Vântul, vreau să spun. Iarna, îndeosebi. Se dau cepele toată noaptea de-a dura.

Mama privește spre tavan cu ochii cât ceapa. O să ne ia cu casa cu tot, zice.

D-asta e bine să avem opt poduri, în loc de unul. N-o să ne mai ia nimeni atunci.

Iar dacă cineva o să apese pe trăgaciul puștii greșit și-o să vad prin gaura din podea că-n spatele dâmbului sau pe câmp a căzut un soldat cu fața spre cer, adică spre podul de deasupra, unde stărem noi acum, o să-i strig cucuvelei, ce se află dedesubt podului în care se poartă războiul, să se pună iute pe cântat. Ca să putem da vina pe ea. Fiind vorba de sora mea, cred că n-o să aibă nimic împotriva.

Parcă o aud pe nevasta lui Marin Teapă strigând: Vedeți c-am avut dreptate!

Și parcă o văd pe tușa Ivana ridicăndu-se în capul oaselor în pat și spunând: Va să zică nu mie îmi vesteai tu moartea, spurcato!

Iar pe mama șoptind cu vocea înfrigurată dintr-un colț: Poate că mie!

– Fugi d-aici cu prostiile tale, aș țipa eu, clătănând cu glasul meu toată casa.

Cucuveaua se va opri din cântat, iar odată cu ea și războiul.

Se va opri apoi și ploaia ce răpăie de aseară pe acoperiș.

Al optulea pod este pentru curcubeu. Ca să fie cât mai aproape de cer.

Poate că uneori o să scot o țigla din acoperiș ca să-l pot vedea pe Dumnezeu.

Zice că e un om de la noi din sat.

Tușa Vasilca zice. Mamaia Tudora zice că nu. Este om, într-adevăr, dar din cer. Adică din alt sat, cum ar veni.

Unchiul Dudică zice că e de peste tot. Păi poate cineva asta?

Chiar se vede. Prin gaura din acoperiș, zic. Dumnezeu, adică. Dar nu-mai după ce răsare curcubeul. E greu să-l deosebești pe unul de celălalt. Sunt totuna. Nu mă satur niciodată să-i privesc. Numai să nu-i treacă tatei prin minte să pună țigla lipsă la loc.

Căci eu mă uit la Dumnezeu din podul nostru de acum. Când o să aibă casa noastră opt poduri, o să-l pot atinge cu mâna. Pe Dumnezeu, vreau să spun. Căci curcubeul l-am atins de multe ori. Mi-au rămas culorile lui pe buricele deștelor. Dar nu m-a crezut nimeni. Ziceau că e de la cerneală, când le-am arătat albastrul de pe unghii.

Despre roșu au zis că e de la ouăle de Paști. Iar despre verde, că e de la frunzele de dud pe care le culegeam pentru viermii de mătase.

Aștia ar trebui să ne mănânce, după ce ajungem în groapă, a spus unchiul Marin când i-a văzut pe masa din tindă. De ce aștia? a ridicat tata din umeri.

Ca să ne transformăm în mătase, nu în țărăni, i-a răspuns unchiul.

Mai bine în țărăni, s-a împotrivit tata.

Ete la el! s-a strămbat frate-său. Ce te-a apucat?

Din țărăni suntem făcuți și-n țărăni trebuie să ne întoarcem! Parcă vorbește popa Cărlig. Doar că împrumutate glasul tatei.

– N-ai decât! Eu mă întorc la bufet! a clătinat unchiul Marin din cap. Și a pornit unde zisese. Fusese și mai devreme acolo, dar plecaseră nițel. Cât să treacă pe la noi.

Etajele nu sunt poduri, l-am auzit pe Valentin spunând, când am terminat de povestit.

– Nuuu?

– Nu!

– Zi tu atunci ce sunt!

– Case!

– Nu te cred, am spus. Cum să stea una peste alta?

– Află că stau.

– Și sunt și oameni în ele?

Valentin a început să râdă:

– Mai mulți decât în casele de aici.

– Unii în cărca altora adică? Asta

chiar nu pot să cred. Cum ar veni, deasupra noastră să fie Marin Matei, deasupra lui, Niculae Mutu, peste el, tușa Anghilina cu Fane și Angela, după care Marin Pearce și nevastă-sa, iar deasupra lor, domnul Cătrună, directorul școlii.

În capul domnului Cătrună, Iulică Nedea, care m-a plimbat prima oară cu bicicleta, deoarece noi nu aveam atunci. Bicicleta, vreau să spun.

Cum era să fi fost în locul lui Iulică Nedea noi? L-aș fi rugat în fiecare seară pe tata să răsturnăm casele, ca domnul director să stea deasupra, iar noi, dedesubt, altfel nu prea mai aveam curaj să merg la școală.

Curțile și grădinile celor din București tot așa erau? Unele peste altele, adică?

Însemna că se putea uita din băătăura lui la cer doar cel care stătea cel mai sus. Era ca și cum noi puteam să vedem din pragul casei noastre doar rădăcinile pomilor din curtea tușii Lisandra. Și tălpile ei crăpate.

Nici pomeneală să-l mai zăresc pe tataie Ion. Iar la miezul nopții să ne intre luna pe fereastră în odaie. Și să mai cadă picușii ploii pe acoperiș. Iar după aceea să-mi pot vopsi degetele de la mâini în culorile curcubeului!

De tușa Anghilina ce să mai zic! O talpă de-a lui Marin Pearce acoperea jumătate din grădina ei. Mai rău era că n-ar fi căzut nicio picătură de ploaie din aceste tălpi.

Poate doar câte-o lacrimă din ochii nevastă-sii, Marița. Din cauza faptului că el se cam ținea cu altele, ea fiind mică și uscată, iar de supărare se usca parcă și

Ludovic Bassarab, *Zi de sârbătoare*, ulei pe placaj

mai mult. Plângea ca să nu se usuce de tot. S-ar fi umplut curtea tușii Anghilina de lacrimioare.

Blocurile n-au nici curți, nici grădini, m-a lămurit târziu de tot Valentin.

Nu mi-ar plăcea să fiu din București, i-am spus, deși asta îmi plăcea cel mai mult la el, că era din București.

Pentru că nu știi nimic despre tramvaie! i s-a năzărit lui să-mi spună.

– Despre ce?

– Ai văzut vreodată vreun tren?

– Da, unul la Drăgănești Vlașca, dar de departe, de pe câmp.

– Tramvaiele sunt un fel de trenuri. Le vezi pe toate bulevardele circulând.

– Pe ce?

– Așa le zice străzilor principale: bulevarde.

– Noi avem o singură stradă principală. Și toată lumea îi zice linie. Circulă camioane cu pepeni pe ea. Dar numai vara. În rest, căruțe pline cu grâu și porumb. Iar pe timpul iernii, sănii trase de cai.

– Este că nu te-ai plimbat niciodată cu tramvaiul? mă întreabă Valentin

– Nici tu cu sania, îi răspund.

– Nu, zice el.

– Atunci suntem chit, zic eu.

– Dacă ai ști cum este la cinematograful, ai vrea neapărat să mergi, mai zice prietenul meu din București.

– Unde?

– Unde se dau filme.

Ne-a zis odată Gogulan, care e nepotul lui Petre Tirică, dar stă cu maicăsa la oraș, ce sunt filmele. Ne-a și arătat. A trebuit însă ca mai înainte să strângem bani, ca să-i plătim. După aceea ne-a înșirat în fața unei scări din lemn pe care o rezemasem de gura podului. Era după prânz, când pică lumina soarelui oblic pe pământ.

Cu ajutorul unei oglinzi, Gogulan lua o parte din această lumină și-o trimitea printr-o spărtură din acoperiș în pod. Dacă încăpeau o mână de raze prin spărtura aia. Ziceai că sunt spice de grâu, dar cu paiul foarte subțire, atât de subțire că n-ar fi putut să treacă nicio răsuflare de om prin ele. Oamenii în schimb, treceau. Chipurile lor, mai precis. Le vedeai mișcându-se pe un perete dinăuntru. Mai mult stăteau, de fapt. Cei care se mișcau eram noi, care urcam de jos pe scară, orbecăind prin podul casei lui Petre Tirică până ne trezeam în fața hândrăliilor de pe perete. Ne era cam frică de ei la început, deși Gogulan ni-i arătase jos pozați pe o curelușă îngustă de plastic. Cum trecuseră prin spicele alea subțiri de lumină nu știu, dar erau niște namile de oameni acum, pe care-i purtau în spinare niște namile de cai.

Mai apoi am prins curaj și-am început să ne fățăm prin fața lor. Adică jucam și noi în film. Așa se cheamă ceea ce ne arăta cu ajutorul oglinzii Gogulan. A durat însă puțin. Pentru că a intrat soarele în nori. Iar după ce-a ieșit, fiindcă nu aveam alți bani să plătim. Fusese însă destul ca să rămănem uimiți de ceea ce văzuserăm.

Așa uimiți am coborât din podul lui Petre Tirică, iar din ziua aceea l-am tot așteptat pe Gogulan să ne uimească din nou. Însă n-a mai apărut, deși aveam banii pregătiți.

Asta era tot ce știam despre film.

Despre cinematograful auzeam abia acum. Păi și dacă intră soarele în nori? am întrebat.

– N-are nicio treabă cu lumina lui.

E pe bază de electricitate.

– Ele...ce?

Nu mai întâlnisem niciodată un cuvânt atât de greu.

– Adică se face lumină de la niște sârme. Trebuie doar să răsucești de un buton. Tot așa pornește și filmul. E de mirare că voi trăi aici în sat la lumina lămpii. Și mai și zici că-ți place de unde ești, că nu ai vrea să fii bucureștean.

– Chiar nu vreau! am țipat. N-a lipsit mult să mă cert cu Valentin.

Lumina lămpii? Mai era și lumina stelelor. Apoi lumina macilor și licuricilor, în nopțile de vară. Toamna era lumina strugurilor. Nu există nicio altă lumină pe lume care să fie atât de parfumată ca ea.

Lumina din noaptea de Înviere, când venisem eu pe lume o țineam secretă.

Chiar mă gândeam ce bine i-ar prinde tușii Ivana, atunci când o fi, câțiva stropi din lumina aceasta. Ar trezi-o înapoi la viață! Eu așa cred că s-ar întâmpla. Numai să-i dea cuiva prin gând să-i picure peste ea. Aș face-o eu, dar îmi este frică de morți. Și-mi este frică și de tata, care ar putea să mă ia de-o ureche și trăgându-mă într-o parte să-mi spună: Ți-am spus că nu este treaba ta! Că nu trebuie să te amesteci tu în astfel de lucruri!

Dacă e să vorbesc de nopțile de iarnă, nici nu știe Valentin ce tare poate să lumineze zăpada. Odată, am ieșit aproape de revărsatul zorilor afară ca să privesc ninsoarea ce se pornise din senin. Ziceai că e proaspăt văruit. Peste tot, vreau să spun. Erau adică și casele, și pomii, și gardurile, și fântânile și șoseaua date de curând cu var. Cam la fel ca atunci când trecea mama cu bidineaua prin tindă și cele două odăi ale casei noastre. Adică înainte de Paști.

Golea mai întâi casa de lucruri, ceea ce era destul de ușor, fiindcă n-aveam cine știe ce înăuntru, apoi se apuca de văruit. Îi lua vreo două-trei zile.

Cui dăduse cu var pe afară îi ajunseseră o jumătate de noapte.

Mirosea a proaspăt și curat în jur.

Ca după văruitul mamei. Și era peste tot o lumină albă ca hârtia.

Mai că-mi venea să fug după creion în casă și să scriu câteva cuvinte în mijlocul băătării. Dar dacă le cășuna să urce pe zidul lui Marin Matei, apoi să treacă și ele dincolo de zid!

Mama a văruit într-o jumătate de noapte întregul sat! Însemnă c-o să vină Paștele curând!

Asta mă gândeam să scriu. Chiar credeam că fusese mama și că va veni Paștele în câteva zile. Cu toate că nu venise nici Crăciunul. Nu m-aș fi mirat să vină amândouă în același timp.

Și mai era și lumina ochilor.

Dacă-și puneau toți oamenii din sat lumina ochilor la un loc, și-și puneau deseori, vedeai cum se duce întunericul învârtindu-se.

Dar nu după întuneric îmi dădeam eu seama când se întâmpla, ci după mamaia Tudora, care vedea, așa oarbă cum era, să bage ață în ac și să se apuce după aia de cusut. Era singura lumină care-i ajuta pe orbi să vadă. Lumina ochilor celorlalți, vreau să spun. Dar numai pusă la un loc.

Sunt sigur că la București nu e așa. Zice și Valentin că nu.

D-asta nu vreau eu să fiu de acolo. E destul de bine de unde sunt. Chiar dacă n-am fost niciodată la cinematograful. Iar seara trebuie să citesc la lumina lămpii.

Fragment din romanul *Atunci când era mereu duminică*, în curs de apariție la editura RAO.

Marian Nazat

„Ja vezi, fa, Veto, cine e în bățură, că parcă s-auzi clanța de la poartă și latră câinii în obor!”, porunci tata-marea de pe marginea patului. Patul era învelit cu un macac cam deșirat și decolorat de purtare, aruncat peste salteaua plină cu paie roase și ele de atâta tăvăleală. O rogojină ponosită și înnegrită acoperea pământul în loc de dușumea și nu lăsa praful să se ridice la tavan. Ma-marea, supusă ca-ntotdeauna, sări în picioare cu o sprinteneală nebănuită și ieși iute din odaie, să nu care cumva să nesocotească vorba bărbatului ce-i fusese sortit. Întins lângă geam, aproape de lavită, priveam fericit în jur, cu urechea ciulită la difuzorul agățat în perete, la o palmă deasupra icoanei Maicii Domnului. Din cutia aia, prăfuită și băzâită neîncetat de muște, răzbăteau, la fiecare miez de zi, cuvinte cu sonorități exotice. Pe la prânz, nu știu cum se întâmpla asta, dar mereu la aceeași oră, Dunărea dădea năvală la noi în țară, pe la Baziaș, și se învoldura de-a lungul unor localități botezate straniu. Unele toponime erau în limbi neuzitate până atunci: guturale, abrazive, colțuroase, line sau melodioase, oricum toate sunau altfel decât graiul teleormănean. La un moment dat, mă încordam de emoție, cu răsufierea astupată, și așteptam ca fluviul cosmopolit

să ajungă la Turnu Măgurele, așezare aflată la o aruncătură de băț de Islaz. Când vocea din difuzor anunța, clar și solemn în același timp, numele orașului în care mergeam vara la bălci, mă umpleam de bucurie. Mi se părea că norocul se pogorâse asupra mea, de vreme ce fusesem hărăzit să trăiesc tocmai în urbea al cărei nume curgea, de-a valma cu Dunărea, în eterul infinit.

În prag se ivi tanti Aurica, sora a mare a mamei. O femeie voinică și vrednică mai

ceva ca un bărbat. „Ce fa, Aurico, trecuși și tu pe la noi?”, o întâmpină bătrânul, pe un ton mus-trător. „Păi, mă gândii să văd ce faceți și trecui, ce era să fac? Trecui să vă văd, că n-am mai trecut de mult pe la voi! Fusei la sapă, în vale, și tot aveam drum p-aci. D-ai-a tre-cui, d-ai-a!”, răspunse zâmbitoare mătusa mea, cu fața îmbrobonată de sudoare. Semăna

„borsec” de-un maro spălăcit. Îi ședea bine răsând, cu obrajii îmbujorați de pripeala soarelui văratic. „A-nceput să lege porumbu? A făcut mătase sau l-a ars vîpîa?”, se interesă tata-mare, curios să afle ce e pe câmp. După ce terminau cu aria, discutau despre copii, iar apoi despre viața satului și câte și mai câte, în lumea aia de țărani trunchioși, dintr-o bucată. Nimic nu le scăpa în sporovăiala lor domoală, toarsă pe îndelete, îndărătul prispei ferite de dărdora caniculei.

Așa i-am visat ieri noapte pe bunicii mei și nici nu mi-am dat seama că s-au prăpădit de atâția ani, nenumărați și goi. Erau vii și voroveau cu fata lor a mare, în coșarea din paiantă. Îi visez des și nu mă încumet încă să mă despart de copilărie, chiar dacă am și eu copii acum. Mi-e dor să-i am în preajmă, să le simt mângâierea aspră și să le sărut mâna butucănoasă. Mă trezesc, deseori, stors de un dor nepotolit și, zău, că-mi vine să adorm din nou. Să-i visez iarăși, să fiu cu ei măcar în somn, cum, odinioară, eram în viață. Că de aceea e vis, să corecteze realitatea, s-o îmblânzească și s-o facă suportabilă, să ne aducă în prezentul impalpabil amintirile care frig, amintirile pierdute în trecutul tremurând.

Alessandro Sani, *Un cadou de la bunicii*, ulei pe pânză

Emil Proșcan

Labirintul libertății

Perioada copilăriei mele a fost unică, detașându-se radical de tot ce viața urma să-mi arate. M-a învățat să mă bucur, să am încredere în oameni, să-i prețuiesc, să-i iubesc. Atunci am învățat despre puterea binelui, a zâmbetului, adevărului!

Totul până într-o zi când, în plină lumină, în timp ce ea, Copilăria, își exercita obișnuitul zâmbet și-mi zburda desculță prin cerul ce-mi unea diminețile, s-a întâmplat ca o umbră ca de smoală să se așeze peste copacii în care se cățara, împietrind-o! S-a speriat îngrozitor și pentru prima dată i-au apărut lacrimi: în ochi, pe mâini, pe picioare. Pentru prima dată i-a dispărut zâmbetul! S-a adăpostit la poalele dealului unde copiii, în zilele cu vânt și dorință de zbor, înălțau zmece. Dimineața, speriată și ea, nu s-a mai unit cu următoarea, devenind scurtă, tristă, neputincioasă. Nu peste mult timp a fost înghițită de înserarea ce avea să o târască în noaptea cu întuneric negru și dens. Parcă dispăseră zilele!

Așa a cunoscut Copilăria singurătatea, lacrima, suferința!

Ce dorință de rău i-a luat lumina? „Doamne cum o să mai respir fără lumină... și ce-or să facă sărmanii copii fără mine?”, se întreba îngrozită Copilăria. Târziu avea să afle că umbrele pusese stăpânire pe oameni! Le alunga fără niciun fel de milă lumina și Copilăria! Fiecare mișcare a umbrei producea mișcări mult mai mari în oameni, adică invers de umbrele copiilor care se jucau în soarele unde alergaseră cândva odată cu ei. Din aceste motive sau din altele, întunecimea din umbrele oamenilor speria și alunga Copilăria venite din cer. Apoi lua copiii de mână și-i ducea să-i învețe să devină ca ele, adică umbre cu știința rece a întunecimii. Le pune la mâini și picioare greutăți de întuneric ce trebuiau să le târască urcările și coborârile fiecărei zile! Bile negre, strălucitoare, ca niște lacrimi uriașe le ucideau ireversibil zborul! Aripile le ascundeau sub haine negre strănte, camuflând astfel strălucirea ce atunci exista în fiecare trup de copil. Îi obliga să crească mai repede, pentru a-și uita Copilăria. Apoi îi pune să construiască linii! Cât mai multe linii! Le priveau în fiecare dimineață fețele și se încruntau dacă pe chip mai aveau fărâme de roșeață sau de zâmbet din copilărie.

- Faceți cât mai multe linii și lăsați bazaconiile! Trebuie să aveți un rost în viață, faceți linii!

Foarte multe linii, stive întregi de linii umpleau câmpul ce devenea deșertic sub platoșa imenselor grămezi de linii. Apoi erau puși să ridice liniile în picioare și făceau din ele un fel de garduri înalte. Aveau să afle că sunt ziduri, și până la limita lor aveau voie să meargă.

Dealurile, munții, pădurile și pomii înfloriți erau dincolo de zidurile construite din linii.

Totdeauna dincolo!

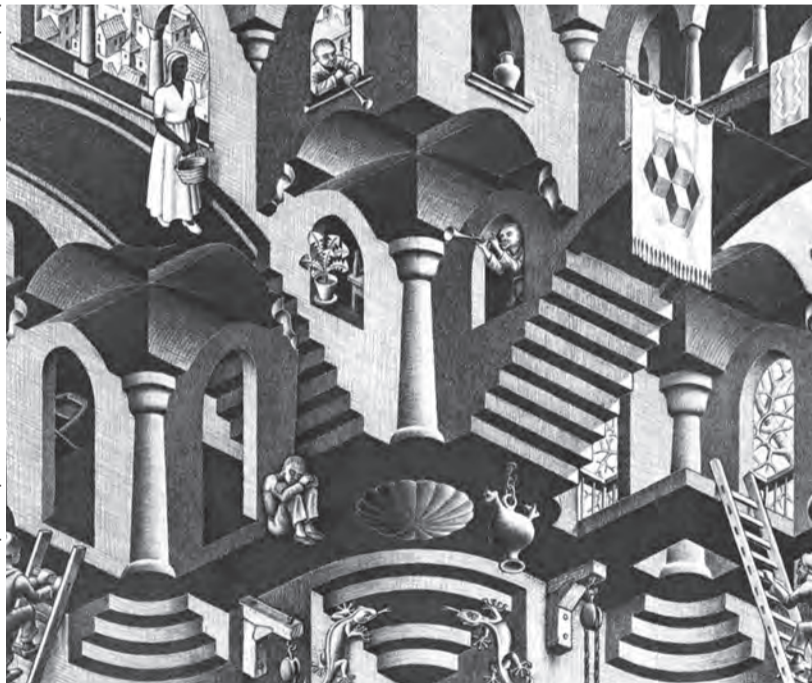
Zidurile puse unele lângă altele în toate felurile impuse de întunecimea umbrelor formau niște căi întortocheate, rătăcitoare și mereu interminabile.

- O.K., ați terminat! Ați reușit să vă faceți labirintul în care veți trăi și vă veți bucura de viață, li s-a spus cu voce de îngăduită favoare. O să vedeți multe lucruri minunate

aici și o să vă purtați noile umbre, câștigate cu trudă, în plăcere și recunoștință. De acum încolo veți fi liberi!

Veți fi liberi! Bucurați-vă!

Aveți dreptul să alergați și să culegeți gingașele frișoare de praf. Cu cât străngeți mai multe cu atât veți fi mai bogați! Cea mai mare parte din ele le veți da celor din turn care se îngrijesc neconștient de binele vostru. Sunt cheltuieli multe acolo! Dar vă vor rămâne și vouă atât cât să vă ajungă pentru cele trebuincioase vieții voastre, bunăstării voastre! Grăuncioarele colorate pe care o să le găsiți, le veți pune de-o parte. Din turnurile de sus, unde s-a hotărât ca noi să stăm datorită voinței voastre de a avea conducători care să vă asigure bunăstare și protecție, vom trimite pe cei responsabili să le colecte-

M.C. Escher, *Recunoștință și succes*, 1955

ze. Nu vă este recomandat să opriți vreun grăuncior de praf în plus, ca să nu mai vorbim de cele colorate. Este foarte riscant să se întâmple așa ceva pentru că lipsa chiar a unui singur grăuncior poate fi socotită atentat la siguranța conducătorilor voștri și a întunecimii turnurilor. Vi se poate micșora foarte mult labirintul pentru o asemenea faptă plină de ignoranță, iresponsabilitate și totală nerecunoștință. Grăuncioarele colorate, trebuie să fie numai acolo sus în turnuri... Dacă întâlniți copii, știți ce aveți de făcut! După ce Copilăria, la vederea noastră le va fugi mâncând pământul, îi puneți să construiască linii și propriul lor labirint spre a fi și ei fericiți! Și liberi! Precum voi! Asta a spus întunecimea umbrelor și a plecat.

În perioada următoare au venit alte umbre care au montat în labirinturi aparate care repetau suspele întunecimilor de mai înainte. Au aflat că se numeau legi ce trebuiesc cunoscute, învățate și respectate. „Nimeni nu e mai

presus de lege!” li se spunea! Tot acele aparate de transmis legi le arătau imagini scurte cu umbre din turn, cărora oamenii trebuiau să le mulțumească pentru bunătatea și grija ce le purtau și să li se închine.

Copilăria mea, nemaisuportând consecvența teroare ce asupra ei se instalase, a trebuit să se ascundă îngrozită. Am înțeles-o! Ea respira lumină și fără lumină, în umbra rece și hidoasă nu putea respira, nu putea trăi. După ce a încercat mai multe locuri de pe pământ, s-a ascuns în mine căutând colțisoare de lumină! Acum toate ungherele din mine sunt cotrobăite de singurătatea și disperarea ei. O simt și-mi este milă! Simt că și ei îi este milă! De mine! Eu nu am unde să mă ascund să o protejez și să mai sper că va mai putea zâmbi! Mie nu-mi este milă de mine, doar de ea! Este ca într-o detenție! O detenție de maximă siguranță din care nu poate ieși! Dar cel mai tragic este că nu-și mai dorește. Copilăria mea nu mai dorește să iasă, să alerge desculță peste dealuri, câmpii, ape... Sufletul meu o are în grijă și-i mai luminează după puteri, cotloanele în care se ascunde. Cu ochii închiși murmură, ca un bocet, cântecele copilăriei! „Poduul de piaaatră... s-aaa dărămaaaat... a venit apaaa șiii l-aaa luaaaaa...” Vocea îi este înfășurată în suferință albă și sub ochii închiși se aud pași de sărituri de șotron, de sărit coarda sau de umblat hai hui. Nu plânge, nu vorbește și nu vrea să mai iasă! S-a sălbăticit!

Mi s-a sălbăticit copilăria!

De aceea liniștea mea nu e tăcere!

Nici atunci când Zgomotul dispare în nopțile de sub stele, nici când greierii mușuroiesc mulțimea de vise albastre, tăcerea nu reușește să mă doboare! În acele momente se aud cel mai bine șoaptele nesomnului fără vise și „podul de piatră” îl aud cum se plimbă peste lume! Eu simt toate zbaterele Copilăriei! Nu pentru că e Copilăria mea, proprietatea mea, cea care m-a învățat lumina, adevărul și zâmbetul! Nu!

Pentru că este în mine! Suntem un tot!

Amândoi știm că, unul fără altul, nu putem fi!

Liniștea mea e aparentă și nu e tăcere!

Am îndrăznit într-o zi să o întreb câte ceva!

- Tu care m-ai învățat atâtea și atâtea lucruri adevărate, de ce ai încetat să o mai faci? Știu că ești tristă, dar nu trebuie să mă întristezi și pe mine... Eu sunt cum ești tu!

Tu ești în mine, mireasmă desculță și păr despletit!

Doar câțiva copaci știu că eu te am pe tine!

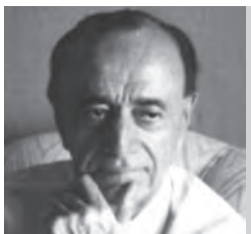
- Va veni o zi când totul va fi ca atunci la început! Suntem precum cerul, pământul și apele mărilor și oceanelor... Suntem unii în alții precum orice îmbrățișare, precum orice întoarcere! Nu ne ascundem, suntem uniți pe vecie și nu noi am hotărât asta!

Apoi a tăcut!

De atunci discutăm mereu! Eu îi spun despre mine, despre viața mea, iar ea tace în mine!

- Este vară peste tot aici afară, de ce nu vii și tu?

În văzduh, un cârd de păsări călătoare, cu falfăit de aripi și sunete subțiri precum scâncetul de copil, sparg liniștea cerului și tăcerea din mine!

G. Mosari

Unde ai dispărut câteva luni?

Zilele trecute am fost sunat la telefon de prietenul meu bun originar din Bacău, Avram Rotman. Acesta, împreună cu soția lui Ficy ne sunt adevărați amici de aproape 60 de ani. Dar Avram și partenera lui de viață nu înseamnă numai două legături de suflet, ci oameni de artă, cântăreți foarte buni, iar Avram s-a dovedit un foarte talentat compozitor. Acești oameni care ne-au cunoscut pe mine și soția mea încă din primele ani ai tinereții băcăuane, deși au plecat în Israel înaintea noastră, au întreținut cu noi o corespondență apropiată și ne-au transmis adevăruri din Țara Sfântă ca să fim pregătiți sufletește pentru realitatea israeliană.

Avram (cărui îi mai zicem și Arkadi, căci venise în România din Siberia) a ajuns în scurt timp un nume cunoscut în Bacău pentru activitățile lui culturale și artistice. Pe mine și pe colegii mei care aveam pasiunea artei, aceasta ne bucura căci ajunsesem în scurt timp vedetele orașului, prima formație de artiști amatori a anilor 1956-1958.

Când am venit în Israel cu soția Rica și băiețelul de 12 ani – Laurian – acum patru decenii, primul gând al nostru era să pregătim Bar Mițva copilului, căci ne gândeam noi că în Țara Sfântă aceasta are un rol deosebit. Dar cine putea pregăti o Bar Mițva frumoasă la un an de la venirea în țară cu două lazi și 70 kg bagaje de mână? Ei bine, am cunoscut atunci, în 1978, patronii celui mai frumos și scump local din centrul țării, „Saloanele Argaman”, care erau proprietatea a doi frați ce ne-au ajutat enorm. Am invitat 120 de oaspeți (au venit... 150) să petreacă împlinirea vârstei de 13 ani ai băiatului. Îmi amintesc că toți cunoștii noștri au rămas surprinși aflând că noi – care ne trăgeam sufletul ca emigranți – am avut curajul, inconștient desigur, să organizăm Bar Mițva în cel mai elegant salon al Israelului din acea vreme. Dar cine a fost printre invitați? Nimeni alții decât Avram și Ficy, iar „Arkadi” a cântat câteva melodii splendide, făcându-ne pe atunci să ne bucurăm de o Bar Mițva cu muzică și veselie, într-o sămbătă dimineață religioasă.

Acum Avram ne-a sunat la telefon. – Ascultă-mă, dragul meu, mi-a spus, mai mult de trei luni de zile am suportat tăcerea ta, dar vreau să știu adevărul. Ani de zile ai fost un colaborator neîntrerupt al publicațiilor în limba română. Ai dat mereu exemplu de corectitudine și, deși am știut că faci totul voluntar, din suflet, n-ai lipsit de la datorie nici măcar o clipă. Deodată, începând cu primele zile din aprilie ale acestui an, ai dispărut complet din ziar. N-am văzut niciun semn de viață, nicio informație din partea gazetei, iar tu... nicăieri. Unde ai fost peste un sfert de an? Ai obligația morală să spui asta cititorilor tăi.

Când am pus jos receptorul, mă gândeam câtă dreptate are prietenul meu Avram Rotman. Adevărul e că nu m-am gândit să dau explicații chiar în situația când voi reîncepe a scrie. Totuși, măcar unui cititor, vor să știe. Așa am hotărât să vorbesc, să mă adresez în primul rând prietenilor mei care mi-au citit articolele cu dragoste. În fond, ei în loc să facă lectura unor întâmplări oarecare, vor citi despre o persoană cunoscută.

Dar ce voi scrie în continuare? Am hotărât ca la tot ce-am publicat până acum să trag o linie. Am publicat *Lumea pe dos* zeci de ani, dar poate e timpul să scriu altceva. Scriam 2-3 articole, dar acum mă voi rezuma la unul singur. Fără politică, fără aceste personaje care își trăiesc viața pe spinarea celor ce într-adevăr muncesc. Fără afaceriști, sfarari, șnapani. Da, voi scrie câteva amintiri din viața mea și a altora apropiați mie, voi face o întoarcere de 180 de grade. De aceea am intitulat noua rubrică din „Gazeta Românească”: Inseamnări.

Am să încep prin a vă povesti ce am pățit și de ce am „lipsit” din ziar o vreme: Într-o zi, soția mea Rica m-a invitat la un coleg de-al ei, medic ortoped, să mă vadă și să-mi spună cum să mă mențin... tânăr, la peste 80 de ani. Soluția mea de tinerețe o aveam de la Cobi, frizerul, care îmi transformă părul alb în negru și păream mai tânăr

decât eram.

Când s-a pensionat soția mea, am admirat-o pentru că își organizase un grup de prietene cu care mergea la gimnastică, yoga, la cursurile de la Cinema City din Rishon le Zion, toate femei care depășiseră 80 de ani, dar cărora Rica le spunea „fetelor”. Eu, la puțin peste 80 de ani, aveam o viață organizată conform cu anii noștri și doream să continuăm la fel. Dar a venit o zi, la începutul lui aprilie, care mi-a demonstrat că nu totul depinde de oameni.

Stabilisem ca în fiecare duminică, la orele prânzului, să fac câteva ședințe cu un specialist din Holon în fizioterapie, ca să „acopăr” lipsa de sport și de mișcare. Pentru lecția a treia, am plecat cu mașina, am parcat vehiculul la o sută de metri de sediul terapeutului, iar când am intrat, m-am așezat direct pe patul de exerciții. Atunci mentorul meu, care mi se părea un tip cam încuiat, mi-a spus că în acea zi vom face „mișcările” pe covor și am coborât de pe pat. N-am făcut niciodată lecțiile la podea, nici nu-mi plăcea astfel, dar n-am avut încotro. Însă când am vrut să mă așez, de la înălțimea de 20 cm am căzut pe partea dreaptă și am auzit un zgomot care mai târziu s-a dovedit a fi fractura femurului. Dar fizioterapistul meu, care nu mă urmărise, când a văzut că am căzut mi-a spus:

– N-ai pățit nimic. Hai să începem exercițiile...

Deși aveam dureri pe partea dreaptă a corpului, m-am gândit că specialistul, la experiența pe care o are, știe dacă anumite căzături provoacă sau nu fisuri sau fracturi, așa că am început să execut mișcările cerute de terapeut. Îmi dădeam seama în același timp că dacă s-a întâmplat ceva în căzătură puteam agrava situația mea, dar spuneam că totul se va termina cu bine. Am încheiat exercițiile cu mersul pe bicicletă și m-am dus să plătesc. Nu știu cum am ajuns la „casa” terapeutului, am achitat suma lecției, dar când am atins cu piciorul drept podeaua am simțit parcă niște arsuri care m-au împiedicat să mă mișc. Am făcut niște eforturi – pot spune – supraomenești ca să plec spre mașina care mă aștepta la 100 de metri, dar mi-a fost imposibil să înaintez. Atunci am rugat un trecător de pe stradă să mă ajute. Omul din Holon și-a lăsat toate treburile și a așteptat cu mine la un colț de stradă până a venit soția mea cu un taxi ca să merg la spital. Cu ajutorul a trei oameni am pătruns în mașină, iar un cetățean jovial și de un real ajutor mi-a dat tot sprijinul să intru în taxi spre a merge la spitalul Wolfson. Am simțit atunci că s-a prăbușit pământul pe mine. Când mi s-a spus după radiografie că am fractură de femur, că piciorul rănit va suferi o operație grea și necesită multe luni de tratament (inclusiv perioada de refacere la un local de specialitate) au trecut prin fața mea tablourile a celor ce voiam ca să fie în perioada următoare și realitate.

O inspirație proastă a terapeutului care m-a dat jos de pe pat, neîndrumarea mea la primele mișcări pentru lecția de pe covor (la podea), efectuarea exercițiilor sub efectul căzăturii, m-au transformat în alt om. Eu, care mă gândeam că voi sărbători cu familia și prietenii zilele de naștere ale rudelor și prietenilor, care mă gândeam cum voi petrece cu grupul meu serbarea pe care o organizează în fiecare an un bun prieten de „Ziua Independenței Israelului”, mă și vedeam într-un avion pentru o călătorie în străinătate, am rămas fără toate acestea. De unde până în prezent eram vesel și optimist, mereu cu zâmbetul pe buze, am devenit deodată pesimist, nu mă gândeam decât la faptul că nimeni nu știe ce-l așteaptă și nimeni nu-și poate face un program sigur. Știam că oamenii nu ridică obiecțiuni în fața deciziei finale motivând că acesta e sfârșitul așteptat.

În primele zile de spitalizare la Wolfson nu m-am putut atinge de mână. Pe cât eram de slab, am mai dat jos câteva kilograme. Începeam să arăt ca o umbră. Asta mi-a amintit de o întâmplare din România când am prezentat un spectacol la Teatrul de Stat din Bacău. Eu întotdeauna am fost slab, porecla mea la fotbal nu era ca a altora (Calul, Maimuța,

Gorila, Țapul etc.) cum obișnuiau copiii să ne strige, eu eram „scheletul”. Înaintea programului de la Teatrul din Bacău însă am avut o gripă de câteva zile care m-a „subțiat” destul de bine și aveam o culoare palidă. Am ieșit totuși în fața cortinei; în sală erau cam 400 de spectatori care stăteau într-o liniște deplină. Deodată, la apariția mea, o fetiță de cinci anișori a întrebat-o cu glas tare pe mama ei care stătea în rândul întâi: „Mămico, omul acesta este adevărat sau păpușă?”

Câteva decenii mai târziu eram din nou păpușă. Dar trebuie să precizez că personalul s-a purtat foarte frumos cu mine, iar cele trei săptămâni de internare au trecut repede, dar cu dureri. Tot timpul am fost vizitat de șeful secției de ortopedie, un originar din Baia Mare. De la Wolfson am fost preluat pentru recuperare, o perioadă mai lungă, la „Neot Hatihon – Golden” din Iaffo, lângă Marea Mediterană. Aici lucra ză evrei și emigranți din Rusia, precum și arabi creștini, etiopieni, beduini. Toți participă în armonie pentru recuperarea celor în suferință. Este vorba de un local frumos, unde pacienții se simt bine. Până și mâncarea mi s-a purtat mai deosebită. Asta ca să nu mai spun că s-a servit șnițel pane, pește prăjit, iar, o dată, ne-am trezit cu mămăligă. Dar pentru mine cele trei luni care mi-au întors viața pe dos au însemnat nu numai distrugerea programului soției care mi-a acordat cu dragoste tot sprijinul ei, ci a făcut ca o parte din timp băiatul să se ocupe de mine, lăsându-și toate treburile deoparte, iar eu am fost obligat să întrerup activitatea profesională. Mai mult de trei luni de zile nu am putut citi ziarele, nu m-am uitat la televizor, intrasem într-o „pasă neagră” de care încercam să scap. „Când îți vor reveni zâmbetul și voia ta bună? Vrem să fim din nou tu.” Soția mea Rica îmi oferă tot optimismul ei, dar e greu să întorci din drum un om care părea vesel înainte, din cauza unor inconștienți oarecare. Omul chiar nu depinde numai de el, dar trebuie să facă totul ca razele de soare să pătrundă în casa lui. Ceea ce cred că mi se întâmplă și mie.

Mai multe cunoștințe de-ale mele s-au arătat surprinse de poziția mea, de trecerea de la starea de optimism la pesimism într-un minut și aflând pe cale particulară ce mi s-a întâmplat au hotărât să mă încurajeze. Să te pierzi cu totul în fața unei fracturi de picior este prea mult. Trebuie să privești cu speranță că te vei face bine. Ușor de zis, dar eu care mă consideram un om tare, am făcut într-o secundă trecerea de la o viață normală la alta care lovea în familie, în tot ce realizasem până atunci. Aveam nevoie de mai multe luni să-mi revin, analizam zilnic situația piciorului, înghițeam tot felul de medicamente; pe scurt, nu mai eram eu. Dar ce frumos a fost atunci când eu eram în centrul atenției! Se știe că fiecare copil se naște cu anumite înclinații și s-a văzut încă de pe când aveam 8-9 ani că am fost înzestrat cu câteva talente. Dar două aspecte m-au ridicat mai mult: scrisul, eu la 9 ani obținând un premiu la „România Liberă Magazin pentru copii”, iar pe la 18 ani fiind primul admis la Facultatea de Drept din Iași, cu media 9, meseria de avocat având-o în sânge. E drept, mă pregătisem și pentru limba română, dar profesorul meu de specialitate din liceu nu m-a lăsat să devin „belfer”. Cam pe la 15 ani scriam la presa locală din Bacău, am cunoscut toți conducătorii ziarelor și revistelor din orașul lui Bacovia, eram permanent încurajat să scriu. Am adăugat scrisului activități culturale și artistice, în scurt timp devenisem un om solicitat și apreciat, iar laudele care parcă la urmă m-au zăpăcit, au avut rolul lor. Țin minte, actorul Ciupi Rădulescu, bunul interpret de estradă, mi-a scris din România în Israel: „Dumnezeu nu te-a uitat când a împărțit Harul. Ia-l și folosește-l!”

În 1977 am plecat cu familia în Israel luând cu mine recomandări de la Ministerul Industriei Ușoare unde devenisem consilier juridic la o mare fabrică textilă, am fost și lector pentru jurisconșulți, la Minister primeam numai cuvinte de apreciere.

În Israel, după ce mi-am căpătat dreptul de a practica avocatura, mi-am deschis imediat un birou avocațial și de notar, iar majoritatea clienților mă înălțau în slăvi pentru serviciile pe care le prestam. Nici nu-mi păsa de cele câteva glasuri ale unor oameni mărunți care căutau greșeli pentru a pretinde despăgubiri. Mi se părea pe atunci că tot ce zboară se mănâncă, cheltuiam banii fără să mă gândesc, cu excepția celor pentru călătorii în lume. Colegii de profesie erau egoiști, încercau să mă încurce în activitate, dar nu-mi păsa.

În orașul Holon devenisem un nume răspândit și am luat lângă mine o stagiară din România, Victoria Ghidaliau, care s-a dovedit o juristă foarte bună, iar când eu m-am pensionat la 70 de ani, ea s-a revanșat lucrând cu mine până la accidentul care a făcut obiectul însemnărilor de față. Dar dacă știam în anii mei de activitate că cheltuiesc bani și eforturi fără să am vreun ajutor de la Colegiul de Avocați, poate aș fi fost mai cumpătat. Acum e însă mult prea târziu, dar rămân cu realizări deosebite în domeniul juridic, atât în România, cât și în Israel.

Când am venit în Țara Sfântă am cunoscut imediat întreaga conducere a presei în românește. Am colaborat cu Alexandru Mirodan, Jean Steiger, I. Schechter, Iosif Petran, Adrian Zahareanu ca și cu scriitorii renumiți mai ales în domeniul umorului, Sadi Rudeanu și I. Avian. Pe parcursul anilor, am fost solicitat și am primit să fac parte ca director de onoare la câteva publicații, am fost numit în conducerea celei mai importante mișcări românești din Israel – AMIR – care va rămâne în istorie prin construirea unui muzeu al originarilor evrei din România. De dimineață până seara eram ocupat, timpul a trecut foarte repede cum trece pentru fiecare și m-am trezit la 80 de ani! Atunci mi-am dat seama de realitate, că s-a dus tinerețea mea, dar datorită încurajărilor din toate direcțiile nu mi-am dat seama de aceasta. După aproape 30 de ani m-am retras de la conducerea Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Israel (vice-președinte și președinte), lăsând locul celor mai tineri, după ce am făcut numeroase cunoștințe cu scriitorii de valoare din România, cu mari actori, întreținând un schimb larg de relații pe traseul România – Israel. Eu am hotărât că până la 80 de ani sunt tânăr, după care intru în grupa a doua de vârstă, adult, de la 80 în sus (ați reținut: adult, nu bătrân, un cuvânt pe care nu pot să-l sufăr!)

Dar cum au trecut cei 80 de ani? Și când au trecut? Acum îmi dau seama că am parcurs tinerețea în viteză, am făcut de toate, dar n-am făcut nimic. Să arunc vina pe laudele primite, pe nepăsarea față de ziua de mâine și poate pe amândouă la un loc?

Acum, la această însemnare care le completează pe primele pentru încheierea „ciclului” legat de accidentul care mi-a întors viața pe dos, pot spune că cel puțin o parte din timp s-a scurs de pomană. Îmi pare rău astăzi, dar trebuia să-mi pară rău ieri și altăieri.

M-am căsătorit cu o doctoriță din Bacău, căreia, ca și mie, îi plăceau excursiile; iubea familia, era entuziastă și optimistă. Ce i-am oferit eu mai des în tinerețe? De dimineață până seara eram la „acțiuni”, ședințe, spectacole. E drept, după căsătorie, am adăugat spectatorilor mei și familia Sfartz (numele de familie al soției înainte de a se mărita) dar asta nu i-a dat satisfacția unei relații dorite. Desigur nu trebuie să mă destăinuiesc față de nimeni, dar soția mea Rica s-a comportat cu mine excepțional. Până și acum, recent, la spital sau la centrul de recuperare, a stat cu mine ore întregi iar când ne-am întors acasă pentru a continua exercițiile cerute după accident, ea înlocuiește câteva persoane de specialitate. Vă spun asta pentru a da un exemplu. Dacă nu era dânsa, cu cumpătul ei, n-am fi avut astăzi nici măcar pensie. Rica este în prezent, ca pensionară, o mamă bună pentru toată familia.

Ce va fi în viața de adulți? Să închidem acest capitol neplăcut al fracturii piciorului și să trecem la alte întâmplări mai vesele.

„Vara Magică” 2017

Muzică

Prof. univ. dr.
Grigore Constantinescu

A șasea ediție a Festivalului Internațional „Vara Magică” este organizată și anul acesta de asociația culturală „Lanto Communication” (director Dorin Ioniță), cu sprijinul Primăriei Municipiului București, la Ateneul Român, în perioada 5 iulie - 23 august. „Vara Magică” își îndeplinește, și în această a șasea ediție, promisiunile. În perspectiva superbilor vacanțe muzicale bucureștene anuale de vară, Festivalul „Vara Magică” a prezentat concerte interpretate de generații de tineri muzicieni – „Orchestra Română de Tineret”, dirijor Cristian Mandea, „Orchestra Națională de Cameră a Moldovei”, dirijor Cristian Florea, „Romanian Sinfonietta Orchestra”, dirijor Horia Andreescu și „Orchestra Națională de Tineret a Olandei”, dirijor Mark Wigglesworth. Adăugăm, de asemenea, concerte camerale (Cvartetul „Wave”, ansamblul „Raro”), vocale (soprana Rodica Vică), tradiționalele „dialoguri ale generațiilor”. Primul reper al programului desfășurat în sala Mare a Ateneului a fost recitalul extraordinar susținut de primul violonist al României, Alexandru Tomescu, care de mai mult timp vrăjește publicul meloman ca performer, cântând pe minunata vioară „Stradivarius Elder Voicu”. Pe scena Ateneului, a fost însoțit, în programul său, de excelenta pianistă Angela Drăghicescu, ce a susținut numeroase concerte solo în colaborare cu muzicieni din SUA, Canada, Asia și Europa, realizând și recitaluri camerale pe prestigioasa scenă Carnegie Hall. În programul de debut al Festivalului, cei doi interpreți au purtat exclusiv semnătura compozitorilor români, autori ai creației muzicale din ultimele două secole, idee singulară ce caracterizează atitudinal, stilistic și expresiv, estetica repertorială a lui Alexandru Tomescu. Pentru melomanii veniți să asiste la cel de al doilea concert programat, Festivalului Internațional „Vara Magică”, reîntâlnirea tradițională cu „Orchestra Română de Tineret”, la pupitrul dirijoral maestrul Cristian Mandea, este un eveniment remarcabil. Soliști de peste hotare au mai participat și la alte manifestări ale „Orchestrai Române de Tineret”; Cvartetul „Wave”, de marimbe, fondat în anul 2008 de muzicianul român Bogdan Băcanu, profesor de marimbă la Universitatea „Anton Bruckner” din Linz, au performat în programul „Orchestrai Române de Tineret” compozitori de muzică pentru percuție ai

secolelor XX-XXI, finlandezul Einojuhani Rautavaara și Avner Dorman din Israel, cu două *Concerte pentru percuție și orchestră*, solist Christoph Sietzen.

Atracția spre mari artiști, reprezentanți ai elitei nobiliare, determină publicul iubitor de muzică să se îndrepte către întâlnirea cu ceea ce putem considera mari nume ale artei interpretative, capabile de a crea evenimente memorabile și de a răspândi lumină pe scena de concerte. Pentru începutul lunii august, Dorin Ioniță, organizatorul Festivalului „Vara Magică”, a inițiat astfel de proiecte însemnate. Realizări ce demonstrează că Festivalul bucureștean muzical are, la ediția a VI-a, valori unice, reunind capodopere și interpreți ce merită aprecieri valorice maxime. Afișul acestui concert formulează și simbolul meritat de oaspeți: „Dialogul generațiilor”, beneficiind de nume ale celor ce au scris istorie în ultimele decenii. Cuplul pianistilor unor personalități celebre, precum Valentin și Roxana Gheorghiu, și-a consolidat cu măiestrie viitorul; fiica lor, Valentina Gheorghiu, tânără muziciană ce-și continuă perfecționarea artistică în Elveția. Marin Cazacu demonstrează prin succesele violoncelistului Ștefan Cazacu și violonistei Iulia Adriana Cazacu forța de afirmare a talentelor tinere ce urmează exemplul părinților pe podiumul de concert. Urmașii familiilor de muzicieni reuniți pe scena de concert înfăptuiesc astfel Dialogul generațiilor afirmate prin talent, muncă și studiu.

Pentru concertul de muzică barocă engleză a fost prezentă formația camera-lă „I Ludici Ensemble”, tineri muzicieni care fac parte din „Orchestra Română de Tineret” reprezintă baza activității de colaborare pentru proiectele baroce, lansate de soprana Rodica Vică. Prezența solistică a sopranei Rodica Vică adaugă un plus de interes prin cariera internațională în care s-a angajat cu spectacole lirice și concerte, valorificate în succese remarcabile. Factura operei baroce engleze este în sine un argument, căci Haendel a fost, cu trei secole în urmă, marele nume componistic al epocii și un entuziast susținător al dramaturgiei, regiei și managementului stagiunilor lirice londoneze. Cu un subtitlu sugestiv... *Queens of Haendel* (Reginele lui Haendel), soprana Rodica Vică a avut ce să aleagă din partiturile „eroinelor haendeliene” cu destine potrivnice, desfășurând cu talent jerbele strălucitoare ale glasului de care dispune.

Repertoriul „Orchestrai Naționale de Cameră a Moldovei” este impresionant, proiectând un autentic album de stiluri muzicale, care cuprinde o mare parte din literatura muzicală universală de cameră, de la preclasi la contemporani, pretutindeni, sub conducerea dirijorului de origine română Cristian Florea. Prezența solistică a violonistei Maria Florea, ca și a acordeonistului cu efecte sonore spectaculoase, Eugen Negruță, au contribuit la demonstrația susținută de ansamblul suitei evenimentelor acestui

Festival magic de vară, experiența publicului meloman al Ateneului Român câștigând noi componente ale vieții concertistice la care participă. Nivelul tâlmăcirii creațiilor orchestrale, calitatea sonoră a discursului cameral-orchestral, fidelitatea față de exigențele dirijorale și componistice sunt evidente.

La Sala Mare a Ateneului Român, explozia de energie a celei mai tinere formații instrumentale din grupul Orchestrelor Naționale de Tineret a fost aureolată de prezența dirijorului Horia Andreescu, mentorul artistic al „Romanian Sinfonietta Orchestra”. În concertul susținut de o grupă care a debutat în anul 2010, în cadrul Festivalului Internațional „Enescu și muzica lumii”, organizat la Sinaia, formația aceasta este de la bun început pregătită de maestrul Horia Andreescu, fiind înființată, alături de „Orchestra Junior” și „Orchestra Română de Tineret”.

„National Youth Orchestra (NJO), Netherland” (Orchestra de Tineret a Olandei) a îndeplinit rolul de a susține momentul protocolar de onoare al finalizării Festivalului „Vara Magică”, ediția a VI-a (miercuri, 23 august). În proiectul programului ediției, reperul concertului este de maxim interes, prezentând publicului bucureștean acest renumit ansamblu care a evoluat sub bagheta dirijorului Mark Wigglesworth și beneficiind de prezența ca solist a unui renumit violonist rus, Alexander Sitkovetsky. Faima ansamblului olandez fondat în 1957, alcătuit din muzicieni tineri, aparține unei activități binecunoscute publicului continental. Formația face parte din Federația Europeană a Orchestrelor Naționale de Tineret (EFNYO), oferind tinerilor muzicieni talentați care o compun prilejul de a participa la diverse activități și evenimente muzicale, printre care Festivalul de Vară al provinciei olandeze Gelderland, Turneul de Iarnă al NJO și multe alte solicitări ale vieții muzicale de pretutindeni, concerte susținute de cei 160 de membri ai Orchestrai, selectați în urma unor audii efectuate de diverse Academii de muzică din Europa.

Henry de Montherlant: „Am descoperit singurul spațiu tonic, al bucuriei fără limite, nu unul al supraviețuirii crispată...”

Sportul, act de cultură

Tiberiu Stama

Cu aceste cuvinte mi-a răspuns apreciatul scriitor francez la întrebarea:

Ce miracol v-a apropiat de stadion?

Se întâmpla cu mulți ani în urmă, cu prilejul unei vizite la sediul clubului sportiv Stade Français din marea metropolă de pe Sena. De ce acolo? Pentru că scriitorul se număra printre membrii activi ai acestei importante pepiniere ale marii performanțe atletice. Nu întâmplător, de vreme ce se

dovedise un fidel aliat al alergătorilor pe distanțe scurte, ale probelor de sprint.

Ca elev, apoi și ca student, avea la activ și un rezultat notabil, în anul Olimpiadei de la Paris din 1924, fiind notat cu 11 secunde pe suta de metri. Un rezultat care spunea mult la acea vreme.

Nu ajunsese să se aștepte printre participanții la cea mai reprezentativă competiție de pe glob. I s-a dedicat însă trup și suflet, consemnând în pagini de antologie, trăirile sale intense în perimetrul pistei de alergări. Rânduri de o frustă frumusețe cuprinse în volumul *Olimpicele*, publicate chiar în 1924, exaltează virtuțile fundamentale ale ființei umane: curajul, abnegația, spiritul de sacrificiu și mai ales bucuria pe care o trăiești atunci când reușești să te depășești...

Am rămas plăcut surprins de prospețimea scriitorului, deși se apropia de pragul vârstei de 70 ani și dovedea o mobilitate fizică de-a dreptul cuceritoare, la fel ca și de o memorie impresionantă, iar în plan sportiv, o veritabilă enciclopedie, olimpică mai ales. De altfel, cum am aflat, nu scăpase nicio ediție a Jocurilor Olimpice care au urmat Parisului în 1924, fie pe continent, fie pe glob: Amsterdam 1928, Los Angeles 1932, Berlin 1936, Londra

1948 – jocurile austerității după cel de-al doilea război mondial – Helsinki 1952, Melbourne 1956, apoi Roma 1960, ediție la care a fost prezentă în mod strălucit marea și regretata noastră atletă, Iolanda Balas.

Ținea să sublinieze scriitorul: „Cu o performanță de 1,85 metri la săritura în înălțime, sportiva dumneavoastră stabilea nu numai un nou record olimpic, ci se clasa înaintea fostei laureate de la Melbourne, McDaniel!”

M-a impresionat plăcut și felul în care a evocat reușita atletei noastre la viitoarea ediție a Jocurilor, cea de la Tokyo, în 1964: „Cu o super-performanță de 1,90 metri, Iolanda Balas a strălucit din nou, cucerind încă un aur!”

Și-a amintit totodată și de succesul altei atlete din țara noastră, Mihaela Peneș: „Ce performanță magnifică: să ajungi campioană olimpică la aruncarea suliței, la nici 17 ani, lăsând-o simplă spectatoare pe laureata de la Roma, rusoaica Ozolina!”

Henry de Montherlant a trăit satisfacția de a fi prezent și la J.O. de la Ciudad de Mexico, în 1968, evidențiind încă o reușită românească de excepție. Autoarea, Lia Manoliu: „Parcă o revăd în cercul de aruncare a discului. Concentrându-se câteva momente, apoi piruetă și lansarea hotărâtă a discului care s-a oprit la 58,28 metri. Nou

record olimpic! Niciuna dintre adversare, între care și nemțoaica Liesel Westermann, deținătoarea recordului mondial, nu a mai întrecut-o...”

Scriitorul și-a dorit să nu lipsească nici de la J.O. de la Munchen în 1972. Destinul însă i-a fost potrivnic. A părăsit lumea mirifică a sportului, a atletismului îndeosebi, pe care a iubit-o fără limite, așa cum rezultă și dintr-un sugestiv fragment al volumului *Les Olympiques*:

„Pistă, ființă delicate – cum aş putea să o tânuiesc? – m-am îndrăgostit de tine! Voi păstra într-o zi, într-o mică urnă, puțin din zgura ta. Nu știu dacă pista aceasta, ale cărei însușiri îmi sunt necunoscute încă, merită cu adevărat să fie sărutată, așa cum sărută arabul, ingenunchiat spre răsărit, nisipul deșertului. Dar dacă e perfectă, o merită. Mai mult – poate – decât o mulțime de obraji fără teame iubite.”

Aș mai consemna un aforism aparținând scriitorului: „Cine nu e cât de cât atlet, iubitor de mișcare, va târa jalnic prin viață trupul altuia!”

Un aforism prin care melancolia cedează pe undeva locul speranței...

Jacques-Émile Blanche, *Portraitul lui Henry de Montherlant, 1922*

Dr. Andrei Carpeneanu

Educație și redempțiune în opera lui Jan Amos Komenský (Comenius) (II)

Continuare din numărul trecut.

Între 1634 și 1636 va scrie *Didactica Magna*, lucrare ce încununează întreaga sa operă și îl consacră pe Comenius drept „părinte al pedagogiei”. În *Cuvânt către cititor*, gânditorul ceh se întreabă cu glas profetic, menit a străbate evurile: „Ce serviciu mai mareț putem aduce statului decât instrucția și educația tănărului? Mai ales în zilele noastre, când moravurile au decăzut atât de mult încât, așa cum spunea Cicero, este necesar să ne unim cu toții pentru a le ține în frâu...”. Interogația lui ar trebui să ardă și azi ca o candelă nestinsă în conștiința fiecărui dascăl, să fie gravată pe frontispiciile tuturor edificiilor ce au ca scop instrucția celor tineri. Potrivit lui Comenius, omul, creat după imaginea lui Dumnezeu, cea mai de preț dintre ființele Sale, are datoria, conform propriei naturi, de a atinge perfecțiunea arhetipului și de a năzui către cunoașterea de sine și a tuturor lucrurilor lumii. De asemenea, în lumina acestui adevăr, omul trebuie să își conducă viața pe calea moralității și să se raporteze întotdeauna la Dumnezeu, sursa întregii Creații, scopul său ultim fiind fericirea eternă în sânul divinității. Prin educație, omul va căpăta cunoașterea tuturor lucrurilor, artelor și limbilor. Erudiția la care se referă Comenius nu este însă cea a omului universal al Renașterii, a unui geniu de tipul lui Pico della Mirandola, care prin dorința sa nestăvilă de cunoaștere își desfiinde Creatorul, căutând să i se substituie, ci al unui supus al Domnului care prin această formă de *imitatio Dei* își caută cu smerenie Creatorul și dorește să se realipească ființei supreme. Această strădanie pentru erudiție nu este altceva decât încercarea de a recâștiga condiția pierdută prin Păcatul Originar, revenirea la starea inițială a omului, la adevărata sa natură de dinainte de Cădere. Răvna pentru cunoaștere universală nu este un imbold egoist, oricât de seducătoare ar fi imaginea lui Pico della Mirandola, omul deplin al Renașterii și a încercărilor

sale strălucitoare de reconciliere ale unor sisteme filosofice în aparență contradictorii; *pansophia* lui Comenius este „temperată”, în spirit creștin, de moralitate și pietate și presupune o „trezire a tuturor” și o *panorthosia*, o teorie universală a îndreptării lucrurilor omenești. „Omnes omnia omnino videre possint”, „toți pot să vadă totul”, susținea Comenius în *Consultatio Catholica de rerum humanarum emendatione*¹. Acest tip de educație, cu deschidere și pătrundere universală, se adresează întregii comunități creștine, spre îndreptare, spre reforma întregii societăți. Educația înseamnă mai mult decât transmitere de informații și antrenare de abilități, căci, odată aliată cu *virtutea*, cea moralitate ce a devenit mod de viață² și este ghidul tuturor acțiunilor noastre, dar și cu *pietatea*, cea „venerație interioară” care ne apropie de divinitate, reprezintă o formă de creație, de recreare a sinelui, în sensul redobândirii naturii noastre originare, necontaminată, neînstrăinată de păcat.

Silit să plece din Polonia, unde ideile sale pansofice puse în practică în timpul directoratului școlii latine din Leszno scandalizaseră autoritățile, Comenius va

accepta invitația lui Samuel Hartlib de a se stabili în Anglia, unde concepe *Via Lucis*, un manifest pentru îndrumarea consiliului savanților în opera de reformare și unificare a științelor. Numai că odată cu izbucnirea revoluției lui Cromwell este nevoit să se refugieze pentru o perioadă în Olanda, pentru ca în scurt timp să răspundă invitației cancelarului Axel Oxenstierna de a lucra în Suedia. Se va stabili la Elbing

aproprate dintre acesta și regele Suediei, Carl Gustav, ce culminaseră cu publicarea unui *Panegyricum Carolo Gustavo magno Suecorum regi*. Își petrece ultimii ani din viață la Amsterdam, în exil, unde beneficiază totuși de un salariu îndestulător din partea statului olandez pentru a-și putea publica întreaga operă, *Opera Didactia Omnia*, care apare în 1657 în 500 de exemplare. Se stinge din viață la 15 noiembrie 1670,

metodelor sale, fiind reeditată, de-a lungul secolelor, în latină, germană, italiană, franceză, maghiară etc.

Schema evoluției paideutice prin care se ajunge la înțelepciunea universală era compusă din 8 școli (care corespund vârstelor omului – „tota vita schola est”³ ce reprezentau oglinda celor 8 lumi: *schola geniturae – mundus possibilis*, *schola pueritiae – mundus archetypes*, *schola infantiae – mundus angelicus*, *schola adolescentiae – mundus materialis*, *schola iuventutis – mundus artificialis*, *schola virilitas – mundus moralis*, *schola senii – mundus spiritualis*, *schola mortis – mundus aeternus*. Cele 8 școli sunt tot atâtea trepte ale învățării, însă ultimul grad al acestei inițieri paideutice se petrece în *schola mortis – mundus aeternus*: moartea reprezintă de fapt inițierea supremă prin care se dobândește cunoașterea absolută. Educația, în viziunea lui Comenius, presupune acumulare și evoluție neîntreruptă pe tot parcursul vieții, dar și o prefacere treptată, alchimică a conștiinței pentru pregătirea momentului despărțirii de această lume. Orice acțiune întreprinsă aici trebuie judecată cu ochii către Lumea de Dincolo și cu gândul la mântuire: așadar, „Comenius depășește nu numai spiritul pedagogic al Renașterii, dar și pe acela al Iluminismului incipient; [...] El nu are „probleme omenești”, ci soluții supraomenești. Tema sa de meditație este Veșnicia – aceeași cu a Profetilor și a Apostolilor”⁴.

Măreția sistemului pansofic, așa cum explică însuși Comenius în *Via Lucis*, rezidă în faptul că înfățișează înțelesul real al devenirii lumii, făcându-l accesibil oricui îl va analiza cu atenție: „Pansofia este un sistem care reușește să aranjeze toate lucrurile prezente și viitoare, ascunse sau vizibile, într-o ordine de nezdruccinat și cu o asemenea claritate încât oricine îl cercetează va înțelege cu certitudine și va fi de acord cu tot ce se află în el”. Pansofia devine

un instrument de cunoaștere prin care oamenii pot dobândi clarviziunea divinității, dar și libertatea pe care le-o conferă înțelegerea ordinii universale. În sens filosofic și teologic, înțelepciunea comeniană este un vehicul al iluminării și al mântuirii, aflat însă la îndemina tuturor, nu doar al unei minorități privilegiate, ce ar avea acces la un corp de învățături esoterice. Iar înțelegerea superioară a existenței aduce cu sine și superioritatea morală, capacitatea de a urmări doar scopurile nobile prin mijloacele cele mai onorabile.

NOTE:

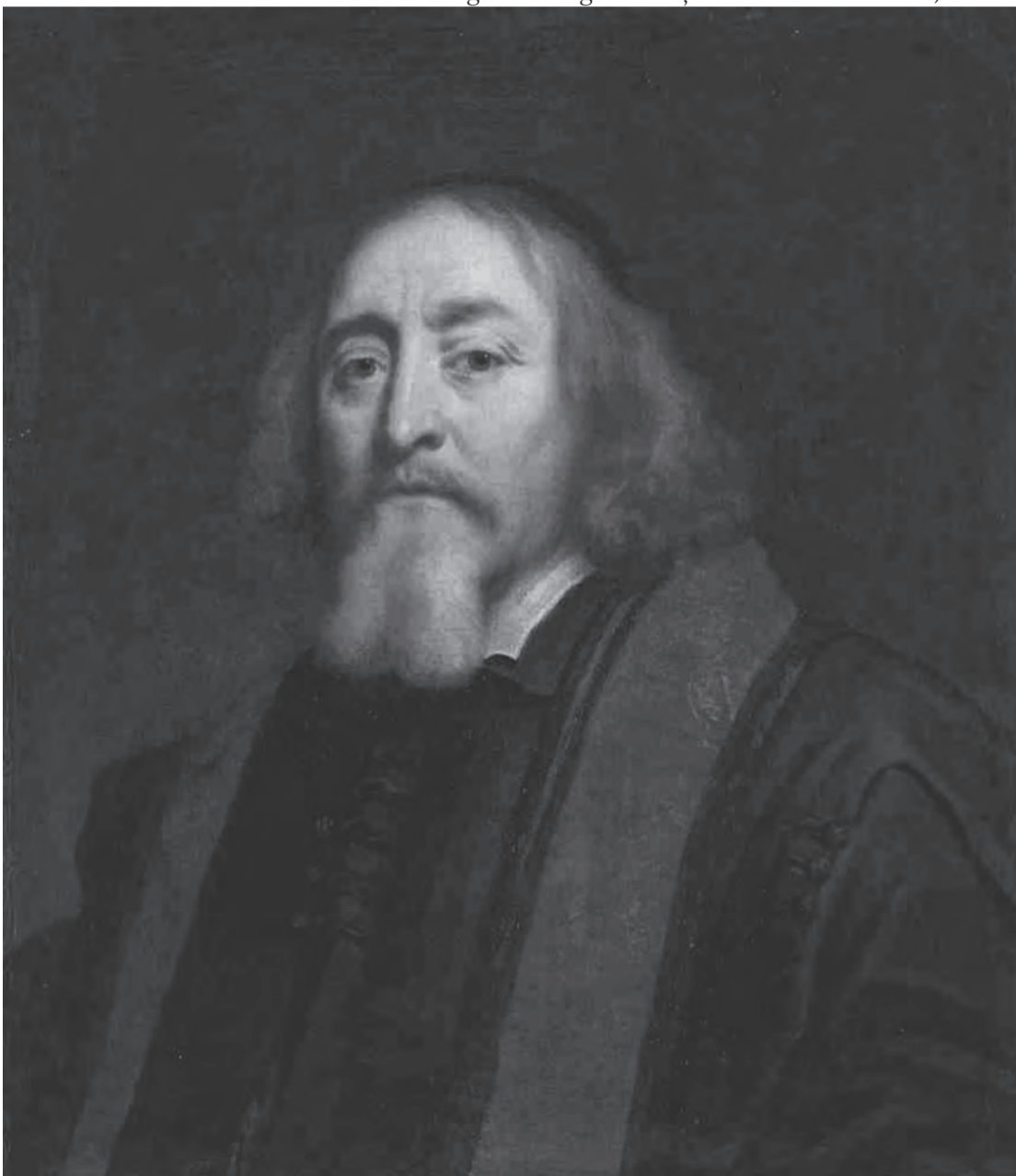
¹ *Consultatio Catholica de rerum humanarum emendatione*, încheiată, după anumite surse, în 1662, reprezintă, așa cum susține Ion Negreț-Dobridor în *Mitul lui Chiron* (temă reluată și în *Tratat de pedagogie universală*), mai mult decât o lucrare, mai degrabă „o bibliotecă pansofică, un sistem paideutico-filosofic mai ambițios decât orice altă întreprindere de acest fel în întreaga istorie culturală a Europei”. *Consultatio Catholica* este alcătuită din șapte părți perfect armonizate: *Panergesia*, *Panaugia*, *Pansofia*, *Pampaedia*, *Panglottia*, *Panorthosia* și *Pannutesia*. Destinul acestei lucrări a fost pe măsura destinului autorului, adică fragmentat și ocul. Singura secțiune cunoscută fusese *Panorthosia*, publicată în 1662. Celelalte șase au fost descoperite întâmplător în anul 1935, într-o bibliotecă din Halle.

² „Cel care a zidit în sine virtuțile și s-a îmbibat de ele nu-și mai amintește nici de lege, nici de porunci, nici de pedeapsă. Ci pe toate le spune și le făptuiește după cum i le dictează condiția lui desăvârșită”, spunea și Evagrie Ponticul, hirotonit arhidiacon de însuși Grigorie de Nazianz, cel invocat de Comenius în „Cuvântul către cititor” al *Didacticii Magna*.

³ Negreț-Dobridor, *Op. cit.*, p. 65.

⁴ Precursorul mai sofisticat, din punct de vedere filosofic, al conceptului modern de *lifelong learning*.

⁵ Negreț-Dobridor, *Op. cit.*, p. 79.

Jan Amos Komenský (1592 - 1670)

între 1642 și 1648, unde concepe o serie de manuale pentru școlile suedeze, fără a întrerupe redactarea sistemului său pansofic. Comenius este ales episcop al comunității Fraților boemieni și se reîntoarce la Leszno pentru a-și prelua mandatul, însă nu rămâne nici aici pentru multă vreme, pentru că va răspunde chemării principelui Gheorghe Rákóczi al II-lea de a contribui la reforma sistemului educațional din Transilvania. Pedagogul ceh rămâne în Transilvania pentru 4 ani, unde, susține Ion Negreț-Dobridor, „pune bazele învățământului latino-maghiar care îi va apropia mult pe ardeleni de Europa Centrală și Occidentală în secolul următor. Iluminismul Școlii Ardelene are, cu certitudine, izvoare rozicruciene și pansofice”⁵.

În 1654 se întoarce pentru ultima oară la Leszno, însă nu după mult timp suedezi vor invada Polonia, lăsând totuși neatins, în semn de respect, orașul în care se adăpostea marele pedagog ceh. Suferința va veni însă tot din partea polonezilor, care se vor răscula și vor recuceri orașul, incendiind casa și manuscrisele episcopului, din dorința de a se răzbuna pentru relațiile

fiind înmormântat în cimitirul bisericii protestante franceze din Naarden, un orașel de lângă Amsterdam.

Năzuința universalistă a lui Comenius este evidentă până și în lucrările destinate copiilor: în 1658 a publicat *Orbis Sensualium Pictus*, una dintre primele enciclopedii ilustrate concepută pentru folosul celor mici. Cartea era menită, așa cum autorul precisase în prefață, să ofere un tablou cuprinzător și un nomenclator al celor mai importante lucruri de pe Pământ, precum și al îndeletnicirilor oamenilor. Lucrarea se deschide cu chemarea Maestrului către băiatul care trebuie deprins de mic cu înțelepciunea, anume cu „înțelegerea corectă, cu acțiunea corectă și cu exprimarea corectă a tuturor lucrurilor necesare”. Comenius încearcă să dea seama în 150 de secțiuni de întreg conținutul vizibil al lumii naturale și lumii omului, *Orbis Pictus* încheindu-se cu îndemnul de a continua studiul, dar și de a persista în pietate și rugăciune, pentru că numai divinitatea poate atribui în cele din urmă „spiritul înțelepciunii”. Întreprinderea monumentală a lui Comenius va aduce și mai multă faimă autorului și

Valențe simbolice ale focului, luminii și ale mărturisirii în taină

conf. univ. dr. habil. Gabriela Rusu-Păsărin

Calendarul popular românesc a consemnat de-a lungul vremii nu doar sărbătorile ca date calendaristice de respectat în sens de prag al timpului, ci și practici rituale derulate numai în anumite sărbători, aceste practici devenind reper de identificare pentru actanți și știute doar de bătrânele care fin „rostul” vieții și al călătoririi.

Focul, lumina și mărturisirea în taină sunt cele trei componente ale unei practici derulate doar de către femei în anumite zile cu valențe de sărbătoare. Gestul lor de a da de pomană și de a mărturisi în gând și nu preotului un mare păcat constituie specificitatea acestei secvențe. Cele trei repere amintesc de simbolismul imaginar definit de Gaston Bachelard (*Aerul și visele. Eseu despre imaginația mișcării*, Editura Univers, București, 1943/1997, p. 9) prin două principii: imaginarul și imaginația hrănesc o dinamică specială, cu un tip de dinamism organizator ce contribuie la omogenizarea reprezentărilor, imaginea fiind însoțită de o dimensiune simbolică. Gilbert Durand (*Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*, Editura Univers, București, 1969/1977, p. 38) este cel ce a propus termenul de „constelații simbolice”, ce exprimă reuniunea iconografică a simbolurilor. În traseul antropologic al imaginarului la G. Durand identificăm „imaginea dinamică” susținută de gesturi, la rândul lor influențate de mediul natural și social. Povestirea este transferată imaginarii colectiv prin constelații de imagini. Iar imaginile pe care le invocăm în acest context sunt focul, lumina (lumânarea) și mărturisirea în gând însoțită de gestul de a da de pomană pentru cineva despre care femeia nu vrea să vorbească (a tănuțit fapta). Marea sărbătoare religioasă și populară Sfântul Dumitru marchează momentul când, prin practici rituale, se face liantul între Lumea cu Dor și Lumea fără Dor. Focul de Sâmedru este un act socializator, pentru că la el participă întreg satul, este focul tuturor și al celor vii, și al celor morți. Locul ales pentru facerea focului nu este întâmplător: întotdeauna la răscruce, în afara spațiului familial, și la el participă întreaga comunitate, fără restricții.

Focul de Sâmedru se face la răscruce și se fac atâtea focuri câte cătune sunt sau câte grupuri mari doresc să-și facă focul de Sâmedru. În cercetarea noastră de teren a reperat un fapt inedit pentru zona de sud a țării. În comuna Coșești, județul Argeș, cei ce păzesc focul sunt investiți de comunitate cu încredere că nimeni nu se atinge de acel

loc. După aprinderea focului copiii strigă „Hai la focul lui Sâmedru” și sar peste foc pentru a fi sănătoși tot anul. Este o secvență simbolică pentru această sărbătoare reperabilă în multe zone.

La Coșești, județul Argeș, ineditul sărbătorii constă în practica rituală a femeilor. Ele au o dublă sarcină. Aduc colaci, mere, nuci,

văzul lumii.

Până la urmă, toate-n lumea asta se află și nu te poți călători cu sufletul împovărat de gestul necugetat sau disperat.

Practica rituală este reperată și astăzi la românii de peste Prut. Este ales însă un alt moment calendaristic, de Ovidenie sau Vovidenie. Dacă la Coșești secvența rituală

Arthur Garguromin-Verona (1867-1946), *Pe inserat*

struguri, covrigi pe care le împart copiilor. Se împart în numele celor decedați, de aceea focul de Sâmedru este și un foc funerar. Puțini sunt cei ce știu (pentru că femeile nu vor să spună) că, atunci când împart fructele de toamnă și covrigii sau colacii, femeile mai aprind o lumânare pentru copiii „nenumiți”, adică pentru cei ce „i-au lăpădat”. Cum *nici vântul, nici pământul* n-au știut de producerea avortului, nici acum nu se fac mărturisiri, dar se aprinde lumină ca pentru orice creștin care a murit fără lumânare.

Femeile *se știu între ele*. Vede și preotul satului care participă la focul lui Sâmedru, nici el nu vorbește, pentru că ar încălca taina spovedaniei. Dar aprinderea lumânărilor pentru copiii „nenumiți” e o spovedanie în

se derulează la Sfântul Dumitru (26 octombrie), în Basarabia se practica și se mai practică și astăzi de Ovidenie (21 noiembrie).

Zinaida Bolboceanu, interpreta de muzică populară, culegător de folclor și cadru didactic la Universitatea de Arte din Chișinău, ne-a povestit secvența în cadrul unei emisiuni radiofonice: „Aici, în satul Cojusna, raionul Strășeni, unde locuiesc acum, femeile spun Vovidenia, în alte părți – Ovidenia. Se sărbătorește în noiembrie, pe la sfârșit. Se da de pomană pentru cei ce au murit fără lumină. Pomana constă din: farfurie cu plăcintă sau orice coptură, poate fi și cană cu bomboane, dar și haine, de care crede femeia sau știe că poate ar purta acel suflet dacă ar fi trăit. E unica sărbătoare când femeile care au copii pierduți din

sarcini întrerupte din voie sau fără voie dau pomană. Pomana se da dez-dimineată, de multe ori de pe colacul fântânii, sau merg una la alta. Recunosc și se căiesc că au păcate. Numai de că și lumânări dau.”

Reputatul etnolog Ion Ghinoiu consemnează în volumul *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar* (Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, p. 145) că de Ovidenie „pentru copiii morți nebotezați și pentru oamenii înecați și morți fără lumânare se făceau praznice și se împărțeau pomeni.” Este însă vorba despre copii născuți și nebotezați.

Ovidenia este una dintre sărbătorile dedicate luminii, lumina ce trece dintr-o lume în alta, cum văzul ajută la descoperirea lumii niciodată deplin știută. Abundă practicile magice specifice, unele fiind și azi reperabile în satele păstrătoare de tradiție.

Lumina ochilor mei – se spune despre cel îndrăgît, cu adresabilitate în special pentru copil. Se mai spune: *I-am păzît ca pe lumina ochilor*, cu sensul de mare grijă pentru ce este valoros. De aceea bătrânii au statornicit în calendarul popular o sărbătoare „ținută pentru ochi”, zi în care sunt gândiți întru lumină cei din Lumea Albă și cei din Lumea Neagră, numite astfel tocmai datorită preponderenței luminii.

În Ajun de Ovidenie se aprindea lumânare și se dădea de pomană pentru sufletul celor morți fără lumânare sau morți în întuneric. Și, pentru a se sugera că este lumânare pentru un decedat, se alegea o lumânare – stat de om, încolăcită ca un melc, asemeni celei ce străjuiește trupul fără suflet.

Noaptea de Ajun de Ovidenie se petrece cu lumină, iar celor morți fără lumină li se da „ca să aibă până la Paști”.

Lumina ochilor și lumina de Ovidenie înseamnă puritatea spiritului. Suprapunerea simbolică motivează expresia *lumina din suflet*, cea de care este nevoie la trecerea prin viață și dincolo de viață. Și de aceea se spune, îndreptățit: *Lumânarea se aprinde pentru cei ce văd, nu pentru orbi*, adică înțeleg bunătatea, lumina din suflet, ceea ce se vede pe chip.

Focul, lumina și mărturisirea în taină formează „constelații simbolice” și contribuie la omogenizarea reprezentărilor, imaginea lor fiind însoțită de o dimensiune simbolică conform simbolismului imaginar definit de antropologul francez Gilbert Durand. Iar practicile rituale confirmă așezarea „în strat” și activarea lor la date simbolice, așa cum sunt sărbătorile din calendarul popular românesc.

Symbolism și semantică - coordonate artistice ale ceramicii tradiționale horezene (III)

Corina Mihăescu

Continuare din numărul trecut.

La o analiză în contemporaneitate, observăm că motivele folosite de olari sunt mereu aceleași, dovedind un oarecare conservatorism formal, prin continuitatea elementelor morfologice, dublată însă de o discontinuitate semantică, căci, deși semnele continuă să se moștenească de la o generație la alta, ele nu mai sunt însoțite de înțelesul lor original, fiind „numai supraviețuiri ale unei lumi simbolice apuse.” [Dima, 1971, p. 51-52]

Încercătura semantică primară cedează în favoarea unor eforturi cognitive care implică povestea imediată a imaginii, simbolul rămânând să exprime propriile idei într-un mod accesibil pentru toată lumea.

Mergând pe traiectul desimbolizării, Constantin Prut ne oferă două interesante analize de caz, valabile și pentru lumea simbolurilor din ceramică, în care arborele, calul, șarpele sau taurul, ce fac parte din partitura ornamentală actuală, nu mai comunică

cu lumea simbolică, pierzându-și puterea de a declanșa un scenariu fabulos, dat fiind că hotarele lumii trecute s-au închis.

Astfel, cele patru motive amintite devin simple reprezentări ale lumii reale, concrete, care nu mai închid în ele tainele firii și ale pământului, ci sunt doar simple descripții, informații „corecte și neprelucrate, conform cărora desfășurarea semnelor ne arată, în imediata lor calitate de element al florei sau faunei, un arbore, un cal, un șarpe, un taur (...). O situație specială (...) o au acele semne a căror puritate abstractă le suspendă funcțiile reprezentative.

Din această categorie fac parte motivele geometrice – cercul, pătratul, romb, triunghiul etc. – la care trebuie să adăugăm semne aparținând unei specii inventate în vecinătatea ambiguă a prezențelor naturale și ale celor realizate matematic: spirala, meandru, «dintii de lup», «pupii». Cum ieșirea lor de sub incidențele lumii simbolice nu este urmată de anexarea unor atribuții din sfera mimesis-ului, aceste semne își

deplasează funcțiile până la dizolvarea lor în sistemul decorativ.” [Prut, 1991, p. 29]

Împărtășind în general același destin, semantică ornamenticii horezene își impuținează sensurile, astfel că ornamentațiile preistorice care aveau în trecut funcții magice tind să devină simple ornamente, miturile primitive care alcătuiau lumea credințelor originare devin ample narațiuni cu valoare istorică sau fantastică. [Dunăre, 1979, p. 22]

Are loc, în schimb, o reedificare a ornamentului la nivel morfologic, structural sau semantic, în sensul că accepțiunile inițiale ale semnelor „au dobândit, în condiții sociale și economice diferite, conținuturi noi, care le-au înlocuit succesiv pe cele precedente, iar motivele pe care astăzi le numim abstracte au exprimat în trecut un conținut concret și un sens primordial, deși este riscant a se atribui o semnificație simbolică tuturor ornamentelor”. [Wolski, 1969, p. 446-448]

La amintita reedificare morfologică, contribuie și imaginația meșterului popular, care creează o lume nouă din cea veche, prin virtuozitatea cu care alcătuiește ansambluri ornamentale, în care diferitele motive își dobândesc libertatea de exprimare. Inventivitatea și soluțiile inedite de distribuție a câmpurilor ornamentale completează simțul desăvârșit al proporțiilor, finețea execuției și rafinamentul cromatic.

Stilul ceramicii populare horezene continuă să exercite un viu interes în rândul iubitorilor ei, prin procedeele specifice care-l exprimă, prin acumulările tradiționale, dar și prin inovațiile de conținut, de funcții și de sens, prin mijloacele de exprimare artistică reperabile la nivelul ornamentelor, al compozițiilor, al cromaticii, prin respectarea legilor și concepțiilor estetice, prin „supunerea” simetrică, ritmică și dinamică față de canoanele estetice.

Continuare în numărul viitor.

Dr. Mihaela Teodor

Aniversare: Capital-ul lui Marx la 150 de ani

În ultimii ani, revista *Clipa* a semnalat momente ale dezbaterii publice din mediul academic european privind oportunitatea recuperării critice a operei lui Marx. La 14 septembrie 1867, acum 150 de ani, era publicat primul volum din opera gânditorului german Karl Marx: *Capitalul: critica economiei politice*.

Teoriile marxiste și opera gânditorului german, în special *Capital-ul*, au început a fi recuperate odată cu criza bancară din 2008 când succesul sistemului capitalist a început a fi pus la îndoială. Specialiștii au scos în evidență importanța capitală a celor trei volume din *Capital* în înțelegerea sistemului capitalist și a crizelor acestuia. Astfel, au fost publicate numeroase volume de interpretare a *Capital-ului* sau biografii

Marx – Ireductibilul, Dan Alexandru Chiță. (2017), *Teoria economică marxistă* etc.

În continuare ne propunem să trecem în revistă câteva dintre evenimentele pregătite în Europa sau America pentru a marca aniversarea celor 150 de ani. În Statele Unite ale Americii, la Los Angeles, la 22 ianuarie 2017, a fost organizat seminarul *Capital-ul lui Marx la 150 de ani (Marx's Capital at 150 Years)*, lectori fiind Stephen Hammel, profesor de teorie marxistă la Universitatea Irvine, și Kevin B. Anderson, profesor la Universitatea Santa Barbara și autor al volumului *Marx at The Margins: Nationalism, Ethnicity, and Non-Western Societies*. Fragmente din lucrarea celui din urmă au fost publicate de Revista

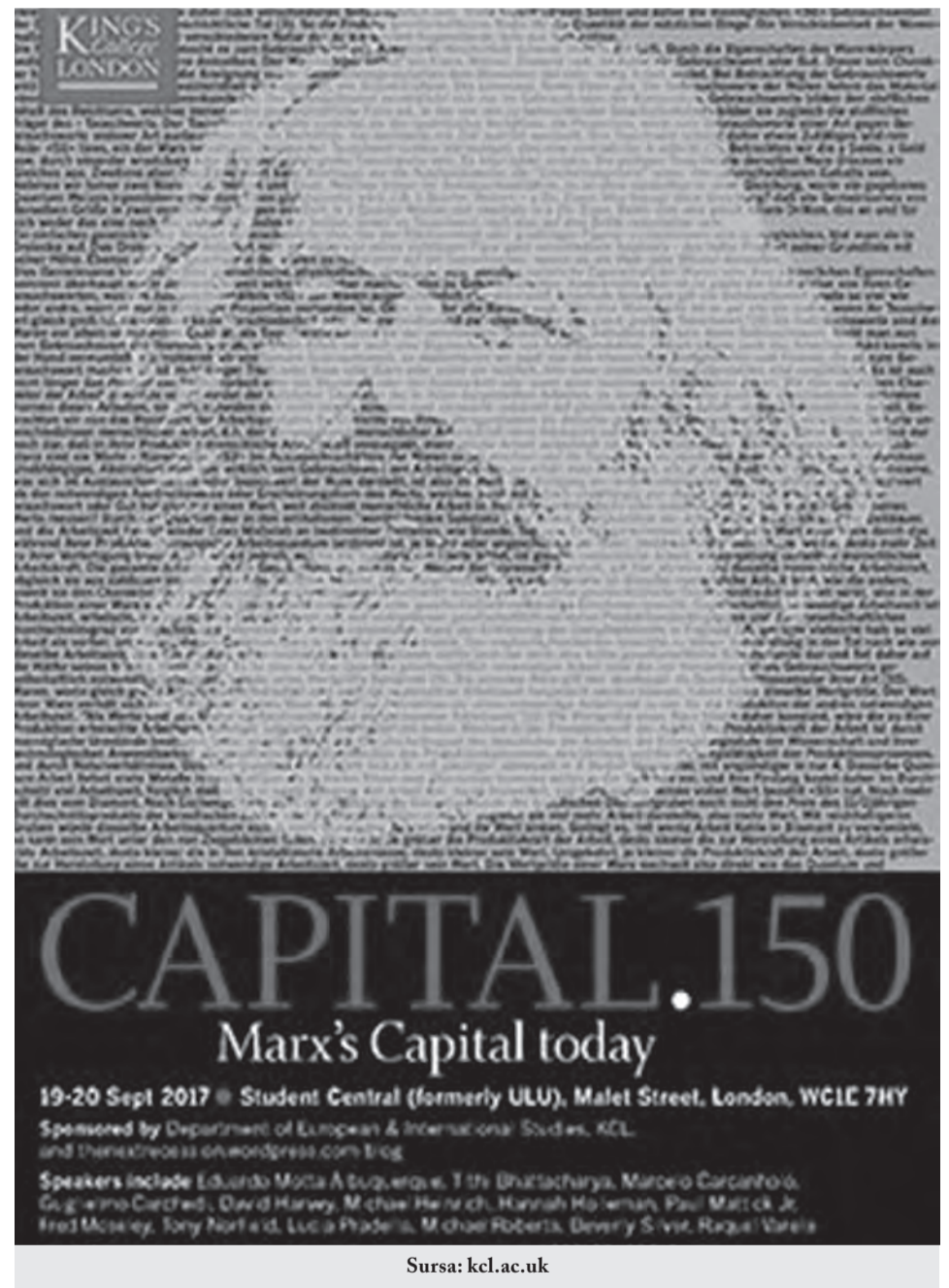
Marx după 150 de ani: critică și alternativă la capitalism (Marx's Capital after 150 Years: Critique and Alternative to Capitalism).

În Europa, evenimentele aniversare au fost și continuă să fie organizate în Grecia, Marea Britanie și Germania. Încă din ianuarie, într-o coordonare dublă, greco-germană, a fost organizată, la Atena, conferința internațională *Capital-ul la 150 de ani. Reflecții pentru secolul XXI (150 years Karl Marx's Capital. Reflections for the 21st Century)*.

În iulie, Departamentul de Studii Europene și Internaționale al Colegiului Regal din Londra a organizat conferința internațională *Capital 150. Capital-ul astăzi (Capital 150: Marx's Capital Today)*. Concluziile conferinței converg către sublinierea

„Argumente și Fapte”, „Cultura”, „Vatra” etc.

Nu am avut, deocamdată, răgazul să parcurg acest volum, dar recenziile subliniază intenția cărții „de a expune, clar și concis, unui public nefamiliarizat cu socialismul științific, sistemul marxist”, fiind o introducere „pentru oricine se aventurează pentru prima dată în lectura capodoperei economice marxiste” (vezi Vladimir Mitiev, *Citindu-l pe Marx în București*, 19 iunie 2017, accesibil on-line pe h). Ideea în jurul căreia este construită cartea sa, subliniată chiar de autor, coincide cu ce susținem în semnalările editoriale din Revista *Clipa*: „Nu se poate înțelege istoria modernității capitaliste, a globalizării și a dezvoltării economice fără o cunoaștere a operei teore-

ale lui Marx, între care semnalăm: Eric Hobsbawm, (2010), *Cum să schimbi lumea: despre Marx și marxism (How to Change the World. Tales of Marx and Marxism)*; Frederic Jameson, (2011), *O reluare a Capital-ului: lectura volumului întâi (Representing Capital: A Reading of Volume One)*; Elmar Altvater, (2012), *Redescoperind pe Marx (Marx neu entdecken)*; Terry Eagleton, (2012), *De ce Marx avea dreptate? (Why Marx Was Right)*; David Harvey, (2010 și 2013), *Un tovarăș pentru Capital-ul lui Marx (A Companion to Marx's Capital, volumele 1 și 2)*; Michael Heinrich, (2012), *O introducere în cele trei volume ale Capital-ului (An Introduction to the Three Volumes of Marx's Capital, originalul publicat în germană în 2004)*; „Le Monde”, (2012), *O viață, o operă. Karl*

Clipa în *Curenți și idei în actualitatea europeană* din martie 2014. Cei doi lectori au subliniat faptul că opera *Capital* rămâne principala analiză a capitalismului, critica marxistă asupra sistemului fiind încă actuală. Tot în SUA, în aprilie 2017, la Universitatea Hofstra din Hempstead, New York, a fost organizat un simpozion pe o temă de actualitate, David Harvey fiind printre lectori: *Critica economiei politice a lui Karl Marx și criza globală astăzi. Comemorând cea de a 150-a aniversare de la publicarea Capital-ului (Karl Marx's Critique of Political Economy and the Global Crisis Today. Commemorating the 150th Anniversary of the Publication of Capital)*. A urmat, în Canada la Toronto, în mai 2017, conferința internațională *Capital-ul lui*

actualității criticii marxiste. Punctul de plecare al organizatorilor acestor evenimente este chiar faptul că teoriile din *Capital* sunt, în general, recunoscute ca fiind fundamentul oricărui efort de descifrare și analiză a sistemului capitalist și a crizelor sale succesive.

În România, fără ca autorul să lege lansarea sa de aniversarea celor 150 de ani de la apariția volumului întâi din *Capital*, a apărut, în iunie 2017, un volum inedit de analiză critică a celor patru volume ale *Capital-ului*: Dan Alexandru Chiță, *Teoria economică marxistă*, Editura Ars Docendi, 2017. Autorul, Dan Chiță (Dan Neumann), este doctor în Științe Politice la Facultatea de Științe Publice a Universității București și a publicat articole în reviste precum „CriticAtac”,

teorie marxiste și a avatarurilor sale în istoria recentă a omenirii.” (Vladimir Mitiev, *Citindu-l pe Marx în București*, Baricada.org, 16 iunie 2017).

Chiar dacă nu facem decât să semnalăm câteva evenimente aniversare, nu puteam trece cu vederea acest moment important în actualitatea europeană: 150 de ani de la apariția primului volum din opera capitală a gândirii marxiste, care ne oferă cea mai cuprinzătoare analiză critică a capitalismului. Va urma, în 2018, aniversarea a 200 de ani de la nașterea lui Karl Marx. La Berlin este deja anunțată organizarea unui Congres aniversar în mai 2018. Între timp vor avea loc alegerile federale din Germania și se va decide viitorul politic al Uniunii Europene.

Versuri de Nicolae Croitoru

În cântat încet de cuc

S-a aprins să rupă malul
Zborul timpului pierdut,
Un izvor s-a rupt în calul
Vremii mele, de demult

Este rece și pustie
Potecuța de-napoi,
Nu sânt struguri, nu e vie,
Eu sânt plâns de pădii

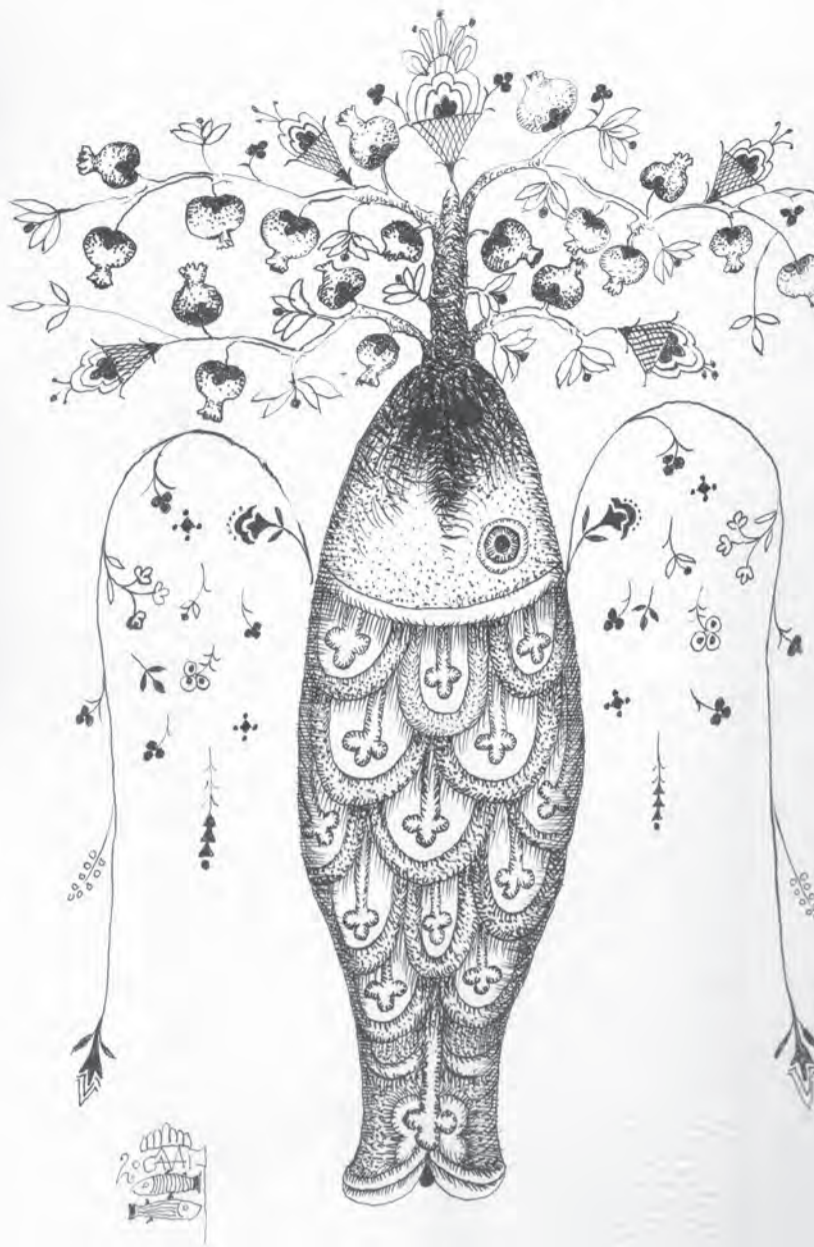
Și doar vântul, la fereastră
Mai alină colb de nuc,
Cu un dor de floare albastră,
În cântat încet de cuc.

O capră verde de ninsori

O capră verde de ninsori
Călca o pulpână de vatră,
Și se topea
În nicăieri,
C-o floare arsă-n loc
De piatră

Și capra verde arde azi
Ca o lumină de arțar,
Și-un curcubeu
Pe vârfi de brazi,
Se-n groapă-n munți,
Să curgă iar

Și-n saltul caprei de viori
Mai ațipesc, în
Vui de fluturi,
Murind în vântul de ninsori,
Și înflorind
În cerc de fluturi.

Ilustrație de Ștefan Câlția, colecția particulară Dinu Săraru

Versuri de Mihai Dușescu

Numai muzica

Numai muzica e perfectă, îmi spunea
un prieten, și moartea aș adăuga eu,
numai muzica și moartea sunt perfecte,
sunt două femei fără cusururi
au părul buclat și talia fină, au
gleznele subțiri și mâinile mici, știu
să facă conversație și să cânte la
clavecin, avere n-au, asta e adevărat.
numai muzica e perfectă, îmi spunea
un prieten, eu am adăugat și moartea
în această paradigmă, uitați-vă la ea,
seara în special, când tocurile înalte
i se aud bătând în adâncul sufletului,
acest gang fără sfârșit, fără lumină,
fără răspunsuri, fără iertare...

Numai muzica și moartea.

Rugăciunile

Port în mine un demon, baletază
pe umerii mei așa cum baletau gleznele
tale odată. îmi beau imaginea din
apă, cânt la harfa părului tău
despletit. mai trece o după-amiază,
discutam despre moarte, îmi spui că
nu plecăm nicăieri, că rămânem aici
în pământ, ca niște semințe uriașe.
nu vă mai împotriviți, nu puneți mâna
la ochi, bătrânețea tot vine, bătrânețea
e o femeie tandră și frumoasă care
poartă mască, ca în tragediile antice.
descălțați-vă, intrăm în catedrala
Somnului, spuneți-vă rugăciunile...

Nicolae Dragoș

Imn vesel pentru un tren trist

Văd trenul meu, ce-a găfâit prin ani,
printre dușmani, în mâini cu bolovani.

Mai trage ostenit doar câteva vagoane
în care s-au rărit dintre persoane,
care mi-au fost alătura prin viață,
servindu-mi când otravă, când dulceț.

Azi, simptomatic, scrâșnetul de roți

m-avertizează: „Nene, nu mai poți,
să duci povara anilor ce-o porți!”.

Dacă ajung în Rai, la Sfântul Petre,
declar solemn că i-am iertat pe toți,
că nu ascund prin buzunare pietre.

Pândit fiind, cum bine știți și voi,
eu, generos, le-am dat toate înapoi,

gândind c-ar fi o mult prea grea povară
s-o duc la cer pe o fragilă scară.

Ce-mi mai rămâne încă, așadar,
când din superb Rapid, un biet marfar
mai găfâie și-i gata de plecare
să ajungă-n grabă-n gara următoare?

L-aș îndemna și eu s-o ia din loc,

că pasagerii, prea puțini, au loc
pe mari platforme, dar au și curajul
cu adumbriții ochi s-admire peisajul.

L-aș îndemna: „Hei, gata, iar la drum!”
dar gândul mă încearcă, nu știu cum,
să-i cer să întârzie, nu cumva către
seară
s-ajungă și în ultima mea gară.

Vartan Arachelian

Amintindu-ne de un mare absent: Florin Constantin

În aceste zile, prin bunăvoința domnului Ovidiu Enculescu, directorul general al Editurii RAO, vede lumina tiparului cartea mea *Scânteia vine de la Moscova*. E o reeditare, în mare parte, a cărții publicate în urmă cu aproape două decenii la Editura Nemira. Era un volum cu interviuri realizate de mine la Televiziunea Română: ciclul de emisiuni *Revoluția și personajele sale*. De data aceasta am adăugat esul care împrumută și titlul acestei reeditări – *Scânteia vine de la Moscova* – precum și un interviu cu generalul Athanasie Stănculescu. Ediția din 1998 beneficia de o prefață semnată de academicianul Florin Constantiniu. El avusese amabilitatea să citească manuscrisul și să refere la el. Un motiv, pe lângă multe altele, de a-i dedica ediția de față. Apoi am socotit că observațiile părții finale a istoriei contemporane, înglobând deopotrivă atât aceea a timpului prezent cât și cea a ultimilor treizeci de ani; o istorie, care are drept caracteristică principală faptul de a fi fost trăită de istoric sau de principalii săi martori” (Jean-François Soulet, *L'Histoire immédiate*, Paris, PUF, 1994, p. 4). Fără a intra în toate aspectele dezbaterii în jurul istoriei imediate, să spunem că adversarii ei invocă, în primul rând, imposibilitatea de a cunoaște sursele documentare privind un eveniment din trecut foarte apropiat (de regulă, arhivele se deschid la treizeci de ani de la producerea evenimentului) ca și absența perspectivei istorice (putem înțelege însemnătatea unui eveniment numai după ce urmările sale devin vizibile pe măsura scurgerii timpului). Partizanii istoriei imediate subliniază posibilitatea de a interoga direct pe participanții – de la protagoniști la figuranți – la eveniment, precum și avantajul de a pătrunde mult mai lesne – tocmai pentru că el este „proaspăt” – în contextul general și climatul mental al desfășurării faptului istoric.

Observațiile unui istoric

Înainte de a răspunde dacă este posibilă „istoria imediată”, definirea termenului este absolut necesară. Profesorul francez Jean-François Soulet oferă următoarea definiție: „înțelegem prin istorie imediată ansamblul părții finale a istoriei contemporane, înglobând deopotrivă atât aceea a timpului prezent cât și cea a ultimilor treizeci de ani; o istorie, care are drept caracteristică principală faptul de a fi fost trăită de istoric sau de principalii săi martori” (Jean-François Soulet, *L'Histoire immédiate*, Paris, PUF, 1994, p. 4). Fără a intra în toate aspectele dezbaterii în jurul istoriei imediate, să spunem că adversarii ei invocă, în primul rând, imposibilitatea de a cunoaște sursele documentare privind un eveniment din trecut foarte apropiat (de regulă, arhivele se deschid la treizeci de ani de la producerea evenimentului) ca și absența perspectivei istorice (putem înțelege însemnătatea unui eveniment numai după ce urmările sale devin vizibile pe măsura scurgerii timpului). Partizanii istoriei imediate subliniază posibilitatea de a interoga direct pe participanții – de la protagoniști la figuranți – la eveniment, precum și avantajul de a pătrunde mult mai lesne – tocmai pentru că el este „proaspăt” – în contextul general și climatul mental al desfășurării faptului istoric.

Cercetarea împrejurărilor prăbușirii regimului comunist din România în decembrie 1989 este o problemă ce aparține istoriei imediate. Potrivit legii stupide a arhivelor, documentele anului 1989 vor putea fi cercetate de istorici abia în anul 2019! Cine va mai avea atunci vie amintirea zilelor de decembrie 1989 cu elanul manifestanților, cu spaima de teroriști, cu speranțele și frustrările de atunci? Și fără cunoașterea atmosferei – de la planul politic la cel psihic – ce greu este să înțelegi un fapt istoric.

Bine, se va spune, dar atunci izvoarele documentare devenite accesibile vor suplini – așa cum se întâmplă în istoria ne-imediată – neputința de a mai cunoaște nemijlocit circumstanțele căderii lui Ceaușescu, iar îndepărtarea în timp va îngădui o evaluare obiectivă, desprinsă de pasiunile celor care au trăit evenimentul.

Indiferent de poziția adoptată față de istoria imediată, volumul domnului Vartan Arachelian se cuvine salutat ca o contribuție de prim ordin la cunoașterea evenimentelor din decembrie 1989. Domnia Sa a inițiat un ciclu de emisiuni TV, la care a invitat un șir de personalități capabile să elucideze aspectele obscure – prea multe și prea dens obscure – ale evenimentelor din decembrie 1989.

Pentru istoric, aceste mărturii de istorie orală sunt de cel mai mare interes, dar, prin exigențele profesiei sale, el trebuie să manifeste față de ele spiritul său critic, acea îndoielă metodică, moștenită de la Descartes, fără de care nu poate exista o

adevărată cercetare istorică.

În prezent, se poate spune – simplificând, însă, puțin realitatea – că există două teze fundamentale: cea a revoluției spontane, a țâșnirii paroxistice de nemulțumire a populației, care a măturat un regim detestat de cvasitotalitatea națiunii, și cea a complotului, a pregătirii înlăturării lui Ceaușescu de către un grup de conspiratori, cu legături în străinătate, care au știut să creeze momentele de tensiune (evacuarea pastorului Laszlo Tokes, mitingul din 21 decembrie de la București) în măsură să pună în mișcare populația pentru ca, odată căzut dictatorul, complotiștii să pună mâna pe putere.

Ancheta Comisiei parlamentare, investigațiile întreprinse de membrii acestei comisii (Sergiu Nicolaescu, Șerban Săndulescu), lucrările consacrate lui decembrie '89 (Radu Portocală, Nestor Rateș, Viorel Domenico, Ion Iliescu, Dumitru Mazilu, Marius Mioc, Călin Cernăianu, V. Raiha, Mihai Ungheanu și alții), la care se adaugă publicațiile oficiale ale Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne, nu au găsit accepțiuni unanime; opinia publică – nu numai specialiștii – rămâne profund divizată sau, pur și simplu, dezorientată.

Pentru istorici, evenimentele din decembrie au fost o excelentă ocazie de a dovedi dificultățile meseriei lor. Dacă un eveniment petrecut sub ochii noștri, la care mulți dintre români au participat direct (cu intensități diferite), încheie încă atâtea mistere, cum ar putea fi reconstituite – având certitudinea corectitudinii – fapte de acum câteva decenii, secole sau milenii?

A încerca acum o explicare globală a evenimentelor din decembrie '89 cu credința de a stabili adevărul integral este – după opinia noastră – o întreprindere cel puțin hazardată. În prezent, nu se pot formula decât ipoteze, iar discuțiile organizate de domnul Vartan Arachelian oferă un abundent material informativ și de reflecție.

Nu mi se pare lipsit de interes în aceste rânduri de introducere să prezint succint stadiul actual al problemei.

În memoriile sale, Vadim Medvedev, unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Mihail Gorbaciov, arată că generalul Nicolae Militaru s-a adresat sovieticilor în vederea răsturnării lui Ceaușescu, dar liderul sovietic a ordonat să nu se dea nici un răspuns acestor demersuri (Vadim Medvedev, *Raspad*, Moscova, 1994, p. 223).

Documentele Ministerului de Externe sovietic, publicate în 1994 – nota lui E. Șevarnadze, pe atunci ministru de Externe al URSS, către M. Gorbaciov din 20 decembrie 1989 și convoorbirile lui I.P. Aboimov, locțiitorul lui Șevarnadze, cu I. Bucur, ambasadorul României la Moscova (20 și 21 decembrie) și J. Bimbauer,

ministru-consilier la Ambasada Ungariei din Moscova (22 decembrie), Milan Vereș, ambasadorul RSF Iugoslavia la Moscova (22 decembrie) și Jack Matlock, ambasadorul SUA la Moscova (24 decembrie) – au văzut lumina tiparului pentru a spulbera ceea ce editorii numesc „numeroasele născociri (*mnogo krivotolkov*)” care circulă în România în legătură cu implicarea URSS în evenimentele din decembrie 1989. Documentele arată că cel puțin Ministerul de Externe de la Moscova era foarte slab informat despre cele ce se petreceau în țara vecină (v. *Diplomaticeskii vestnik*, 1994, nr. 21-22, p. 74-80).

Situație cu totul surprinzătoare, ținând seama de performanțele sovieticilor, în materie de obținere a informațiilor.

Dacă, în privința României, nu avem deocamdată probe sigure ale amestecului sovietic, în schimb, astăzi, sunt bine cunoscute împrejurările în care a avut loc „revoluția de catifea” din Cehoslovacia.

Și la Praga – întocmai ca la București – echipa Milos Jakes-Miroslav Stěpan refuzase să urmeze politica de reformă, promovată de Gorbaciov. Pentru a disloca pe liderii conservatori de la Praga, generalul Viktor Gruško, șeful adjunct al KGB, a venit în capitala cehoslovacă, unde a pus la punct, împreună cu generalul Alois Lorenc, șeful Securității cehoslovace (StB), un plan în vederea înlocuirii echipei conducătoare cu Zdenek Mlynar, un comunist

reformator din perioada „Primăverii de la Praga” (1968) aflat, în exil, la Viena. Potrivit planului KGB-StB, în cursul manifestației studentești din 17 noiembrie 1989, un ofițer de securitate (locotenentul Ludek Zivak, devenit Martin Smid, student la fizico-matematici) s-a prefăcut mort, în urma atacului polițiștilor împotriva manifestanților. În timp ce o ambulanță (a securității) îl ridica pe locotenentul-student, o altă agentă a securității a răspândit știrea despre uciderea tânărului manifestant pentru a provoca indignarea populației împotriva comuniștilor conservatori, aflați la putere. Planul a eșuat, întrucât studentul adevărat Martin Smid a dezmințit la televiziune moartea sa, Zdenek Mlynar a refuzat categoric să fie instalat la putere pe astfel de căi, iar cehoslovacii au optat pentru Vaclav Havel (vezi *Tchecoslovaquie. Précisions de la BBC sur le complot du KGB qui a déclenché la révolution* în „Le Monde” din 1 iunie 1990). În chip logic, se pune întrebarea dacă, față de două situații asemănătoare, la Praga și București (comuniști conservatori care refuzau să cedeze puterea reformatorilor), Moscova nu a acționat în același mod? Este o ipoteză.

Pentru cercetătorii evenimentelor din decembrie 1989, volumul domnului Vartan Arachelian aduce informații care – sub rezerva confirmării lor – pune în lumină primele încercări de răsturnare a lui Ceaușescu (relatări ale domnilor Radu Nicolae și Gelu Voican-Voiculescu). Aflăm acum, din mărturia domnului profesor Alexandru Melian, că el este autorul Manifestului Frontului Salvării Naționale (termen utilizat de domnia sa încă din 1982 în manifeste difuzate în București și în mesaje adresate diverselor personalități) către delegații la Congresul al XIV-lea al PCR. Impresionantă mi s-a părut poziția doamnei Doina Cornea – cea mai nobilă figură a opoziției anticomuniste din România – față de procesul de la Târgoviște. Cea care avusese atâtea de suferit de pe urma prigoanei lui Ceaușescu a vrut să denunțe la Televiziune încă de la 26 decembrie procesul de la Târgoviște, considerat a fi „nu numai profund antidemocratic, ci și profund imoral.” (Acum știm că generalul V.A. Stănculescu a ales locul execuției, înainte chiar de începerea procesului.) Doamna Doina Cornea a fost oprită de Dumitru Mazilu: „Doamnă, nu faceți acest lucru, vin teroriștii, destabilizați țara, vin teroriștii și or să introducă în România un regim de teroare și de anarhie.”

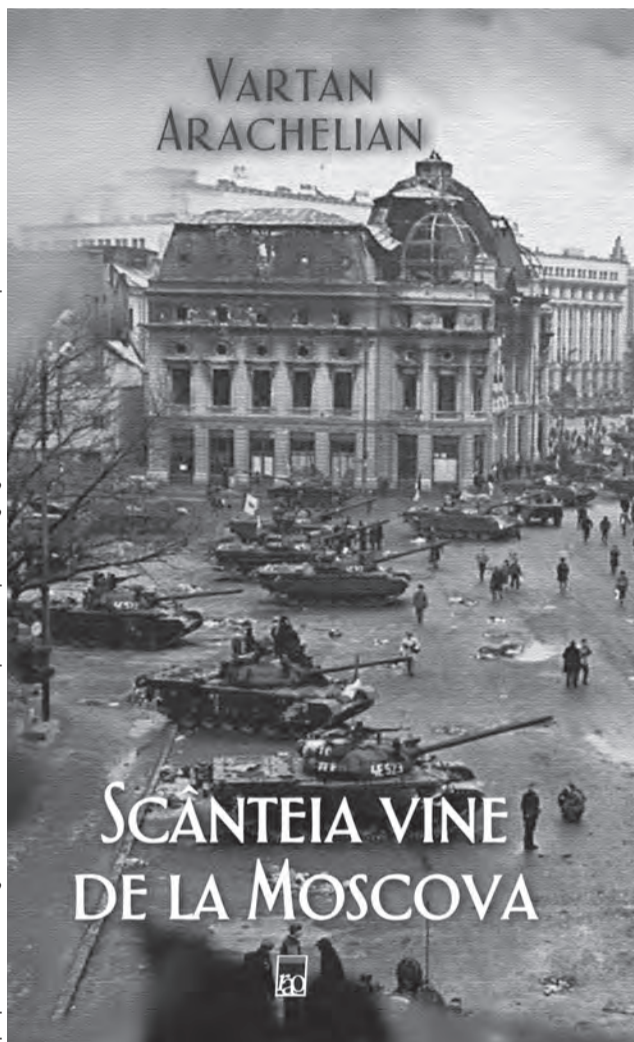
Teroriștii! Domnul Cornel Ivanciuc are perfectă dreptate când spune: „Problemele revoluției au fost teroriștii, fiindcă nimeni nu-i prinde și nimeni nu-i identifică.”

Voi repeta ceea ce am spus de multe ori: e un caz unic în istorie când în confruntarea dintre două forțe (în cazul discutat între armată și teroriști), partea înfrântă („teroriștii”) nu a lăsat pe „câmpul de luptă” nici un mort, nici un rănit, nici un prizonier (domnul Silviu Brucan amintește de un tabel de la Ministerul Apărării Naționale care „conține numele teroriștilor reținuți și predați în garnizoană”. Dar și aceștia s-au făcut nevăzuți).

O mărturie capitală – cel puțin așa mi se pare mie – vrednică de „Istoria țării prin cei mici”, ca să reiau formula lui Iorga, este cea a domnului maior Ion Mateescu (poate, tocmai de aceea rămas maior, în timp ce pentru alții, prezența la Târgoviște a fost „racheta” care i-a propulsat la grade și funcții nesperate, ceva în genul carierelor din Bizanț, unde un călăfuitor de bărci a ajuns împărat!). Domnul maior Ion Mateescu spulberă povestea atacului dat de „teroriști” împotriva cazarmii unde a avut loc procesul cuplului Ceaușescu și face o declarație-șoc: „împotriva unității nu s-a tras nici un cartuș, nu s-a găsit nici urmă de cartuș. Pentru a marca acest atac masiv asupra unității, comandantul a dat ordin zugravului să murdărească zidul unității, să astupe cu ipsos unele găuri din zidul unității. Ceea ce se poate vedea și la ora actuală. Nu și-a dat seama atunci că este o mascaradă, că aceste așa-zise găuri de cartușe sunt până la nivelul la care a ajuns scara zugravului”. Și relatarea despre moartea celor doi soldați trimiși (împreună cu alți doi) să păzească locuința colonelului (azi generalului) Kemenici explică acele accidente tragice de care vorbește domnul Brucan.

Domnul Vartan Arachelian are marele merit de a fi știut să-și aleagă interlocutorii și să conducă dialogul cu o adevărată „artă a conversației” încât ei să aducă în dezbateră elementele capitale ale cunoștințelor și opiniilor lor. Domnul Vartan Arachelian a căpătat renumele unui realizator competent, obiectiv, echilibrat. Poate că elogii cel mai frumos i-l aduce, în această carte, domnul Alexandru Melian, când, la remarcă organizatorului emisiunii: „sper că nu ne veți ocoli și nu vă veți duce la o altă televiziune...”, răspunde: „Cel puțin pentru faptul că acela care face acest gen de emisiune se numește Vartan Arachelian”.

Florin Constantiniu

Vartan Arachelian, *Scânteia vine de la Moscova*, Editura RAO, București, 2017

Premiile Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște țărani” 2017

Ceremonia de decernare a premiilor anuale ale Fundației Naționale pentru Civilizație Rurală „Niște țărani” pe anul 2017 s-a desfășurat marți, 18 iulie, la Biserica Vioarești, renumită pentru celebra *Friză a Potecașilor*, monument UNESCO, din Slătioara de Vâlcea, în prezența fondatorului „Niște țărani”, scriitorul Dinu Săraru, a președintelui de onoare IPS dr. Varsanufie și a președintelui executiv al fundației, gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu.

Distincțiile au fost acordate excelențelor lor:

Marele Premiu – Profesorului universitar doctor docent, general de armată **Vasile Căndea**, pentru Opera de recitorie și de consacrare a Academiei Oamenilor de Știință din România și pentru strălucita contribuție recunoscută național și internațional la progresul chirurgiei cardio-vasculare.

Premiul pentru artă plastică – Sculptorului de excepție **Paul Popescu**, pentru lucrările remarcabile consacrate cu un har sărbătoresc poetului național Mihai Eminescu, bust, Sfântului Antim Ivireanu,

statuie de for public și Patriarhului Iustinian, bust, lucrări care îmbogățesc astăzi tezaurul de valori ale orașului Râmnicu Vâlcea și Parcului Arhiepiscopiei Râmnicului, modele exprimând virtuțile unui mare artist.

Premiul pentru artă teatrală și cinematografică – Actorului **Mitică Popescu**, pentru harul cu care a interpretat strălucit, în teatru și în film, personajul Năiță Lucean, protagonistul romanului *Niște țărani*, și pentru măiestria cu care a slujit și slujește Arta Actorului în teatru, în film și la televiziune.

Premiul pentru artă teatrală și cinematografică – Actorului **Dorel Vișan**, pentru interpretarea de excepție a rolurilor protagoniste în spectacolele Teatrului Național din Cluj și în marile filme românești și pentru admirabila verticalitate intelectuală și pentru ardentul patriotism cu care sprijină în cultura românească de azi identitatea națională și de spirit.

Premiul pentru artă și creație populară – Naistului **Nicolae Voiculeț**, pentru profunzimea exprimării comuniunii dintre melodicitatea naiului și păstrarea identității și demnității țaranului român.

Premiul pentru activități sociale – Asociației „Sfânta Veronica”, Prea Cuviosului Arhimandrit **Vasile Crișan**, pentru iubirea duhovnicească în administrarea programelor de asistență socială a copiilor orfani sau abandonati și a persoanelor vârstnice fără ajutor.

Premiul pentru activități sociale – Asociației **Pro Vita**, Prea Cucernicului Arhimandrit **Nicolae Tănase**, pentru spiritul creștin în administrarea programelor de asistență socială a copiilor abandonati și a mamelor singure în sistem de plasament familial sau mixt.

Premiul pentru administrație publică locală – Asociației **Comunelor din România (ACOR)**, Președinte **Emil Drăghici**, pentru implicarea în sprijinirea, ocrotirea și promovarea idealurilor și năzuințelor locuitorilor satelor și comunelor românești.

Premiul pentru investiții în mediul rural – Annabella **Fabrica de Conserve Răureni SRL**, Domnului **Dan Mutu**, pentru crearea de locuri de muncă în localitățile din mediul rural.

Clipa

EDITORI

Arhiepiscopia Râmnicului

Înaltpreasfințitul Părinte
† DR. VARSANUFIE
Arhiepiscopul Râmnicului

Fundația Națională
pentru Civilizație Rurală

Președinte
Gl. lt. (r) Olimpiodor Antonescu

REDACTIA

Editor-coordonator
Alexandra Săraru

Secretar general de redacție
Gia Tudoran
Elena Văduva

Seniori editori

Acad. Dan Berindei
Acad. Dinu C. Giurescu
Acad. D. R. Popescu
Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
Acad. Răzvan Theodorescu
Acad. Ion Aurel Pop
Acad. Marius Porumb
† P.S. Emilian Lovișteanu
Lect. univ. dr. Irina Airinei
Vartan Arachelian
Prof. univ. dr. Jean-Jacques Askenasy
Prof. univ. dr. Ilie Bădescu, membru AOȘR
Dr. Andrei Cărpeneanu
Prof. univ. dr. Grigore Constantinescu
Drd. Mălina Conțu
Prof. univ. dr. Paul Dobrescu
Nicolae Dragoș
Prof. univ. dr. Dana Duma
Prof. univ. dr. Ion Ghinoiu
Mircea Radu Iacoban
Nicolae Iliescu
Andrei Magheru
Dr. Corina Mihăescu
Ștefan Mitroi
Prof. dr. George G. Potra, membru AOȘR
Prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu
Prof. univ. dr. Gabriela Rusu-Păsărin
Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, membru AOȘR
Tiberiu Stama
C. Stănescu
Vasile Vasiescu
Prof. univ. dr. Dan Zamfirescu, membru AOȘR

DTP & Web
Vladimir Tudose

Adresa redacției
Str. dr. Mihail Obedenaru, nr. 27
Sector 5, 050532, București
Tel./Fax: 021 411 00 70

www.revistaclipa.com
clipa@revistaclipa.com

Tipar: Gutenberg s.a.
Tel: 021.345.09.26
E-mail: gutenberg_sa@yahoo.com
ISSN 2065 – 300X

Semnatarii articolelor sunt direct răspunzători,
conf. art. 205, 206, de exactitatea și corectitudinea celor relatate în materialele publicate

Valeriu Râpeanu Mircea Ionescu Quintus

Nu știm și nu vom ști niciodată dacă tatăl lui **Mircea Ionescu Quintus** – Ion Ionescu Quintus, „omul politic” – pe care G. Călinescu în a sa *Istorie a literaturii române* îl reține alături de Cridim din „marea ceată a epigramiștilor”, reproducând și o epigramă – a știut că fiul său va dovedi aceeași pasiune pentru specia literară pe care el o ilustrase, începând din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Continuitatea politică a fiului reprezintă opțiunea celui aparținând unei alte generații care, în viața adultă când împrejurările economico-sociale din România erau altele decât acelea cunoscute de părinții săi în tinerețe, era tristă sub imperiul unei idealuri generoase ce urmăreau modernizarea României, știut fiind că țara noastră părea în secolul XX, cu un enorm deficit democratic și cu flagrante nedreptăți sociale.

Mircea Ionescu Quintus a debutat în volum ca epigramist destul de tânăr, în 1943, dacă ne gândim la împrejurările timpului: apropierea iminentă a războiului ca, apoi, amenințarea să devină o tragică realitate. A fost tot timpul epigramist. Așa l-am cunoscut, adolescenți fiind, în Ploieștiul în care a trăit „un secol de viață”. Il ascultam la șezătorile și festivalurile organizate de Comitetul Cultural „Voevodul Mihai”. Unele le știam pe dinafară și,

mai târziu, când ne-am cunoscut, i le-am adus aminte. Vremurile însă erau de asemenea natură că n-avea unde le publica și multă vreme au circulat oral. Era un împătimit ale vieții de cenaclu. Participa cu o bucurie nedismulată la întâlnirile scriitorilor prahoveni oriunde ar fi avut loc: la Palatul Culturii sau într-o modestă sală de cămin cultural sătesc. Când – după o culegere apărută la Editura Litera – i-am publicat, în 1976, la Editura Eminescu volumul *Epigrame și Epitafuri* urmat de culegerea de poezii *Lacrima scoicilor, Mărturie mincinoasă* – subintitulată *Schițe mai mult sau mai puțin umoristice și în preajma revoluției* – romanul *Citație pentru un necunoscut*, am văzut că înzestrările sale erau acelea de observator al lumii din jur, care nu-și îngăduia abateri de la cele văzute și auzite și căuta să nu își dezmințască fidelitatea față de lumea prin care a trecut.

Când a urcat destul de sus, chiar foarte sus pe scara ierarhică socială și politică, nu și-a repudiat trecutul de epigramist, ci, dimpotrivă, dovedea o promptitudine pe care vârsta nu o diminuase de a pigmenta cu un catren situațiile noi, radical noi, în care se afla acum. Epigrama și poezia reprezentau pentru el „o formă de exteriorizare a gândurilor”, oricare i-ar fi fost

locul în societatea noastră. Trăind conectat la valorile culturale, devenise un adevarat amfitrion intelectual al programului „Oameni de cultură” precum: Șerban Cioculescu, Ion Zamfirescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Leon Kalustian sau noi, cei aflați pe atunci la vârsta mijlocie, și mă gândesc la: Dinu Săraru, Ion Brad, Marin Sorescu, Lucian Avramescu, ca să nu citez decât câțiva dintre ei, ne-am bucurat de prietenia și ospitalitatea lui și a distinsei sale soții Viorica.

Gravitatea oficială se transforma datorită lui într-o întâlnire prietenoasă ce abolea vârsta și notorietatea.

Mircea Ionescu Quintus a lăsat în urma lui nu numai un număr de cărți, nu numai amintirea unei bucurii de a comunica și de a ști, dar și amintirea celui care respecta tot ce însemna un mesaj de autentică frumusețe.

Mircea Ionescu Quintus
(1917-2017)

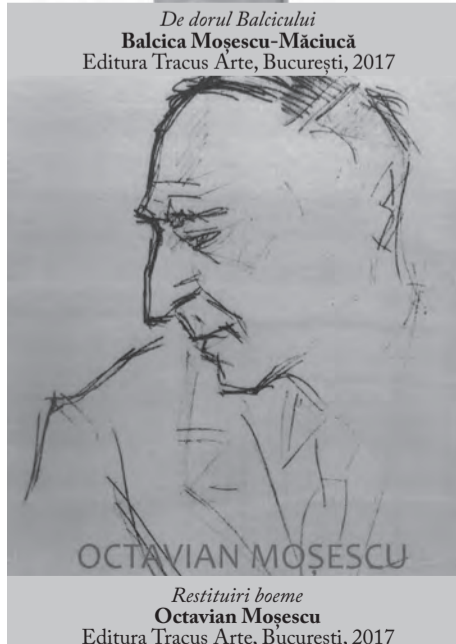
Clipa recomandă

BALCICA MOȘESCU-MĂCIUCĂ

DE DORUL
BALCICULUI

De dorul Balcicului
Ballica Moșescu-Măciucă
Editura Tracus Arte, București, 2017

Restituiri boeme
Octavian Moșescu
Editura Tracus Arte, București, 2017

Sunt Aici!
Naty Badea
Editura Badea & Professional Consulting,
București, 2017

La 15 septembrie, un public jurnalist TV numeros, dar și civil împătimit de poezie, venit să salute lansarea volumului de versuri *Sunt Aici!*, semnat de Naty Badea, de asemenea jurnalistă TV, asalta salonul de protocol al ultra-modernei clinici de boli de inimă Monza. În public, încurajatoarea prezență pentru cultură a primarului general al Capitalei, doamna Gabriela Firea.

Poeta este sora arhicunoscutului gazetar TV Mircea Badea, fiica profesorului de matematică Gheorghe Badea, creator pe vremuri al celebrei reviste „Știință și tehnică”, și a doamnei profesor de limbă și literatură română Mariana Badea, admirabilul director adjunct de la fenomenul Teatrul Mic.

Autografele au confirmat succesul.

Clipa

„Mona Lisa Nordului”, muza neanticipată

Gia Tudoran

Dacă ochii sunt oglinda sufletului, oare cât de intens poate fi zbulciul interior al *Fetei cu cerce de perla*? Cu ochii mari înlăcrimați, buzele trandafirii întredeschise și o licărire de speranță captată într-o bijuterie prețioasă, tână surprinsă în capodopera lui Jan Vermeer van Delft duce o vizibilă povară tacită. Aproape că simți cum se chinuie să-și controleze respirația, să-și astâmpere emoția, să nu-și dea de gol truda. Nu poate vorbi, însă transmite prin profunzimea privirii. Dar dacă ar putea, ce poveste ar destăinui?

Ar putea fi o slujnică. Griet – o adolescentă smulsă din propriul cămin și împinsă în casa unor străini, nevoită să-și susțină întreaga familie la doar 17 ani. Noul ei stăpân ar putea fi însuși marele pictor baroc. Vermeer – un geniu metodic, dar totodată un soț și tată absent, permanent cufundat în actul artistic. Povestea s-ar desfășura în Olanda secolului al XVII-lea, în orașul natal al maestrului, Delft – un oraș viu dar pândit de ciumă, unde nu există alt statut social în afară de „înstărit” sau „sărman”.

Fata ar putea trăi într-o continuă tensiune, alimentată de o maturizare pretimpurie și îngreunată de gânduri neonorabile. Și-ar putea simți credința amenințată ori inocența testată, în timp ce-și descoperă calități nebănuite. S-ar putea îndrăgosti de atelierul pictorului sau de felul în care lumina e captată în lucrările sale. Poate o singură privire a maestrului ar fi de ajuns să declanșeze

începutul sfârșitului.

„El închide în lumea lui femeile pe care le pictează. Iar acolo poți să te pierzi.” Poate.

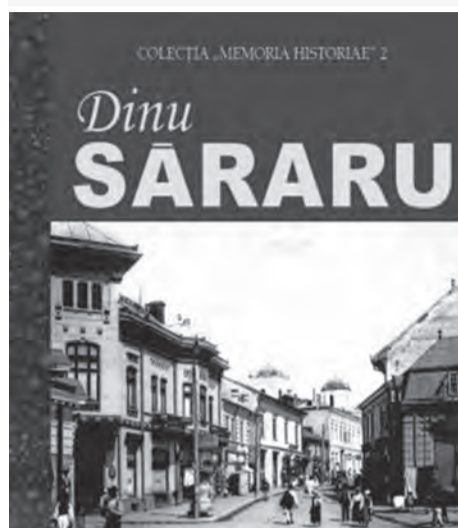
Expresia fetei din tabloul lui Vermeer este „o masă de contradicții”, așa cum afirmă autoarea, Tracy Chevalier. Romanul inspirat din portretul supranumit „Mona Lisa Nordului” este un exercițiu de imaginație dus la rang de artă, un bildungsroman la fel de captivant ca tabloul omonim. Odată trăită povestea lui Griet, niciodată nu vei mai putea privi pictura la fel.

TRACY CHEVALIER
Fata cu cerce de perla

Tracy Chevalier
Fata cu cerce de perla
Editura Polirom, Iași, 2012

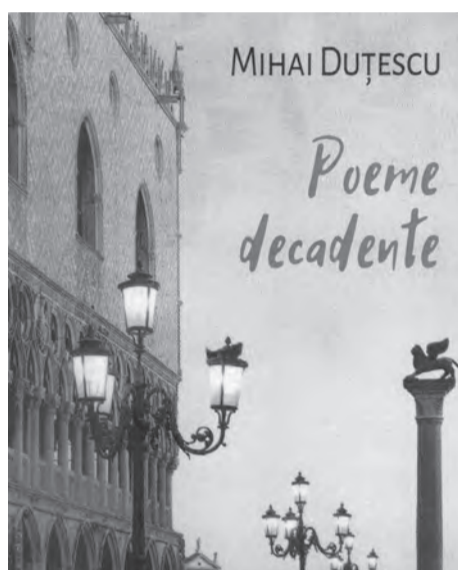
Recomandările Clipei

Râmnicul Meu
Dinu Săraru
Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Colecția „Memoria Historiae” 2, 2017

Corrida
Dinu Săraru
În curs de apariție la editura RAO

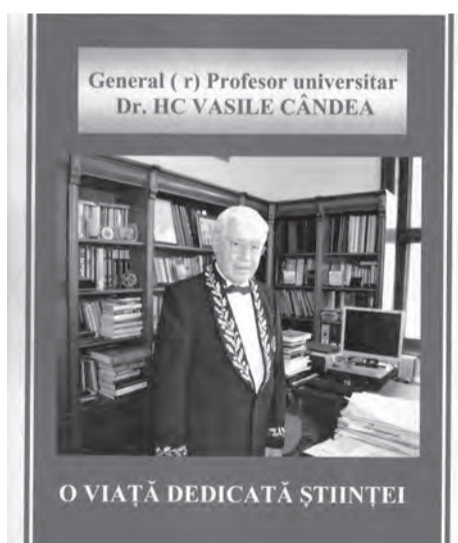

Poeme decadente
Mihai Duțescu
Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2016

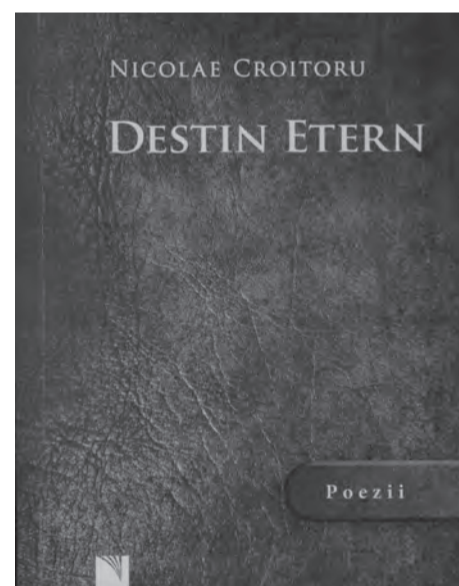
Salutăm admirabilul Abecedar al copiilor din Basarabia, abecedar care, de 14 ani, nu s-a schimbat cu o literă și, în fiecare an, la 1 septembrie, copiii din clasa întâi l-au găsit pe banca lor.

Abecedar
Coord.: Maria Buruiană et al.
Editura Știința Prut Internațional, Ministerul Educației al Republicii Moldova, 2017

General (r) Prof. univ. Dr. HC Vasile Căndea – O viață dedicată științei (Vol. aniversar '85)
Editura AOȘR, București, 2017

Destin Etern
Nicolae Croitoru
Editura NICULESCU, București, 2017

Mănăstirea Cheia – Puntea dubovnicească a Carpaților
Coord. proiect: Protos Damian Toderiță
Editura Explorator, Ploiești, 2016

„Noul Literator”
An VII/Nr. 27, iunie 2017
Asociația Culturală „Noul Literator” Craiova

Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici

Vacanțele bunicilor și părinților (VIII)

Începând cu vremea bunicilor una din marile atracții turistice ale Europei a devenit principatul Monaco, care ajunsese un adevărat miraj pentru amatorii de vacanțe aparținând aristocrației de sânge și a banilor. Toate VIP-urile bătrânului nostru continent dar mai ales cele din Anglia și Rusia imperială veneau cu marile expresuri de pe linia Paris-Lyon-Mediteranee – recent construită – în acest orașel de pe Coasta de Azur. Bunica mea își amintea cum soseau în gara din Monte Carlo trenuri care aveau vagoane personale ale marilor bogătași veniți tocmai din stepele Rusiei. Am avut un prieten, Costel Sideri, care era căsătorit cu Mioara Cantacuzino, care-mi povestea cum în perioada interbelică mergea la Monte Carlo cu avioneta sa personală și cum îi plăcea să zboare peste orașul care era încă departe de aspectul său actual plin de blocuri turn. Monaco din acele vremuri era o localitate provincială cu case și vile mici de 1-2 etaje sau numai parter, cochete, în stil baroc, clasic sau eclectic, înconjurate uneori de grădini cu arbori mediteraneeni, care răspundeau miresmelelor. Fotografii de epocă îl arată plin de spații verzi. Orașelul era străbătut de străzi înguste cu felinare de fontă pe care circulau birje, trăsuri și calești elegante trase de doi sau patru cai, diligențe și călăreți, dar și de niște tramvaie. În copilăria mea apăruseră automobilele de epocă. Nu trebuie uitat că din 1911 Monte Carlo a devenit ținta finală a raliului ce-i poartă numele. În Monaco nu erau și nu sunt monumente prestigioase care să fie atracții turistice deosebite. Pe lângă palatul principar și catedrala „Notre-Dame-Immaculée” erau încă șase biserică, șapte capele, o sinagogă și un templu masonic la care se adaugă vestitul muzeu oceanografic. Oricât de pitorești sunt, nu ele atrăgeau vizitatorii care veneau mai ales pentru peisajul care era și a rămas încântător cu toate accesibilele imobiliare moderne.

Datorită principelui Carol III Grimaldi care, sub influența mamei sale Charlotte, a construit cazinoul din cartierul Monte Carlo, lumea bună se înghesuia nu numai pentru promenadele sale însoțite și magazinele, bijuterii, cafenelele și restaurantele sale luxoase, ci mai ales ca să joace jocuri de noroc (în special ruletă) în săli somptuoase devenite celebre în lumea întreagă prin evenimentele lor, lustrele respective și panourile pictate toate în acel pitoresc stil „second empire”. Bunicul ne povestea despre lumea din aceste cazinouri. Unii veneau de curiozitate, alții din snobism, mulți ca să se distreze. Îmi povestea și despre fauna umană a pătimășilor deveniți dependenți și despre dramele ce s-au petrecut în mediul luxos și ludic al cazinoului. Bunica mi-a povestit că a asistat la cum unul din frații Rothschild – care era renumit pentru norocul său – într-o seară a câștigat în serie până ce masa de ruletă a fost falimentată. Era un adevărat ritual să declari masa moartă. Jucătorii erau invitați la altă masă, iar masa era acoperită cu o pânză neagră.

Vizitatorii din Monaco eleganți, cu jobenuri și redingote, cu rochii lungi, pălării înflorate și nelipsite umbrele, locuiau în hoteluri de mare lux în stilul „Belle Époque”, ca hotelul „de Paris”, care avea un salon de recepție cu statuia lui Ludovic XIV, saloane de lux și trei restaurante, și hotelul „Hermitaj” (construit de G. Eiffel), care avea o terasă panoramică și o sală de recepție renumite. Mi s-a povestit și apoi am citit despre viață din aceste hoteluri, de multe ori cu trăsături romantice, dar și unele sordide. Lumea palace-urilor din la Belle Époque era o lume frământată de pasiuni, zglobie, obsedată să se bucure de viață, care încerca să-și stăpânească problemele cu șampanie, icre negre, dansuri și întâlniri tainice sau etalate cu orgoliu. Aceste palace-uri monegase au fost paradisul demimondenelor care de multe ori se ruinau sau ruinau pe alții la mesele de joc. Se spunea că La Belle Otero și-a început cariera în cazinoul de la Monte Carlo cu ultimii bani ce-i mai rămăseseră bărbatului ei, care și-a pierdut aci și banii și nevasta.

Toată această lume rafinată se întâlnea la vestitul Café Divan (devenit mai târziu Café de Paris). Mulți făceau mici croaziere cu navele cu pânze sau cu aburi din port. Băile de mare sau băile de soare pe plaje erau pe planul doi. În schimb, erau foarte gustate plimbările prin împrejurimi spre Cap d'Ail, Beausoleil, Nisa sau Menton, mai ales pe una din cele trei „cornișe” cu serpentinele lor agățate pe coastele munților. Bineînțeles că în toate localitățile vizitate de englezi existau nelipsite terenuri de golf și tenis. Tata îmi povestea și de un fel de poligon pentru exerciții de tir pe porumbei. Cum mi s-a povestit nu era un orașel liniștit, ci un centru dinamic, plin de festivaluri, expoziții, spectacole, concerte și cu o activitate mondenă deosebită. Viața culturală din Monaco a făcut un salt extraordinar odată cu deschiderea sălii de operă Garnier alături de cazinou, o sală impresionantă prin luxul său dar și prin toți marii cântăreți care au cântat în ea și apoi prin baletele rusești ale lui Serge Diaghilev. Tata ne spunea că Monte-Carlo a fost cu adevărat o capitală a ceea ce a fost numit la Belle Époque. Nu era încă paradisul fiscal de azi și modelele de viață și de habitat americane nu începuseră să polueze principatul.

Mi-aduc aminte că la Stolnici erau numeroase fotografii și cărți poștale care evocau acest principat anacronic dar plin de o strălucire originală care-l definea drept un loc ideal pentru vacanțe, unde și elitele române din perioada interbelică

Vechiul Monte Carlo

Palatul principar

Institutul oceanografic

Cazinoul și Hotelul de Paris

Cazinou - sălii de joc

Cazinou - panouri

Opera Garnier

Hotel Hermitage

Cazinoul și Hotelul de Paris

Afiș de epocă

erau atrase.

Din cele de mai sus se vede cum generația bunicilor mei își petreceau vacanțele. Era o anumită formă de turism care a fost posibilă grație existenței căilor ferate. Generațiile precedente nu-și puteau permite astfel de vacanțe din cauza duratei și marilor incomodități ale călătoriilor cu vehicule trase de cai. Și costurile erau mari. Cu toate acestea, călătoriile de agrement, cum am mai spus, erau mai vechi. Erau acele „Grand Tour” de unde am arătat că vine numele de turism. Ele erau de origine nordică (în special engleză). Trebuie să recunoaștem că englezii au fost ctitorii și ai turismului modern care începe să se dezvolte în secolul XVIII dar mai ales în secolul XIX. Probabil că dacă nu se construiau căile ferate turismul ar fi rămas ceva minor, un privilegiu al claselor foarte avute. Primii mari beneficiari ai acestui turism au fost cei din generația părinților mei care au profitat de căile ferate, au început să profite de automobile și mai ales de primele agenții de voiaj¹.

Tata cu mașina prin Europa

Mama a călătorit foarte puțin, dar tata a călătorit mult prin Franța, Germania și Austro-Ungaria. A călătorit și prin Elveția, care avea să-și dezvolte o industrie turistică înfloritoare exploatând măreția peisajelor ei dar și reputația că aerul curat al Alpilor este util pentru tratarea tuberculozei. A călătorit nu numai pentru obiective pur culturale, dar și pentru a se bucura de peisajii frumoase și de companii agreabile. Avea să călătorească mult și în Italia, care era obiectivul turistic cultural clasic.

Tata (în picioare) la Abazia

Cum am mai amintit, în familia mea au fost mulți amatori de călătorii. Maria Bălăceanu, devenită baroana Rükman, Sultana Bălăceanu, devenită principesa Ghika Deleni, bunicii și tatăl meu au fost pentru epoca lor mari și neobosiți turiști care-și petreceau vacanțele în streinătate. Tata avea chiar un apartament la Paris (Rue La Boétie, nr. 114) despre care ne povestea cu mândrie. Era un apartament luxos, așa cum reiese din fotografiile rămase.

Locuința tatei la Paris (circa 1900)

Cel mai mare turist al neamului nostru a fost însă incontestabil fratele bunicului meu, Ion Bălăceanu (unchiul Ianky), care a călătorit mult prin Europa de vest (Ungaria, Austria, Germania, Franța, Italia, Spania), prin America (New Orleans, Mexic) și prin Europa răsăriteană (Skt. Petersburg, Moscova, prin regiunea mării Caspice și a munților Caucaz). Ceea ce este remarcabil este că îi plăcea să călătorească cu bicicleta, cu care pleca de la București sau Viena și mergea până la Paris, în Spania sau Italia. A fost un as al ciclismului fără să ia parte la curse (ca tatăl meu care a alergat pe velodromurile de la Paris și Londra).

Unchiul Ianky (pictat de mine)

Ceea ce m-a surprins este că nici unul din membrii familiei mele nu a fost ademenit să facă o croazieră în afară de drumul cu vaporul fluvial de la Giurgiu la Viena. E drept că aceste croaziere erau ceva cu totul nou și strâns legate de apariția navelor cu motoare cu aburi. O călătorie de agrement cu vase cu pânze e greu de imaginat.

NOTĂ:

¹ Thomas Cook (1808-1892) a fost primul organizator de călătorii (1841), apoi de excursii organizate și, în fine, a creat prima agenție de turism.